

Onsdagen den 22 november

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. nästa veckas sammanträden

Herr TALMANNEN yttrade:

Nästa vecka anordnas bordläggningsplenum tisdagen den 28 november kl. 16.00 och arbetsplenum onsdagen den 29 november kl. 10.00. Sammanträdet torsdagen den 30 november blir ett arbetsplenum och tar sin början kl. 13.00. Onsdagssammanträdet kommer att fortsättas på kvällen och det är inte uteslutet att kvällsplenum kan behöva anordnas även på torsdagen. Sammanträdet fredagen den 1 december blir ett bordläggningsplenum som – med ändring av den preliminära tidplanen – tar sin början redan kl. 13.00 för att bereda tid för besvarande av interpellationer.

§ 3 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 136 till lagutskottet.

§ 4 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1840–1854 till näringsutskottet,
nr 1855–1864 till skatteutskottet,
nr 1865–1870 till civilutskottet,
nr 1871–1882 till finansutskottet,
nr 1883 till försvarsutskottet,
nr 1884–1889 till skatteutskottet,
nr 1890 och 1891 till trafikutskottet,
nr 1892 till näringsutskottet,
nr 1893–1903 till trafikutskottet samt
nr 1904 till justitieutskottet.

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 226.

§ 6 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande nr 37 i anledning av en motion om sänkning av rösträtts- och valbarhetsålder

Lagutskottets betänkande nr 19 i anledning av motioner om sänkning av myndighetsåldern

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
22 november 1972

Ökat inslag av personval i valsystemet

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 44 i anledning av motioner om ökat inslag av personval i valsystemet.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:4 av herr Sjöholm (fp) samt motionen 1972:164 av herr Ahlmark m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle anhålla hos Kungl. Maj:t att en särskild utredning tillsattes med uppgift att lägga fram förslag till starkare personvalsinslag i valsystemet.

Utskottet hemställde att

1. motionen 1972:4
2. motionen 1972:164

inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Ahlmark (fp) och Molin (fp), vilka ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:164 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla, att en särskild utredning tillsattes med uppgift att lägga fram förslag till starkare personvalsinslag i valsystemet.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Vårt valsysteem är ännu behäftat med minst en betydande svaghet – väljaren har små möjligheter att göra ett personval, dvs. att på valdagen välja mellan kandidater inom ett parti. Vi upplever att behovet av kontakter mellan väljarna och de valda är starkt, men svårt att tillgodose. Riksdagsarbetet och även annat politiskt förtroendemannarbete har blivit alltmer tidskrävande, i valkampanjerna dominerar massmedias intresse för några få ledande politiker. Människorna uppfattar avståndet till beslutsfattarna som så stort att misstro lätt uppstår. I det läget måste olika åtgärder vidtas för att öka väljarnas intresse för politiken och deras kännedom om politikerna. Ökade möjligheter till personval har då avgörande betydelse. Det här syftet kan man främja på olika sätt.

Ett sätt är att som utskottsmajoriteten sätta sig med armarna i kors och vänta på förslag som kanske inte kommer. Det är ett dåligt sätt, i synnerhet som grundlagberedningens funderingar kring personval, som man hoppas skall utvecklas i en kommande proposition, är knapphändiga i vad avser konkreta förslag.

Ett annat, mindre dåligt sätt, är att som reservanterna i grundlagberedningen låsa sig vid en metod för personval och föreslå att den införs.

Det bästa sättet är enligt folkpartiets uppfattning att nu snabbt gå vidare med en särskild utredning om metoder för personval, en utredning där man studerar olika alternativ, lägger fram ett grundmaterial för öppen debatt och därefter inom utredningen tar ställning till det förslag man vill förorda.

Vi får inte spilla ytterligare tid genom att nu vänta på en proposition.

Något konkret förslag i anslutning till författningspropositionen i vår är inte att emotse. Utskottsmajoritetens linje är alltså att förhålla en utredning i ytterligare minst ett halvt år.

Nu finns det ju andra metoder än förhållning för att försvåra personvalsinslaget i vårt nuvarande valsystem, för att försvåra personkännedomen, försvåra för väljarna att verkligen veta vem de röstar in i olika beslutsförsamlingar. En metod som vissa socialdemokrater tycks känna starkt för är att slopa kandidaternas namn på valedeln. I stället vill man ersätta dem med ett nummer – som i så många andra sammanhang i dataåldern. Det är säkert en metod som gillas av byråkraterna men som människorna känner skräck inför.

Det kan, herr talman, finnas två skäl att se tillbaka på förra årets riksdagsdebatt om personval. Det ena skälet är att vi då kan korta av dagens debatt. Argumenten är ju desamma, de har bara växt i styrka genom att tiden gått och genom att grundlagberedningen inte har kommit med några konkreta förslag till metoder för personval. Det andra skälet är att herr Johansson i Trollhättan som utskottstalesman då sade: "Innan man överväger om en ny utredning skall komma till stånd bör man avvakta grundlagberedningens förslag." Det har nu kommit, och grundlagberedningen föreslår att en ny utredning skall göras om just personval, precis som vi reserveranter föreslår. Varför har socialdemokraterna bytt fot sedan förra året? Vet man möjligen vad nästa års proposition kommer att innehålla?

Herr talman! Jag tar det säkra före det osäkra och yrkar bifall till reservationen av herrar Ahlmark och Molin som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande nr 44.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag vill bara erinra om den reservation i grundlagberedningens betänkande som är författad av centerpartiets representant jämte den moderate representanten och som går ut på personval tämligen direkt. Det system som där föreslås kräver inte någon vidare utredning, det kan på departemental väg bringas i verkställighet och kräver på sin höjd en remiss av en departementspromemoria.

Vi tror att det systemet snabbast leder till målet att möjliggöra för den enskilde väljaren att orientera sig i snårskogen av namn och listor. Vi tror också att det systemet inte skulle inge väljaren den känsla av maktlöshet, som naturligtvis måste drabba honom inför långa listor som föreläggs honom på valdagen och som han vet att han praktiskt taget inte kan göra någonting åt. I den mån han binder sig för en lista binder han sig också för samtliga namn på listan, och därmed är hans aktivitet avslutad.

Vi menar att det borde finnas tillfällen för väljaren att alldeles särskilt markera vilka han önskar i riksdagen, kanske efter samma system som nu används i Finland och som knappast har befunnits innebära några större olägenheter; i varje fall är finnarna inte benägna att ändra på sitt system.

Herr talman! Jag har bara velat erinra om detta, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Onsdagen den
22 november 1972

Ökat inslag av personval i valsystemet

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag har ett intryck av att de tidigare talarna här i dag inte är inriktade på att föra en alltför omfattande debatt i dessa frågor. Jag skall därför också avstå från den frestelsen, även om jag naturligtvis i och för sig är mycket intresserad av spörsmålet om att smälta in mera av personval i vårt parlamentariska system.

Till herr Norrby i Åkersberga vill jag bara säga, när han påstår att det skulle finnas sympatier inom socialdemokratin för att slopa kandidaternas namn i samband med val, att jag inte hittat något sådant i den proposition om vallagen som regeringen lagt fram. Jag har heller inte hittat någon sådan uppgift i det betänkande som i dag föreligger till behandling. Därför kanske det vore onödigt av herr Norrby att sprida sådana här uppfattningar om det socialdemokratiska partiets inställning.

Jag vet att det bland konstitutionsutskottets ledamöter finns olika uppfattningar i personvalsfrågan. Det kan man, som ju också herr Hernelius nyligen nämnde, läsa sig till i grundlagberedningens betänkande, där det finns uttalanden från både majoritets- och minoritetssidan. Om vi här vill göra en redovisning över hela fältet, skulle vi få en lång, rätt intressant och framför allt kontroversiell debatt i personvalsfrågan. Det är inte så enkelt som herr Hernelius anser, att det bara är att införa det system som han förordar. Det finns olika synpunkter på den frågan.

Men väsentligt är ju att betänkandet från konstitutionsutskottet i dag präglas av en stor enighet. Tre av fyra i konstitutionsutskottet representerade partier har kommit fram till att de motioner som behandlas i betänkandet, den ena av herr Ahlmark m. fl. och den andra av herr Sjöholm, inte i dag bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Grundlagberedningens betänkande har just remissbehandlats. Riksdagen får till våren en proposition om en övergripande författningsreform. Det är ingen vilja hos konstitutionsutskottets majoritet att förhålla den reformen, när vi intagit vår position. När förslaget från regeringen kommer, men först då, är det enligt utskottets mening rätt tidpunkten att ta upp frågan om personval utifrån det breda perspektiv som grundlagberedningen anlagt på hela grundlagsomstöpningen, nämligen att skapa ett så effektivt fungerande parlamentariskt folkstyre som möjligt.

Med de orden vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna säger att det inte finns några socialdemokrater, honom veterligt, som har förordat att man skulle slopa kandidatnamnen på valseدلarna. Det är tillfredsställande att herr Svensson som talesman för den socialdemokratiska gruppen i konstitutionsutskottet tar avstånd från sådana tankar. Det gör nämligen inte socialdemokrater i Stockholms kommunstyrelse, i valnämnden i Stockholm och i länsstyrelsen i Stockholms län. Jag använde uttrycket "vissa socialdemokrater", eftersom det här inte föreligger enighet ens på den socialdemokratiska sidan. Men det är helt klart att länsstyrelsen i Stockholms län i sitt remissyttrande över valtekniska utredningens betänkande säger att förslaget om namnlösa typtecknade valseدلar bör tas upp till allvarligt

övervägande.

På den här punkten är det alltså helt klart att socialdemokrater har förordat den metoden. Det är då, som sagt, tillfredsställande att höra herr Svensson i Eskilstuna ta avstånd från detta. Det vore ju ett sätt att begränsa väljarnas kännedom om de personer de röstar på.

Sedan har jag, herr talman, svårt att förstå att man genom att förhåla en utredning om personval ytterligare ett halvår kan påskynda frågans lösning, eftersom grundlagberedningen har givit en bred bakgrundsbelysning och själv förordat en sådan utredning.

Frågan är så viktig att den bör tas upp skyndsamt, och det är alltså vad utskottsreservanterna nu förordar. Jag yrkar än en gång bifall till reservationen i utskottets betänkande.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Om herr Norrby i Åkersberga vill roa sig med att föra diskussion med sig själv så att säga, genom att först referera vissa yttranden och sedan polemisera mot dem, kan han göra på det sättet om det honom lyster, men det väsentliga är väl de dokument som ligger på riksdagens bord. Där finns inte några förslag om att man inte skulle ha personnamn på kandidatlistorna.

Vidare vill jag understryka att utskottsmajoritetens önskan i den här frågan inte är att förhåla en lösning, utan vi vill få en lösning som är så tillfredsställande som möjligt utifrån den princip som grundlagsreformen bygger på – att skapa ett så effektivt arbetande parlamentariskt system som möjligt.

Om man läser herr Sjöholms och herr Ahlmarks motioner finner man hur olika utgångspunkterna är. Herr Sjöholm vill minska partiernas makt. Han vill ge möjligheter till val mellan olika kandidater från skilda partier i riksdagsmannavalet. Herr Ahlmark utgår från att man skall kunna välja mellan olika kandidater inom ett parti. Det är mycket vaga utgångspunkter för en utredning.

Nu säger herr Norrby i sitt andra anförande att det är ett mycket gott material som grundlagberedningen har lagt fram. Det talar ytterligare för att man bör pröva materialet i samband med författningsreformen i övrigt!

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Det som herr Svensson i Eskilstuna nu säger är, indirekt, att det hade varit av stort värde om man vid behandlingen av grundlagsreformen nästa år hade haft konkreta alternativa metoder för personval som bakgrund för ett ställningstagande. Det hade man haft om vår reservation i den här frågan blivit bifallen förra året.

Ännu finns det någon tid för att arbeta om man följer reservationen och ser till att vi inför nästa års viktiga ställningstagande har ett breddat underlag på det sätt som grundlagberedningen förutsätter att man skall ha innan man gör ett ställningstagande i den här frågan.

Onsdagen den
22 november 1972

*Valkretsindelningen
till riksdagen*

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Den prövning av grundlagberedningens betänkande som herr Svensson i Eskilstuna talade om pågår som bäst i justitiedepartementet, och jag vill inskränka mig till att nu uttala den förhoppningen att man därvid måtte ta ett steg i riktning mot personval – helst också med användning av det system som reservanterna har föreslagit. Ett införande av personval skulle verkligen vara ett steg mot förverkligande av närdemokratien i denna del.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ahlmark och Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Norrby i Åkersberga begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Ahlmark och Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Norrby i Åkersberga begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	266
Nej	–	46
Avstår	–	7

§ 8 Valkretsindelningen till riksdagen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 45 i anledning av motioner angående valkretsindelningen till riksdagen.

I detta betänkande behandlades

motionen 1972:69 av herr Fiskesjö m. fl. (c) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa att länsberedningen fick i uppdrag att utreda frågan om valkretsindelningen för val till riksdagen samt

motionen 1972:786 av fröken Bergström m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag angående ändrad valkretsindelning för Malmöhus län i så god tid att den nya indelningen kunde tillämpas vid 1976 års val.

Utskottet hemställde
att motionerna 1972:69 och 1972:786 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hernelius (m), Boo (c), Ahlmark (fp), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c) och Molin (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:69 och i anledning av motionen 1972:786 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att länsberedningen fick i uppdrag att utreda frågan om valkretsindelning för val till riksdagen.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Vi hade för nästan exakt ett år sedan här i kammaren ett animerat internt skänkt meningsutbyte om valkretsindelningen. Det gällde den gången enbart valkretsindelningen i Malmöhus län. Motionärer från Skåne hade krävt beslut om ändrad valkretsindelning i Malmöhus län redan inför 1973 års val. Motionärerna menade att valkretsindelningen där hade varit egendomlig ända sedan den infördes 1920 och att den blivit än mera märklig genom de kommunsammanläggningar som ägt rum under senare år.

I kammardebatten var det egentligen endast herr Sjöholm som hade en annan mening i sak. De socialdemokrater som yttrade sig kunde åtminstone tänka sig en reform – dock inte här och nu utan först sedan sittande utredningar värkt fram sina, som man trodde, i det här avseendet konstruktiva förslag. Folkpartisterna visade i den följande voteringen sin konstitutiva klivenhet.

Jag tillät mig den gången att förutspå att man av sittande utredningar kunde vänta sig platt intet i den här frågan.

Det år som gått och vad som hänt visar, herr talman, att jag var synsk. Grundlagberedningen har avgett sitt betänkande. Det innehåller inga förslag om förändrad valkretsindelning. Utskottsmajoriteten ger i sin skrivning på s. 3 i det i dag behandlade betänkandet nr 45 falskeligen sken av att grundlagberedningen i sitt slutbetänkande skulle ha penetrerat den här frågan och att den nu efter remissbehandling skulle vara föremål för behandling i justitiedepartementet. Så är det ju inte. Det framgår för övrigt redan av det citat ur grundlagberedningens betänkande som finns återgivet i utskottsreciten på s. 3. Detta citat slutar med meningen: "Grundlagberedningen har inte närmare övervägt dessa frågor." Så är det, herr talman, och följaktligen kan vi inte förvänta att det skall komma ut något mer i den här frågan genom den fortsatta behandlingen av grundlagberedningens förslag.

Vi kommer om en stund att stifta en ny vallag efter ett mångårigt och mångsnårigt utredningsarbete. Valkretsindelningen regleras just i vallagen. Men i den vallag som vi nu strax skall anta stiger oss alltfört 1920 års valkretsindelning till mötes, dvs. formellt och i princip. Reellt är den valkretsindelning som vi nu snart skall konfirmera i vissa avseenden sämre än den som 1920 års vallagsfäder voterade igenom. Den gången hade man bl. a. vissa tankar och t. o. m. principer som underlag för sitt ställnings-

tagande. Det har vi inte nu. Vi har inte ens tryggheten att stå fast vid det som fornt varit haver. På grund av befolkningsomflyttningar och kommunsammanläggningar vilar i realiteten den formella konservatismen i den här frågan på en anarkistisk grund.

Detta borde väl oroa även socialdemokrater. Så tycks dock icke vara fallet. Utskottsmajoriteten antyder i sin skrivning, i visserligen dunkla men dock optimistiska ordalag, att något i en framtid skall hända ... t. o. m., som det heter, ”i ett större sammanhang”. Det är till intet förbindande ordalag.

Det är reservanterna i utskottet, herr talman, som verkligen vill att något skall hända. Vi utgår från det faktum att det trots mångårigt utredningsarbete på vallagstiftningens område inte finns något utarbetat förslag och från det faktum att inte heller någon utredning för närvarande sysslar med frågan. Vi anser, av skäl som anges i de motioner som ligger till grund för utskottsbetänkandet och i vår reservation, att det är angeläget med en allmän översyn av valkretsindelningen. Vi tycker att denna översyn lämpligen kan göras av en nu sittande utredning, länsberedningen, som under alla omständigheter har att ta ställning till frågor som rör den regionala indelningen. Vi vill att denna översyn skall vara klar inför 1976 års val. Att redan inför nästa års val försöka få fram någon valkretsändring är ju av tidsskäl otänkbart.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande nr 45.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fiskesjö apostroferade vad jag hade sagt i debatten i fjol. Men i fjol gällde det bara läget nere i Malmöhus läns valkrets och fyrstads-kretsen, och jag ansåg då att det inte fanns någon anledning att bryta ut just de valkretsarna.

Dessutom tyckte jag att motiveringen då var i egendomligaste laget; bl. a. skulle det vara så svårarbetat i fyrstads-kretsen att ombudsmännen hade det besvärligt. I själva verket finns det ju ingen lättare valkrets för en ombudsman än fyrstads-kretsen. Det är en himmelsvid skillnad mellan den och låt oss säga ett län uppe i Norrland med 50–60 avdelningar och 50–60 mil mellan dem där det är som längst. En ombudsman i Malmö har Malmö som arbetsområde.

Det var därför jag var motståndare i fjol. I år är det ju något mer hyfsat eftersom man vill se över valkretsindelningen i hela landet.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Det var inte bara i fjol man diskuterade valkretsindelningen; det har skett många gånger i riksdagen under de drygt 50 år som vi har haft den nuvarande ordningen.

Det är glädjande att också folkpartiet i dag har slutit upp på reservanternas sida.

Att detta ämne har diskuterats många gånger är naturligt eftersom valkretsindelningen är av så gammalt datum. Det har ju skett en betydande omstrukturering av befolkningskoncentrationen, och detta bör man rimligen ta hänsyn till. Somliga valkretsar är obestriddigen

otympliga -- sedan må herr Sjöholm säga vad han vill. På grund av befolkningsskoncentration har somliga valkretsar fått en mängd mandat medan andra valkretsar avfolkats och endast har några få mandat kvar. En del valkretsar är otympliga även så till vida att de -- av partipolitiska skäl -- är besvärliga ur arbetssynpunkt. Jag kommer inte ifrån att fyrstadskretsen förvisso är en monstruös skapelse. De olika kommunerna är avsnörda, och man snör t. o. m. av Malmöhus läns valkrets i två från varandra isolerade. Det tycker jag skulle vara en aning besvärande även för herr Sjöholm.

Nu säger utskottet att frågan om valkretsindelningen hänger intimt samman med frågan om personvalsmomentet och att en översyn följaktligen bör anstå tills frågan om personval är löst. Vi vet av tidigare debatt att det kommer att dröja. Det skall först ske en utredning i frågan, och sådant brukar ta tid.

Jag anser för resten, herr talman, att kopplingen mellan personvalsmomentet och valkretsindelningen i mycket är en konstruktion. Det finns personvalsmodeller av flera slag som kan appliceras i de flesta valkretsar. Den enda typ som skiljer sig från de övriga är enmansvalkretsen, men dit är ju vägen lång om ens möjlig. Frågan om förnyad valkretsindelning kan inte anstå i det oändliga, den måste lösas.

Så hänvisar utskottet oförsiktigt nog till grundlagberedningens betänkande som remissbehandlats och handläggs i justitiedepartementet, såsom herr Fiskesjö också anförde. Det är litet oförsiktigt, för man frågar sig omedelbart: Vad har då grundlagberedningen kommit fram till? Var och en kan läsa att beredningen anför tolvprocentsgränsen men inte med anledning av den finner skäl nog för en översyn av valkretsindelningen. Kommunalindelningsreformen kan möjligen, säger man, "i särskilda fall" motivera en översyn. Men så slutar man med sitt grandiosa: "Grundlagberedningen har inte närmare övervägt dessa frågor." Ett sådant uttalande från grundlagberedningen är sannerligen inte mycket att remissbehandla och inte heller mycket för utskottet att krypa bakom. Majoriteten i grundlagberedningen har inte gett kött på benen. Justitie-ministern har strängt taget inte heller fått några ben att gnaga på.

Det är verkligen fromma önskingar som utskottet anför på slutet, då man lägger en viss dimridå över frågan och säger att riksdagen inom en nära framtid kommer att i ett större sammanhang få ta ställning till frågor som berör valkretsindelningen. Det verkar som om man var ute för att förvillna en och annan till den tron att vi rätt snart får en förnyad valkretsindelning. Men så är ju ingalunda fallet, herr talman, och därför vill jag också tillstyrka att länsberedningen får i uppdrag att utreda frågan om valkretsindelningen och yrkar bifall till reservationen av herr Hernelius m. fl.

Fröken BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är faktiskt så att den ena av de motioner som har föranlett detta betänkande, motionen 786, huvudsakligen uppehåller sig vid valkretsindelningen i Malmöhus län. Motionen har kommit till därför att vi tre folkpartiriksdagsmän som undertecknat den menar att det är speciellt angeläget att en översyn görs i Malmöhus län. Vi har alltså velat

understryka detta, och jag anser att det är olyckligt att riksdagen inte kunde fatta ett sådant beslut förra året, när den här frågan behandlades.

Detta är således vår uppfattning. Nu säger herr Sjöholm ungefär som han sade förra året, att arbetet i fyrstadskretsen i varje fall måste vara betydligt lättare att bedriva än arbetet i en valkrets exempelvis uppe i Norrland. Om man enbart tar hänsyn till avstånden kan man kanske tänka sig att det är så som herr Sjöholm säger, men vad som är väsentligt i sammanhanget är att fyrstadskretsen inte utgör ett sammanhängande geografiskt område och därför inte ger de naturliga kontakter och det naturligt gemensamma intresseområde som en geografiskt sammanhållen valkrets ger.

Det kan tilläggas att det förekommit flera kommunsammanläggningar i Skåne - kommuner har lagts samman med Malmö och Helsingborg - vilket gjort att det blivit förskjutningar mellan de tidigare valkretsarna. Gränserna har ändrats utan att detta varit planmässigt genomfört och befolkningsunderlaget i de olika valkretsarna har förändrats betydligt under de senare åren.

Herr Fiskesjö talade om folkpartiets konstitutiva kluvenhet och menade att ett bevis härför var att det fördes fram olika uppfattningar inom folkpartiet förra året i denna fråga. Jag vill bara säga att här gäller det ju inte något ideologiskt ställningstagande - det är en rent praktisk fråga som man kan ha olika uppfattningar om.

Men vi är medvetna om att det har förekommit förändringar i kommunindelningar över hela landet som medverkat till förändringar i valkretsindelningarna, och det är detta som framför allt framhålls i den andra motionen, alltså motionen 69. Vi delar helt den uppfattning som förs fram i motionen, nämligen att valkretsindelningen över hela landet behöver ses över, och vi förutsätter att så skall kunna ske i god tid före valet 1976. Men om detta inte kan ske borde det, menar vi, göras en separat översyn av valkretsarna i Malmöhus län.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som fogats till betänkandet.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Både i motionerna och i debatten har framförts en del ganska starka och en del mindre starka skäl för att göra en allmän översyn av valkretsindelningen för val till riksdagen. Då utskottet ändå avstyrker att riksdagen nu tar initiativ till en sådan översyn är det framför allt av två skäl. Det första är att en sådan översyn kan leda till en ändrad valkretsindelning först till 1976 års val. Vi har med andra ord ganska god tid på oss. Det andra skälet, som är det avgörande, är att riksdagen redan våren 1973 kommer att ta ställning till regeringens proposition med anledning av grundlagberedningens betänkande, och i det behandlas frågor som direkt berör valkretsindelningen, bl. a. frågan om en förstärkning av personmomentet i valet. Dessutom har det kommit in en del remissvar.

Det är ju inte betänkandet i och för sig som riksdagen skall behandla, utan det är den proposition som regeringen framlägger, och det kan inte uteslutas att det i regeringens förslag kommer att finnas med en del som

har med en förstärkning av personmomentet att göra. Som vi ser det finns det starka sakskalet för att avvakta riksdagens ställningstagande i dessa frågor, och det ställningstagandet ligger så nära att just ingen tid går förlorad genom att avvakta.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterade med glädje att herr Sjöholm tydligen har omvänt sig och nu har kommit på samma linje som vi, som önskar en förändring i valkretsindelningen.

Till herr Sten Andersson i Stockholm vill jag sedan säga att jag antar att han som god socialdemokrat röstade på majoritetens förslag förra året. Det innebär i så fall att han röstade på bl. a. följande: "Utskottet finner att grundlagberedningens slutliga ställningstagande i denna del bör avvaktas, innan en ändrad valkretsindelning aktualiseras. Om en översyn av valkretsindelningen därefter framstår som påkallad, bör den enligt utskottets mening omfatta samtliga valkretsar och ej endast Malmöhus län."

Nu har grundlagberedningen avlämnat sitt förslag. Det behöver alltså inte längre avvaktas. Och det förslag som nu föreligger från vår sida är en begäran om en generell översyn. Om herr Sten Andersson skulle vara konsekvent i sitt röstande, så borde han således i dag rösta på reservationen.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sten Andersson avgav ett försiktigt löfte, då han sade att det inte kan uteslutas att departementschefen redan nästa vår lägger fram en proposition i vilken sådana frågor behandlas som har med personvalsmomentet att göra. Men som jag försökte påpeka är det inte den frågan det här gäller; kopplingen mellan personval och valkretsindelning är en konstruktion – utom i ett mycket avlägset fall, nämligen i enmansvalkrets. Herr Andersson rör sig alltjämt med dimmiga föreställningar, som inte länder till denna frågas lösning.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Fiskesjö att både jag och utskottsmajoriteten är konsekventa. Vi sade förra året att vi skulle avvakta grundlagberedningens betänkande, och givetvis gällde det då också betänkandets behandling i riksdagen. Det är ju inte betänkandet i och för sig utan regeringens proposition i anledning av betänkandet som kommer att behandlas då. Och vi menar allvar med det. Då får vi se i vilken utsträckning behandlingen i riksdagen föranleder att man förändrar valkretsindelningen. Som framhållits i debatten kan det också finnas andra skäl. Vi är inte negativt inställda till en förändring av valkretsindelningen, men det finns ingen anledning att rusa på då det kan tillkomma en del fakta som riksdagen skall ta ställning till. Det rör sig bara om någon månads avvaktan.

Onsdagen den
22 november 1972

*Valkretsindelningen
till riksdagen*

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sten Andersson gör här en tolkning av vad som stod i utskottets betänkande förra gången. Jag citerade direkt ur betänkandet.

Rent allmänt skulle jag vilja säga att det är bråttom med en sådan här utredning. Det får inte bli så att en ny valkretsindelning blir färdig strax före ett val. Vi har haft bekymmer med det på det kommunala planet. Valkretsindelningen måste vara klar i så god tid, att partierna kan ta hänsyn till den nya valkretsindelningen vid nomineringarna. Därför är det angeläget att utredningsarbetet kommer i gång så snabbt som möjligt.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! I åtskilliga decennier slumrade frågan om den barocka valkretsindelningen i Malmöhus län i någon politisk gömma i form av ett accepterande. Men förr eller senare måste en förbättring komma till stånd – det kravet ställer man ju när det gäller orimliga förhållanden. Det blev herr Clarkson och jag som 1969 grävde fram frågan och krävde en förändring. Också 1971 motionerade jag, och jag kommer att göra detsamma 1973, för förr eller senare måste riksdagen inse det orimliga i de förhållanden som råder bl. a. i min egen valkrets, länsdelen av Malmöhus län, där en del av valkretsen är avskuren från resten – jag syftar då på Höganäsblocket.

Denna fråga skiljer sig i fråga om behandlingen markant från andra frågor som riksdagen tar ställning till. Här finns en majoritet som inte vill röra i valkretsindelningen och en minoritet som önskar förändring. Så långt är det inte märkvärdigt. Men ingen har, vare sig i tal eller skrift, vid riksdagsbehandlingen någonsin talat för att nuvarande förhållanden är önskvärda, utom herr Sjöholm. Gång efter gång har representanter för dem som yrkar avslag stigit fram och försökt finna skäl för att inte biträda motioner där det yrkas på en förändring av valkretsindelningen i Malmöhus län. Men talat för det nuvarande förhållandet har man inte gjort. Borde inte det vara skäl nog att få till stånd en översyn av bestämmelserna?

De flesta ledamöter i denna kammare tillhör inte Malmöhus län och är inte berörda av frågan, och de följer givetvis sina partikamraters ställningstaganden i utskottet. Men utskottet har under de år som frågan behandlats haft svårt att finna skäl för sitt avstyrkande. Man rullar ett klot framför sig. Men det är inget snöklot; det minskar trots allt i omfång.

1969 anförde man som motiv att valkretsindelningen för val till riksdagen kan förväntas bli föremål för övervägande innan grundlagberedningen avslutar sitt arbete, och man ansåg också då att man måste lösa problemet med Malmö inträde i landstinget, vilket inom parentes sagt inte har någon betydelse för denna fråga.

1971 hittade man ett litet mera begränsat motiv, nämligen kravet på en förstärkning av personmomentet i valet. Utskottet sade att grundlagberedningen ännu inte avslutat sina överväganden i denna fråga och fann att grundlagberedningens slutliga ställningstagande borde avvaktas.

Så kom då grundlagberedningens betänkande, och där uttalas i

majoritetsskrivningen följande om det förstärkta personmomentet: "Förslag till ett nytt personvalssystem kan därför inte föreläggas riksdagen samtidigt med förslaget till en ny grundlag utan måste föregås av en särskild utredning." Mot detta har herrar Hernelius och Wahlund i utredningen reserverat sig för ett förslag om förstärkning av personmomentet i valet.

Så har vi då i dag lyssnat till herr Sten Andersson, och nu har verkligen klotet krympt. Nu tycks vi i alla fall vara framme: för det första är propositionen nära förestående, och för det andra måste man efter herr Anderssons yttrande få uppfattningen att propositionen kommer att grunda sig på reservationen i grundlagberedningen. I utskottsbetänkandet sägs att frågan varit föremål för överväganden i grundlagberedningen – det har den onekligen varit –, att den remissbehandlats och att den för närvarande är under behandling i justitiedepartementet. Om man under denna behandling inte beaktar vad reservanterna i grundlagberedningen anfört faller utskottets motivering för yrkandet om avslag på dessa motioner. Men herr Andersson har, som sagt, enligt min uppfattning varit mycket positiv i denna fråga. Nu har vi, herr talman, krympt ned frågan om valkretsindelningen i Malmöhus län till en fråga om förstärkning av personmomentet i valet. I och för sig kan jag instämma med dem som säger att det verkligen inte är det mest relevanta i detta sammanhang, men eftersom det är det enda motiv som utskottet har för sitt avslagsyrkande är jag övertygad om att det är ett motiv som majoriteten i kammaren tyvärr kommer att anse vara realistiskt.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen. I den mån denna inte skulle vinna i voteringen kommer frågan återigen att tas upp i riksdagen vid behandlingen av propositionen – det tror jag mig kunna lova.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag hade från början inte tänkt delta i denna debatt, men eftersom så gott som varenda talare har apostroferat vad jag sade i fjol får jag väl säga någonting.

Jag har inte blivit omvänd, herr Fiskesjö. Jag har nu precis samma uppfattning som i fjol, nämligen att man inte bör bryta ut frågan om valkretsindelningen i Malmöhus län för en separat utredning. Det ansåg jag i fjol, och det anser jag fortfarande.

Herr Werner i Malmö sade att det politiska arbetet i fyrstadskretsen skulle vara så förfärligt svårt på grund av att städerna skulle vara avsnörda. Det måste väl ändå vara någon hyfsning på debatten! För att städerna är avsnörda behöver väl inte politikerna bli avsnörda. Det är ju tillåtet att färdas mellan de olika städerna, och vi behöver ju inte heller precis *hoppa* över en annan valkrets. Det tar 35 minuter att färdas det längsta avståndet i denna valkrets, dvs. mellan Helsingborg och Malmö – det går motorvägar mellan städerna i valkretsen. Skulle det vara svårare att köra 4 à 6 mil i denna valkrets än att köra 50 mil i en valkrets i Norrland? Vad är det som gör det så svårt att passera en annan valkrets? Jag tycker att det här resonemanget är fullständigt förnuftsfrött.

Fru Sundberg sade att jag skulle ha gjort gällande att den valkretsindel-

delning vi har därnere skulle vara önskvärd. Det har jag ändå aldrig sagt. Vad jag sagt är att förhållandena inte är så otillfredsställande att frågan behöver brytas ut för en separat utredning -- jag tycker att det fungerar ganska bra. Låt oss göra en utredning för hela landet där även denna fråga kommer med. Att förhållandena skulle vara så svåra och besvärliga som det här har gjorts gällande fattar jag inte, och det är det jag velat ge uttryck för.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Herr Sjöholm sade precis detsamma förra året, nämligen att det fungerade mycket bra, och jag drog då slutsatsen att han ansåg att förhållandet var tillfredsställande. Jag vet inte om jag använde ordet "önskvärt", men jag kan lägga in också den betydelsen i vad herr Sjöholm sade.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Herr Sjöholm sade att även om bitar i fyrstadskretsen är avsnörda, så behöver inte politikerna bli avsnörda. Man frågar sig om de ändå inte på skilda sätt är litet avsnörda och har svårt att hålla reda på varandra i de olika bitarna av den här valkretsen. Jag tror att herr Sjöholm hade haft en annan inställning om han själv hade varit ombudsman och skulle försöka hålla samman fyra centra i en sådan valkrets. Jag tror att herr Sjöholm skall resonera med sin partiombudsman och eventuellt med de andra också.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag vill till herr Sjöholm säga att hans inlägg i förra årets debatt utan tvivel innebar ett positivt ställningstagande till ett bibehållande av den valkretsindelning vi nu har i Malmöhus län. Det var med denna utgångspunkt som jag menade att Sjöholm nu hade blivit omvänd. I sitt anförande från förra året, som jag nu suttit här och läst igenom, talade han inte på något ställe om en allmän utredning.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är väl inte stor idé att förlänga detta interna bråk från södra Sverige. Jag har, herr Werner, talat med ombudsmän, men det behöver man inte göra. Det är fullständigt självklart att det är lättare för en ombudsman att ha en stad såsom arbetsområde än ett län med 50 olika avdelningar vitt spridda på 50 mils avstånd. Det behöver man inte ens diskutera. Men tala gärna med en ombudsman, herr Werner, och Ni skall finna att ombudsmannen kommer att säga precis som jag.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hernelius m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hernelius m. fl.

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Omprövning av den
s. k. fyraprocent-
regeln vid val till
riksdagen*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168
Nej - 154
Avstår - 2

§ 9 Omprövning av den s. k. fyraprocentregeln vid val till riksdagen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 46 i anledning av motion om en omprövning av den s. k. fyraprocentregeln vid val till riksdagen.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:71 av herr Hermanson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t 1. uttalade sig för en omprövning av den s. k. fyraprocentregeln vid val till riksdagen, 2. hemställde om uppdrag till grundlagberedningen att framlägga förslag i enlighet härmed.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:71.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Vid förra årets behandling av den nu gällande fyraprocentspärren vid riksdagsvalen pekade vi från vpk på de negativa effekter denna regel medför. Jag kan därför begränsa mitt anförande i dag.

Ett parti kan samla i runt tal 200 000 väljare utan att bli representerat i riksdagen, och om flera partier kommer upp till men inte över 4 procent, blir det ett mycket stort antal väljare som blir orepresenterade. Spärrar av detta slag är diskutabla också från den synpunkten att de motverkar väljarnas röstning efter åsikt.

Konstitutionsutskottet anser sig inte ha anledning att ändra sitt ställningstagande från förra året, då en liknande vpk-motion avslogs. Motionärerna har heller inte funnit anledning att ändra sitt ställningstagande.

Redan förra året uttalade vi farhågor för att orättvisorna från riksdagsvalen skulle komma att föras över till de kommunala valen. Dessa farhågor kvarstår, även om frågan om spärrar vid kommunala val är föremål för fortsatt prövning efter den hårda kritiken mot kommunalvalskommitténs betänkande.

Utskottet erinrar i sitt avslagsyrkande om att grundlagberedningen i sitt betänkande uttalat sig mot en omprövning av förevarande spärregel. I motion nr 71 har vi yrkat dels att riksdagen uttalar sig för en omprövning

Onsdagen den
22 november 1972

*Omprövning av den
s. k. fyraprocent-
regeln vid val till
riksdagen*

av den s. k. fyraprocentregeln vid val till riksdagen, dels att grundlagberedningen skulle få i uppdrag att framlägga förslag i enlighet härmed.

Av vad jag här har anfört framgår att vi fortfarande anser det motiverat att riksdagen uttalar sig för en omprövning av fyraprocentregeln, men med hänsyn till att grundlagberedningen slutfört sitt arbete ber jag att få ändra den andra delen av yrkandet till att riksdagen hos regeringen i stället för hos grundlagberedningen begär förslag.

Jag ber, herr talman, att med åberopande av innehållet i motionen få yrka att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar sig för en omprövning av den s. k. fyraprocentregeln vid val till riksdagen och hemställer att förslag framlägges i enlighet härmed.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det kan naturligtvis anföras ganska goda skäl för att ompröva den s. k. fyraprocentsspärren, skäl både av den art som tidigare har nämnts i debatten och som herr Berndtson i Linköping åberopade nu och andra skäl som kan framkomma, t. ex. vid den kommunala demokratiutredningens kartläggning av småpartiernas roll i det politiska systemet.

Från socialdemokratiskt håll hävdades ju redan i de diskussioner som föregick tillkomsten av den partiella författningsreformen att småparti-spärren borde sättas något lägre än vad som sedan blev fallet. Vårt krav avvisades då, och för att få andra väsentliga krav tillgodosedda och för att vinna enighet i författningsfrågan släppte vi förslaget om en lägre småpartispärr.

Varken grundlagberedningen eller utskottet har funnit anledning att nu i någon del riva upp den överenskommelse mellan partierna som ledde fram till den partiella författningsreformen.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Det var naturligtvis förödande att man släppte den frågeställningen i ursprungsläget. Därför har vi nu en alltför hög spärr. Varje procentenhet representerar ändå 50 000 väljare. Man borde vid det här laget ändå finna det moget att diskutera vilken gräns man vill ha, om man inte är beredd att avskaffa den helt.

Låt mig i sammanhanget erinra om att om denna regel i fortsättningen blir gällande vid riksdagsvalen och förs över på de kommunala valen, får den också där en negativ verkan. Utredningen om den kommunala demokratin påvisar att om en fyraprocentsspärr hade tillämpats för de kommunala valen vid 1970 års val, skulle inte mindre än 306 mandat i 207 kommuner ha tillfallit annan partibildning än de för närvarande tillhör. Jag är inte övertygad om att en sådan spärr skulle gynna vare sig demokratin eller de lokala opinionerna.

Den principiella ståndpunkten är att om man uttalar sig för att varje röst skall ha lika värde, kan man inte samtidigt ha ett valsysteem som ställer hundratusentalet väljare utan representation i riksdagen.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Berndtson i Linköping sade, att det var förödande att släppa kravet. Vi var tvingade därtill. Vi måste se till helheten, och jag konstaterar bara att författningsförslaget därigenom blev bättre.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Berndtson i Linköping under överläggningen i anslutning till motionen nr 71 framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Berndtson i Linköping under överläggningen i anslutning till motionen nr 71 framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja	—	277
Nej	--	18
Avstår	—	20

§ 10 Undersökning av 1973 års valrörelse

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 47 i anledning av motion med begäran om undersökning av 1973 års valrörelse.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:788 av herr Boo m. fl. (c) vari yrkats att riksdagen hemställde hos Kungl. Maj:t om åtgärder för undersökningar av 1973 års valrörelse i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1972:788.

Reservation hade avgivits av herrar Hernelius (m), Boo (c), Ahlmark (fp), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c) och Molin (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:788 hos Kungl. Maj:t begärde att undersökningar av 1973 års valrörelse skulle företas i enlighet med vad som anförts i motionen.

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Undersökning av
1973 års valrörelse*

Onsdagen den
22 november 1972

*Undersökning av
1973 års valrörelse*

Herr BOO (c):

Herr talman! När 1968 års riksdag beslöt om en ny författning var det på basis av en paketuppgörelse som träffats mellan de fyra största riksdagspartierna. I paketet ingick förslaget om gemensam valdag med en minskning av mandattiden till tre år. Tveksamheten till denna del av reformen var stor på många håll. Den gemensamma valdagen kunde befaras innebära att de kommunala frågorna skulle komma i bakgrunden i valrörelserna, och därför kunde detta i sin tur äventyra innehållet i den kommunala självstyrelsen.

För vår del hävdade vi att denna fråga var av så stor betydelse ur demokratisk synpunkt att det var nödvändigt att analysera författningsändringen och att analysmaterialet följdes upp inte minst ur kommunaldemokratisk synpunkt. Utredningen om den kommunala demokratin har också att behandla frågan.

I samband med de allmänna valen 1970 gjordes inom den statsvetenskapliga kommunalforskningsgruppen vissa undersökningar, som bl. a. berörde de kommunala frågornas roll i valrörelsen. Resultaten härav har givit ett mycket värdefullt material för bedömning just av frågan om den gemensamma valdagen. Några liknande undersökningar inför 1973 års valrörelse är inte planerade. Enligt vår mening är det angeläget att även i samband med 1973 års valrörelse göra undersökningar som kan tjäna som underlag för den fortsatta debatten om den gemensamma valdagen.

Utskottet anför att det endast undantagsvis kan vara anledning för riksdagen att ta initiativ till vetenskapliga undersökningar. I denna allmänna princip kan även jag instämma. Men frågan om den kommunala självstyrelsens roll i vårt demokratiska system är enligt vår mening en så stor fråga att den verkligen kan ge anledning till ett initiativ från riksdagen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande nr 47.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! När det gäller prioritering av forskning är det naturligt att riksdagen koncentrerar sig till att påverka fördelningen mellan olika forskningsområden, att riksdagen drar upp de allmänna riktlinjerna, påverkar de institutionella förhållandena och över huvud de former som bör gälla för igångsättande av vetenskapliga undersökningar. Däremot har riksdagen hittills varit ytterst varsam med att beställa specificerade forskningsprojekt. Skälet till det är naturligtvis att de forskningsprojekt som bör genomföras helst skall komma fram ur en noggrann avvägning mellan många tänkbara alternativ. Det finns i och för sig mycket som skulle kunna undersökas vetenskapligt, men vi har knappa forskningsresurser inte minst på personalsidan.

Jag konstaterar att i det här fallet vill man ha ett beslut utan att man har klargjort vilken annan typ av statsvetenskaplig forskning som kan få stå tillbaka. Det är naturligtvis en brist i sammanhanget.

Men det är klart att om det föreligger alldeles speciella skäl, kan riksdagen ändå göra undantag från vad som bör vara huvudregeln, som också herr Boo ansåg vara riktig. I just det här fallet är det emellertid

snarast så att det föreligger speciella skäl att *inte* besluta om projektet i de former som reservanterna föreslår. Motiveringen för reservanternas förslag är ju att de här undersökningarna skall ingå i beslutsunderlaget för utvecklandet av den kommunala demokratin.

Nu är det ju så att vi har en parlamentarisk utredning som ägnar sig åt frågan om den kommunala demokratin. Utredningen skall göra en samlad översyn av formerna för medborgarinflytandet över den kommunala verksamheten. Den skall överväga åtgärder "att förbättra förutsättningarna för information till förtroendemännen och medborgarna om den kommunala verksamheten under olika skeden av beslutsprocessen". Syftet med utredningen är över huvud taget att på så många olika sätt som möjligt söka stärka den kommunala demokratin.

Det föreligger alltså möjligheter för denna utredning att ställa just de här nämnda specificerade undersökningarna mot andra undersökningar. Utredningen kan se vad det är för undersökningsmaterial som i första hand bör komma fram för att man skall få ett bra underlag för beslut om åtgärder för att stärka den kommunala demokratin.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hernelius m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 47 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hernelius m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 155

§ 11 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 48 i anledning av motion om suppleanter för fullmäktige i kommunalförbund.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Förslag till vallag, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 49 med anledning av propositionen 1972:105 med förslag till vallag, m. m. jämte motioner.

Genom en den 8 september 1972 dagtecknad proposition, nr 105, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justititeärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

1. vallag,
2. lag om ändring i kommunallagen (1953:753),
3. lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm,
4. lag om ändring i landstingslagen (1954:319) samt
5. lag om antalet landstingsmän och valkretsindelningen i Stockholms läns landstingskommun för perioden 1974–1976.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen föreslås en ny vallag som är gemensam för riksdagsval, val av landstingsmän och kommunfullmäktigval. Den föreslagna vallagen ersätter sålunda dels lagen om val till riksdagen, dels kommunala vallagen i vad denna avser landstings- och kommunfullmäktigval. Vallagen avser däremot inte kyrkofullmäktigvalen. I propositionen uttalas att förslag till särskild lag om de kyrkliga valen skall föreläggas riksdagen i god tid före 1973 års val.

Enligt förslaget till vallag skall röstning och sammanräkning av avgivna röster ske på i princip samma sätt som hittills. Detta innebär att den av 1965 års valtekniska utredning förordade maskinella valtekniken inte genomförs.

Reglerna i vallagen om förfarandet vid de samtidiga riksdags-, landstings- och kommunalvalen har i fråga om röstning och sammanräkning i huvudsak utformats med förfarandet vid 1970 års samtidiga val som förebild. Förslaget till vallag innebär sålunda att valsedlar och valkuvert av samma typ som vid 1970 års val skall användas samt att statsverket efter beställning skall framställa och tillhandahålla valsedlar enligt i princip samma regler som då gällde.

I fråga om tiden för röstningen i vallokal gäller enligt vallagsförslaget i huvudsak samma regler som tillämpades vid 1970 års val. Beträffande poströstningen föreslås emellertid den ändringen att röstningen skall inledas 18 dagar före valdagen och inte som tidigare 30 dagar före valdagen. Däremot föreslås ingen ändring beträffande avslutningen av poströstningen. Poströstning skall alltså kunna ske på valdagen i samma utsträckning som tidigare. Samma ändring av röstningsperioden föreslås beträffande röstning hos utlandsmyndighet, medan röstningen på fartyg enligt förslaget liksom hittills skall börja 45 dagar före valdagen.

Sammanräkningen skall liksom hittills ske i två etapper, en preliminär som görs i vallokalerna efter röstningens slut och en slutlig som görs hos länsstyrelserna. Vallagsförslaget innehåller nya regler som syftar till att förenkla och effektivisera förfarandet vid röstsammanräkningen samt att göra det möjligt att få ett preliminärt valresultat som är tillförlitligare än tidigare. Reglerna innebär att poströsterna, som förut har förts till länsstyrelserna och innefattats först i den slutliga sammanräkningen, i stället sänds till valnämnderna i de olika kommunerna för att distribueras ut till vallokalerna och ingå i den preliminära sammanräkning som sker där eller, om detta inte är möjligt, preliminärt räknas hos valnämnden.

Genom förslaget befrias länsstyrelserna från den tidsödande kontrollen av poströsterna, varigenom den slutliga sammanräkningen kan påskyndas, samtidigt som valnattens preliminära valresultat kan omfatta också flertalet av poströsterna. Den slutliga sammanräkningen avses kunna ytterligare påskyndas genom att man vid mandatfördelningen mellan och inom partierna utnyttjar ADB-teknik. I vallagsförslaget kommer detta emellertid inte till uttryck på annat sätt än att en regel har förts in som gör det möjligt att förse valseدلarna med en särskild listtypbeteckning.

I övrigt föreslås nyheter främst i fråga om röstlängdsförfarandet, registrering av partibeteckning och suppleantsystemet vid val till kommunfullmäktige. Sålunda föreslås att röstlängdsförfarandet direkt knyts till kyrkobokföringen, varigenom det blir möjligt att få en aktuellare röstlängd än f. n. Vidare föreslås regler som innebär att möjlighet öppnas att registrera partibeteckning även för de kommunala valen samt nya bestämmelser om utseende av suppleanter i kommunerna.

Till vallagen har förts över de av vårriksdagen 1972 antagna reglerna om val av ersättare för riksdagsmän.

Vallagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1973.”

I propositionens förslag till vallag hade 1 kap. 2 § följande lydelse:

För val enligt denna lag finns en central valmyndighet. Konungen bestämmer vilken myndighet som skall vara central valmyndighet.

Centrala valmyndigheten meddelar de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av denna lag.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat motionerna

1972:72 av herrar Molin (fp) och Ahlmark (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade ändra kommunallagen § 9 och landstingslagen § 10 så att beräkningen av antalet mandat per krets grundades på antalet röstberättigade och icke på den mantalsskrivna folkmängden i dess helhet,

1972:391 av herr Dockered m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att bestämmelser infördes i lagen om val till riksdagen samt i kommunala vallagen om skyldighet för valförrättaren att övervaka att valseدلar, som på av valförrättaren angiven tid och plats levererats till utläggning, fortlöpande fanns tillgängliga i anslutning till vallokalen i enlighet med vad i motionen anförts,

1972:802 av herr Svanström m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen som sin mening tillkännagav för Kungl. Maj:t att utomlands bosatta svenska medborgare, som var myndiga och innehade giltigt svenskt pass, borde ha rätt att delta i riksdagsval och folkomröstningar i Sverige, om de någon gång varit kyrkobokförda här i landet,

1972:1725 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1972:1737 av herr Boo (c) vari hemställdes att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 105 beslutade

1. att antalet suppleanter i de kommuner som tillämpade suppleant-system för fullmäktige skulle utgöra hälften av det antal fullmäktige som varje parti erhållit i kommunen eller, i valkretsindelade kommuner, i valkretsen,

2. att rätt att delta i val till riksdagen och i folkomröstning skulle tillkomma röstberättigad svensk medborgare, som innehade giltigt svenskt pass, om han någon gång under de tio kalenderår som närmast föregått röstlängdens upprättande varit kyrkobokförd i Sverige,

1972:1738 av herr Molin (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle komplettera den föreslagna vallagen med en bestämmelse om att till centrala valmyndigheten skulle knytas en parlamentariskt sammansatt nämnd,

1972:1739 av herr Oskarson m. fl. (m) vari hemställdes

A. att riksdagen skulle besluta företa av motionärerna föreslagna ändringar i de vid propositionen 1972:105 fogade förslagen till

1) vallag,

2) lag om ändring i kommunallagen (1953:753) och

3) lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm,

B. att riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts angående ombudsval och kommunernas kostnader i samband med val,

1972:1740 av herr Pettersson i Örebro m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1972:105 beslutade

1. att den fria valsedelskvoten skulle uppgå till fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen vid val till riksdagen och vid valet i vad gällde val av landstingsmän och kommunfullmäktige,

2. att parti, som vid tidigare riksdagsval fått eller vid valet fick minst 2,5 % av rösterna, skulle kunna få valsedlar gratis upp till 5 gånger antalet röstberättigade i valkretsen,

3. att reglerna för leverans av valsedlar ändrades så att leverans av de valsedlar som beställts inom av valmyndigheten föreskriven tid garanterades senast 45 dagar före valet,

4. att talan mot vederbörande myndighets beslut om valutgången beträffande samtliga val skulle kunna föras inom tio dagar efter det att valet avslutats,

1972:1741 av herr Ullsten (fp) vari hemställdes att riksdagen vid behandling av proposition nr 105 skulle besluta

1. att partiernas fria valsedelskvot fastställdes till fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen när fråga var om riksdagsval och vid valet när fråga var om val av landstingsmän och kommunfullmäktige,

2. att röstning fick ske på varje postanstalt inom riket från och med den trettonde dagen före valdagen till och med valdagen om ej annat följde av 10 kap. 2 § vallagen,

3. att bestämmelserna i övrigt i vallagen i erforderlig omfattning

anpassades till en poströstningstid om trettio dagar.

4. att valsedelsförsändelse enligt 1 kap. 3 § vallagen skulle lämnas i vallokalen för det valdistrikt där väljaren var upptagen i röstlängd samt

1972:1742 av herr Åkerlind (m).

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. beträffande centrala valmyndigheten med bifall till propositionen 1972:105 i dessa delar

a) skulle anta 1 kap. 2 § första stycket förslaget till vallag,

b) med avslag på motionen 1972:1738 skulle anta 1 kap. 2 § andra stycket förslaget till vallag,

2. beträffande söndag som valdag med avslag på motionen 1972:1725 och med bifall till propositionen 1972:105 i denna del skulle anta 1 kap. 3 § förslaget till vallag,

3. beträffande utlandssvenskarnas rösträtt med avslag på motionerna 1972:802 och 1972:1737, såvitt avsåg hemställa punkten 2, och med bifall till propositionen 1972:105 i denna del skulle anta 4 kap. 12 § förslaget till vallag,

4. beträffande kostnadsfria valedlar m. m. med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande delar och med bifall till motionen 1972:1740, såvitt avsåg hemställa punkterna 1 och 2, och motionen 1972:1741, såvitt avsåg hemställa punkten 1, samt med avslag på motionen 1972:1742, såvitt nu var i fråga, skulle anta 6 kap. 5 § och 6 kap. 6 § i det av utskottet framlagda förslaget till vallag,

5. beträffande leveransdag för valedlar med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande del och med bifall till motionen 1972:1740, såvitt avsåg hemställa punkten 3, skulle anta 6 kap. 8 § i det av utskottet framlagda förslaget till vallag,

6. beträffande valedlars tillhandahållande i lokal där röstning äger rum med avslag på motionen 1972:1742, såvitt den inte behandlats under 4, och med bifall till propositionen 1972:105 i denna del skulle anta 6 kap. 9 § förslaget till vallag,

7. beträffande valförrättares tillsyn i fråga om tillhandahållande av valedlar i vallokal

a) med bifall till propositionen 1972:105 i denna del skulle anta 9 kap. 6 § förslaget till vallag,

b) förklarade motionen 1972:391 besvarad med ställningstagandet under a),

8. beträffande tiden för poströstning med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande del och motionerna 1972:1739, såvitt nu var i fråga, och 1972:1741, såvitt avsåg hemställa punkten 2, skulle anta 10 kap. 1 § i det av utskottet framlagda förslaget till vallag, innebärande att röstning på postanstalt fick inledas 24 dagar före valdagen,

9. med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande delar och motionen 1972:1741, såvitt avsåg hemställa punkten 3, skulle anta 7 kap. 2 § och 11 kap. 1 § i det av utskottet framlagda förslaget till vallag,

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Förslag till
vallag, m. m.*

10. beträffande tiden för röstning hos utlandsmyndighet med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande del och motionen 1972:1739, såvitt nu var i fråga, skulle anta 10 kap. 7 § i det av utskottet framlagda förslaget till vallag, innebärande att röstning hos utlandsmyndighet fick börja 24 dagar före valdagen,

11. beträffande avlämnande av valsedelsförsändelse från sjuk eller därmed jämförlig väljare med avslag på motionen 1972:1741, såvitt avsåg hemställa punkten 4, och med bifall till propositionen 1972:105 i denna del skulle anta 11 kap. 4 § förslaget till vallag,

12. beträffande besvärstiden avseende val till landsting och kommunfullmäktige med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande del och motionen 1972:1740 såvitt avsåg hemställa punkten 4 skulle anta 15 kap. 3 § i det av utskottet framlagda förslaget till vallag, innebärande att besvärstiden för val av landstingsmän och kommunfullmäktige skulle vara sju i stället för i propositionen föreslagna tre dagar,

13. beträffande suppleanter för kommunfullmäktige med bifall till propositionen 1972:105 i dessa delar

a) med avslag på motionerna 1972:1737 och 1972:1739, båda såvitt nu var i fråga, skulle anta 5 a § i förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1953:753) och 5 § i förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm,

b) med avslag på motionen 1972:1737, i vad den inte behandlats i det föregående, skulle anta 14 kap. 19 § förslaget till vallag,

14. med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande delar skulle anta 4 kap. 4 §, 8 kap. 11 §, 15 kap. 4 § samt övergångsbestämmelserna, punkterna 1 och 3, i det av utskottet framlagda förslaget till vallag,

15. med bifall till propositionen 1972:105, såvitt nu var i fråga, skulle anta förslaget till vallag i övriga delar,

16. skulle avslå motionen 1972:1739 i vad den inte behandlats i det föregående,

17. med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande delar skulle anta ikraftträdandebestämmelserna i de av utskottet framlagda förslagen till lag om ändring i kommunallagen (1953:753) och lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm,

18. med bifall till propositionen 1972:105 i dessa delar skulle anta förslagen till lag om ändring i kommunallagen (1953:753) och lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm, båda i övriga delar,

19. skulle avslå motionen 1972:72,

20. med bifall till propositionen 1972:105 i denna del skulle anta förslaget till lag om ändring i landstingslagen (1954:319),

21. med bifall till propositionen 1972:105 i denna del skulle anta 3 § förslaget till lag om antalet landstingsmän och valkretsindelningen i Stockholms läns landstingskommun för valperioden 1974–1976,

22. med bifall till propositionen 1972:105 i denna del skulle anta förslaget till lag om antalet landstingsmän och valkretsindelningen i Stockholms läns landstingskommun för valperioden 1974–1976 i övriga delar.

Reservationer hade avgivits
i fråga om den centrala valmyndigheten

1) av herrar Larsson i Luttra (c), Hernelius (m), Boo (c), Pettersson i Örebro (c) och Werner i Malmö (m), som ansett att utskottet under 1 a bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande del beslutade att 1 kap. 2 § första stycket förslaget till vallag skulle ha följande lydelse: "För val enligt denna lag skall riksskatteverket vara central valmyndighet,"

2) av herrar Nelander (fp) och Molin (fp), vilka ansett att utskottet under 1 b bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande del och med bifall till motionen 1972:1738 skulle dels anta 1 kap. 2 § stycket förslaget till vallag, dels besluta att som tredje stycke i nämnda paragraf skulle intas följande: "Till den centrala valmyndigheten skall vara knuten en parlamentariskt sammansatt nämnd. Före beslut som avses i andra stycket skall samråd äga rum med denna nämnd,"

3) i fråga om utlandssvenskarnas rösträtt av herrar Nelander (fp), Hernelius (m), Boo (c), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c) och Norrby i Åkersberga (fp), vilka ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1972:802 och med bifall till motionen 1972:1737, den sistnämnda såvitt nu var i fråga, beslutade att 4 kap. 12 § i förslaget till vallag skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

4) i fråga om suppleanter för kommunfullmäktige av herrar Hernelius (m), Boo (c), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m) och Fiskesjö (c), vilka ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande delar

a) med bifall till motionen 1972:1737 och med avslag på motionen 1972:1739, båda såvitt nu var i fråga, skulle anta dels av reservanterna angiven lydelse av 5 a § i förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1953:753), dels av reservanterna angiven lydelse av 5 § i förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1956:50) för Stockholm,

b) med bifall till motionen 1972:1737, såvitt nu var i fråga, skulle anta av reservanterna angiven lydelse av 14 kap. 19 § förslaget till vallag,

5) i fråga om principerna för mandatberäkningen vid val till landsting och kommunfullmäktige av herrar Ahlmark (fp) och Molin (fp), vilka ansett att utskottet

dels under 19 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:72 beslutade anta av reservanterna framlagda lagförslag, nämligen förslag till lag om ändring i kommunallagen (1953:753), lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm och lag om ändring i landstingslagen (1954:319),

Onsdagen den
22 november 1972

*Förslag till
vallag, m. m.*

dels under 21 bort hemställa,
att riksdagen med anledning av propositionen 1972:105 i motsvarande del beslutade att 3 § i förslaget till lag om antalet landstingsmän och valkretsindelningen i Stockholms läns landstingskommun för valperioden 1974–1976 skulle ha av reservanterna angiven lydelse, innebärande att antalet mandat per valkrets beräknades med utgångspunkt från antalet röstberättigade.

Till betänkandet hade i fråga om röstning med valsedelsförsändelse fogats ett särskilt yttrande av herrar Hernelius (m), Ahlmark (fp), Werner i Malmö (m) och Molin (fp).

Herr BOO (c):

Herr talman! Föreliggande förslag till ny vallag innehåller inga stora förändringar jämfört med vad som nu gäller, men vissa avsnitt kan dock vara av intresse enär de berör grundläggande principer i frågor rörande de tekniska förutsättningarna för den enskilde medborgarens valhandling.

Innan jag går in på detta vill jag ändå först betona det värdefulla i att vi får en lag i vilken flera tidigare vallagar sammanförs. Detta ger en bättre överskådlighet, och därmed är det lättare att tillämpa den och lättare för de många ute på fältet att behärska lagen.

Under de senaste åren har man intensivt diskuterat frågan om en eventuell övergång till maskinell valteknik. Kontentan av den diskussionen kan utan överdrift sägas ha blivit ett avvisande av sådana förändringar som skulle försvåra valhandlingen för den enskilde. Särskilt starkt har tanken på valsedlar som inte upptar kandidaternas namn avvisats. Det måste också vara självklart att göra det, ty nog bör informationen till väljarna åtminstone innehålla namnen på de kandidater som de skall rösta på.

Ännu besvärligare skulle det bli, om man införde ett system med automatiska valmaskiner, som finns på vissa håll ute i världen. Om det blev aktuellt med ett sådant system, skulle vi självfallet få stora bekymmer med att människorna inte förstår det tekniska. Det skulle ju bli svårare för dem att utföra valhandlingen. En sådan reformtanke måste bestämt avvisas.

Skälen för att diskutera en övergång till maskinell valteknik har varit att resultaten skulle kunna föreligga tidigare än nu och att det har varit ett önskemål bl. a. från massmedia. Det kan enligt vår uppfattning inte vara ett bärande skäl för att försvåra valhandlingen för den enskilde. Det skulle säkert också bli på det sättet att många äldre skulle känna bekymmer inför röstandet i allmänna val.

Det är därför bra att en övergång till maskinell valteknik inte föreslås i den nya lagen. Då lagförslaget emellertid ger utrymme för en sådan övergång, är det angeläget att understryka att en så väsentlig ändring inte kan få komma i fråga utan riksdagens hörande. Utskottet har också enhälligt uttalat att det förutsätter att en övergång till maskinell valteknik inte kommer till stånd utan att riksdagen blivit hörd och

lämnat sitt godkännande.

Beträffande sammanräkningsförfarandet föreslås den ändringen att poströsterna skall sändas till lokal valnämnd för att av denna så långt tidsmässiga skäl gör det möjligt fördelas ut i valdistrikten för sammanräkning vid samma tillfälle som de direkt där avlämnade valsedlarna. Detta är en bra ändring, som också ger ett säkrare preliminärt resultat.

Efter dessa mera allmänna resonemang skall jag kort kommentera några punkter i utskottets betänkande. I fråga om central valmyndighet är det för oss grundläggande att styrelsen för denna har en sådan sammansättning att det finns i den åtminstone s. k. parlamentariskt inslag. För närvarande är riksskatteverket central valmyndighet. Avgörandet har för vår del gällt antingen att få direkt inskrivet i vallagen vilken myndighet som är central valmyndighet eller att gå på en annan linje, nämligen komplettering av den centrala valmyndigheten med en nämnd som är parlamentariskt sammansatt. Vi har valt den första vägen och menar att man genom att inskriva den centrala valmyndigheten i vallagen skapar garantier för det parlamentariska inslaget i den beslutande styrelsen.

Jag vill tillägga att det system med kontakter med de politiska partierna som nu har tillämpats har fungerat bra, och med det av oss ställda förslaget i det här avseendet skulle man inte rubba det praktiska samarbete som tidigare förekommit och som, får vi hoppas, skall förekomma också i fortsättningen.

En annan fråga, som har diskuterats åtskilliga gånger i denna kammare, är utlandssvenskarnas rösträtt. Vi fick 1967 en förändring, som öppnar en möjlighet för dem att rösta. Möjligheten är dock mycket begränsad på det sättet att man någon gång under de senaste fem åren skall ha varit kyrkobokförd i Sverige.

Från centern har vi vid åtskilliga riksdagar väckt motioner som går ut på att rösträtt skulle möjliggöras för dessa utlandssvenskar om de bara någon gång varit kyrkobokförda i landet. En sådan motion har också avlämnats från centerhåll vid denna riksdags början. Emellertid är det inte nu möjligt att överblicka konsekvenserna av de ändringar som skulle behöva göras, och därför har vi i anslutning till nu föreliggande proposition föreslagit en temporär förändring av nuvarande system i så måtto att de fem åren skulle utökas till tio år. En sådan temporär ändring innebär den betydande fördelen att de som röstade vid 1970 års val – och 1973 skulle överskrida den stipulerade gränsen – ändå får möjlighet att rösta vid 1973 års val. Vi vill dock klart understryka att vår principiella inriktning i denna fråga är densamma som tidigare, och vi vill verkligen betona det önskvärda i att valtekniska utredningen så snart som möjligt lägger fram förslag.

En annan fråga av intresse är hur valsedlarna skall tillhandahållas partierna. För närvarande får partierna gratis fem valsedlar för varje röstberättigad person inom området. I propositionen föreslås en nedskärning till fyra. Utskottet har efter motion från vårt håll dock enhälligt beslutat att förordna en regel som säger att det antal valsedlar partierna skall få skall uppgå till fem gånger antalet röstberättigade.

Jag tycker också det är viktigt att man i utskottet har kunnat enas om

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Förslag till
vallag, m. m.*

Onsdagen den
22 november 1972

*Förslag till
vallag, m. m.*

att de partier som skall få valsedlar gratis är samma partier som enligt den nu på riksdagens bord liggande propositionen skall få partistöd.

Tidpunkten för leverans av valsedlar har också diskuterats ingående i utskottet. I propositionen har föreslagits en begränsning till 30 dagar. I utskottets förslag är detta dagantal höjt till 45. Jag vill bara understryka det värdefulla i att vi får så god tid som möjligt för planeringsarbetet ute på fältet, och jag tror det är ett viktigt steg utskottet har tagit när man har föreslagit utökning av denna tid till 45 dagar. Vi är fullt medvetna om att detta i sin tur innebär att den tidpunkt då valsedlarna skall inlämnas för tryckning måste ändras. Men den nackdelen tror jag det är riktigt att ta bara för att få denna bättre förberedelsestid inför valen.

I detta sammanhang vill jag också framhålla att det borde vara angeläget att tryckningen av valsedlar sprids på ett så stort antal tryckerier som möjligt. Jag anser detta dels med utgångspunkt från erfarenheterna vid förra valet, dels därför att man på det sättet kanske garanterar en bättre leverans av valsedlar ute i de olika områdena. Jag tror också det är väsentligt ur sysselsättningssynpunkt att just tryckningsarbetet sprids på så många tryckerier som möjligt.

Utskottet har enats om att tiden för poströstning bör vara 24 dagar. Jag vill bara understryka det värdefulla i att vi har kunnat enas om denna förändring från föreslagna 18 till 24 dagar. Det är värdefullt därför att i det rörliga samhälle som vi nu lever i är många ute på resor, och tiden för poströstning bör därför utsträckas så långt det är möjligt.

Utvidgningen av möjligheterna att rösta genom valsedelsförsändelse tycker vi i centern är en riktig delreform i propositionsförslaget. Det är en fortsättning på vad som tidigare har praktiserats och i stort sett befunnits tillfredsställande. Principiellt bör självfallet starkt understrykas att alla enskilda bör ges så bra chanser som möjligt att delta i val, och detta är en väg. Vi ansluter oss således helt till den föreslagna utvidgningen. I anslutning till diskussionen om kontrollmöjligheterna kan framhållas att de självfallet skall finnas och utövas även i fortsättningen.

Utskottet föreslår att besvärstiden beträffande de kommunala valen bestäms till sju dagar. Det innebär en förändring från den i propositionen föreslagna besvärstiden tre dagar. Vi anser att tre dagar är så kort tid att det kan bli svårt för människor i vissa bygder i detta land att inom den tiden på den postala vägen få fram ett klagomål till berörd instans. Utskottet har således enat sig om att föreslå en utökning av besvärstiden till sju dagar. En krympning av besvärstiden kan anses angelägen vid en övergång till ett system där valgenomslaget snabbare skall komma till uttryck i de valda församlingarna. Den föreliggande lagen innehåller emellertid ingen förändring i sådan riktning. För närvarande är det endast i Stockholm som valutslaget får ett omedelbart genomslag i kommunfullmäktiges sammansättning, och detta har där varit möjligt trots att besvärstiden varit tio dagar. Jag vill dock understryka vad utskottet säger om att klarare och mer preciserade regler för besvärstiden angående landstings- och kommunval är önskvärda.

Frågan om suppleanter i de kommunala församlingarna är från kommunaldemokratisk synpunkt ett mycket intressant delproblem. Vid 1970 års val hade vi för första gången möjlighet att utse suppleanter i

kommunala församlingar. På grundval av erfarenheterna från utfallet av de bestämmelser som var normgivande vid 1970 års val kan vi väl säga att det inte i alla delar skulle vara lyckligt, om antalet suppleanter blivit så stort som de gällande bestämmelserna ger möjlighet till. Utredningen om den kommunala demokratin har sett över reglerna och föreslår nya sådana med ett s. k. kvotsystem. Det systemet innebär att antalet suppleanter skall vara högst 50 procent av antalet ordinarie ledamöter i varje valkrets. I förslaget är också inbyggd en minimiregel som säger att varje parti som erhållit representation dock skall ha minst en suppleant. Utredningen har inte kunnat enas om den del som berör hur kvotregeln skall tillämpas. Majoriteten i utredningen förordar att kommunerna själva skall bestämma om kvotens storlek med iakttagande av maximi- och minimireglerna. Från vårt håll har vi hyst den uppfattningen att det är ett utomordentligt viktigt inslag i den kommunala demokratin att det införs ett suppleantsystem. Skall det fungera rimligt för partier av olika storlekar får inte antalet suppleanter bli mindre än 50 procent av antalet ordinarie ledamöter.

I utredningen liksom i reservationen har vi följt upp dessa tankar. Som vi bedömer det är detta ur många synpunkter en riktig linje. Självfallet är det riktigt att ge de kommunala församlingarna så stor frihet som möjligt att besluta i olika frågor, men vi vet att i vissa frågor – det gäller icke minst valkretsindelningen, som tidigare har diskuterats, och det gäller också frågor av typen storleken av kvoterna – kan det bli partipolitiska spekulationer, som ingalunda är särskilt önskvärda i det kommunala handlandet.

Jag vill därutöver säga att vi ändå fortfarande vidhåller den uppfattningen, att hela suppleantsystemet borde vara obligatoriskt för kommunerna, men eftersom utredningen om den kommunala demokratin har att utvärdera resultatet av suppleantsystemet som sådant har vi för vår del icke i nuläget föreslagit obligatoriskt suppleantsystem utan stannat vid att detta skall vara fakultativt som hitintills.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 4 på berörda punkter och i övrigt till utskottets hemställan i betänkandet nr 49.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att det här är en sent avlämnad proposition. Jag hade under vårriksdagen, närmare bestämt den 2 mars, en frågedebatt med statsrådet Lidbom angående tiden för avlämnande av förslag till ny vallag, där jag med hänsyn till partiernas och kommunernas behov av tidig information om valreglerna efterlyste tidpunkten för avlämnandet av propositionen. Statsrådet Lidbom sade då att om man kommer fram till att den maskinella tekniken inte skall användas i 1973 års val, skulle man kunna bedriva propositionsarbetet fort. Jag beklagar att vällagen inte har kunnat föreläggas riksdagen redan under vårriksdagen. Jag hoppas att det skall bli möjligt för riksdagen att ta ställning till valreglerna för 1976 års val i betydligt bättre tid. Särskilt utmanande blir det när önskemål om förändringar, som har framförts långt tidigare men som har fått ligga i avvaktan på vällagen, nu avvisas

Onsdagen den
22 november 1972

*Förslag till
vallag, m. m.*

med hänsyn till den sena tidpunkten. Jag skall återkomma till det litet längre fram.

Herr talman! Det är naturligtvis väsentligt att partierna är ense om statskicketets formalia. Oenighet på den punkten minskar människornas förtroende för politikerna. Från den synpunkten är det glädjande att en betydande enighet har kunnat uppnås om valförfarandet 1973. Överläggningar mellan partierna har lett till att både tanken på ett maskinellt valförfarande och tanken på ett nytt system vid kommunalvalen har övergivits. Flera betydelsefulla ändringar av praktisk natur har också gjorts av utskottet i full enighet efter förslag framförda i motioner från olika håll.

Med hänsyn till behovet av att ge partierna insyn i valförberedelserna på det administrativa planet är det en värdefull praxis att det förekommer överläggningar mellan partierna och den centrala valmyndigheten innan föreskrifter om valet utfärdas. Från vår sida önskar vi emellertid att denna nuvarande, informella praxis skall stadfästas i vallagen, och vi föreslår därför att en särskild parlamentarisk nämnd knyts till den centrala valmyndigheten och att valmyndigheten får skyldighet att samråda med den nämnden.

Konstitutionsutskottet skriver ganska positivt om behovet av samråd med partierna, men man vill inte nu bifalla motionen, eftersom man förutsätter att till central valmyndighet kommer att utses ett ämbetsverk som har en brett sammansatt lekmannastyrelse. Detta låter i och för sig tillfredsställande, men jag vill påpeka att det förvaltningsorgan som väl sannolikt kommer att bli central valmyndighet, nämligen riksskatteverket, för närvarande inte har någon bred lekmannastyrelse; bara två av de politiska partierna är företrädare i styrelsen. Därför hjälper det inte om man i lagen skriver in att riksskatteverket skall vara central valmyndighet.

Jag tror inte att motsättningarna på den här punkten är särskilt stora, men jag tycker att det finns principiella skäl att stå kvar vid vår uppfattning, och jag yrkar därför bifall till reservationen 2.

Utlandssvenskarnas rösträtt är, som herr Boo påpekade, en länge diskuterad fråga utan att några påtagliga resultat har kunnat uppnås. Jag hoppas att alla godtar principen att samtliga svenska medborgare skall ha rösträtt. Det kan naturligtvis finnas praktiska hinder när det gäller utlandssvenskarna, men vad vi från reservanternas sida vill på den här punkten är att ta ett steg mot underlättande för utlandssvenskarna att rösta genom att alla som vid något tillfälle under de senaste tio åren varit kyrkobokförda i Sverige skall få rösträtt 1973. Jag tycker det är en rätt enkel rättviseåtgärd, och jag har litet svårt att förstå att man kan gå emot den. År 1976 bör vi gå längre och finna former som möjliggör för samtliga utlandssvenskar att rösta.

Jag yrkar med detta bifall till reservationen 3.

Propositionen innehåller ett förslag om en utvidgning av ombudsröstningen därhän att man skall få rösta med särskild valförsändelse också på posten. Vi godtar förslaget, men vi hade önskat att man starkare strukit under att det måste kontrolleras att de här ökade möjligheterna till ombudsröstning inte leder till missbruk. Vi säger att man skulle ha kunnat överväga att ge de postfunktionärer som nu kommer att få motta

valförsändelser en särskild utbildning, och vi menar också att det är väsentligt att man så långt möjligt tillser att den enskildes integritet i samband med iordningställande av valförsändelsen inte kommer i fara. Inte heller på den här punkten tror jag, herr talman, att det är några större motsättningar.

Den punkt där jag tycker att utskottsmajoritetens uppfattning är minst övertygande, och där det kanske finns en större motsättning än på de andra punkterna, gäller det problem som behandlas i reservationen 5. Det är fråga om hur många mandat varje valkrets skall ha. Man kan grunda beräkningen av antalet mandat antingen på antalet röstberättigade eller på hela befolkningen. Om man grundar beräkningen på hela befolkningen, kan förekomsten av t. ex. barn eller utlänningar i en valkrets leda till att de röstberättigade i denna valkrets vid sammanräkningen väger tyngre än röstberättigade från andra valkretsar.

Den här problematiken har uppmärksammats tidigare. Grundlagberedningen föreslog att man i samband med riksdagsvalen skulle övergå till att beräkna antalet mandat per riksdagsvalkrets med hänsyn till antalet röstberättigade, och det blev också riksdagens beslut. På s.22 i utskottets betänkande återges konstitutionsutskottets argument för att man i fråga om riksdagsval skulle gå över till att beräkna antalet mandat på de röstberättigade och inte på folkmängden. Konstitutionsutskottet hade 1968 en övertygande argumentering för att man skall göra det.

Kommunalvalskommittén, som avlämnade sitt betänkande förra året, föreslog enhälligt att man i fråga om kommunalval och landstingsval skulle göra motsvarande förändring och alltså gå över till att beräkna antal mandat per krets på antalet röstberättigade. Jag bryr mig inte om att citera det här – jag bara konstaterar det. Och dessutom anförde kommunalvalskommittén att intresset av enhetliga regler mellan riksdagsval, kommunalval och landstingsval motiverade en sådan här förändring.

När konstitutionsutskottet 1971 behandlade denna fråga på grundval av en motion av herr Ahlmark och mig hänvisade utskottet till detta enhälliga förslag från kommunalvalskommittén och sade att förslaget "tillgodoser de i motionen framställda önskemålen". Och utskottet tillade: "I detta läge finner utskottet det inte vara erforderligt med ytterligare initiativ från riksdagens sida."

Läget är alltså det att gällande ordning för riksdagsvalen plus enhälliga utredningsförslag talar för en ändring, så att man beräknar antalet mandat på antalet röstberättigade och inte på hela befolkningen. Det förefaller således vara en ganska självklar fråga.

Det sensationella är emellertid att konstitutionsutskottet i år har gjort en kovändning. Jag måste erkänna att jag, när den här saken behandlades i utskottet, i det längsta trodde att det var ett förbiseende. Nu finns det ju en möjlighet att det under kammarbehandlingen i dag visar sig att det var ett förbiseende – jag vill hålla den möjligheten öppen. Men utskottets argumentation på den här punkten är, att eftersom Kungl. Maj:t inte har tagit ställning till kommunalvalskommitténs förslag om ändring av valsystemet skall man i detta läge inte föregripa den vidare bedömningen av kommitténs förslag. Detta, herr talman, måste ändå vara ett missförstånd, därför att vad man vill överväga av kommunalvalskom-

Onsdagen den
22 november 1972

*Förslag till
vallag, m. m.*

mitténs tidigare förslag är ju frågan om en spärr och någon typ av utjämningsmandat i kommunala val. Den fråga som jag har tagit upp här, nämligen reglerna för mandatberäkning, har ju inget samband med frågan om spärr eller utjämningsmandat, och den berördes inte heller vid de partiöverläggningar angående kommunalvalen som resulterade i att man nu inte har föreslagit en spärr vid de kommunala valen. Det är tvärtom på det viset att konstitutionsutskottet i sitt utlåtande 1968 just påvisar att det inte finns något sådant här samband. Utskottet säger att behovet av att räkna antalet mandat på de röstberättigade och inte på hela befolkningen ju i och för sig är större, om man inte har utjämningsmandat och spärr. Detta står också på s. 22 i det nu behandlade betänkandet – det är ett citat ur konstitutionsutskottets utlåtande nr 20 år 1968.

I år tillfogar utskottet argumentet att det är för sent att nu besluta. Det är då, herr talman, en följd av att konstitutionsutskottet i två år har valt att skjuta upp motioner om ändring i den här riktningen till en tidpunkt när man anser det vara för sent. Jag utgår från att det inte har varit avsikten utan att man har råkat komma i det läget.

Det avgörande på denna punkt är emellertid: Vill man skapa rättvisa? Vill man se till att varje röstberättigad i Sverige väger lika tungt vid fördelningen av mandaten? Vill man att samma rättvisa skall råda i kommunal- och landstingsval som nu råder vid riksdagsvalen? Eller vill man att vi i kommunalvalen skall låta vissa röstberättigade bli överrepresenterade?

Herr talman! Detta kan synas vara retoriska frågor, men jag hoppas att det skall bli möjligt att i kammaren vinna gehör för bifall till reservationen 5, som jag nu yrkar bifall till.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är ganska onödigt att jag här punkt efter punkt tar upp vad mina föregångare i talarstolen nyss anfört, och jag skall därför i stort sett inskränka mig till några allmänna synpunkter.

Jag konstaterar då att detta förslag till vallag på sina håll har upprört sinnena. I tidningsartiklar och i bokform har det antytts att detta skulle vara en ödesdag för den svenska demokratin och att det rent av skulle innebära slutet på densamma. Genom röstningen i dag avgörs om vi skall ha demokrati eller inte här i landet, står det i ett inlägg. Sådana yttranden beror naturligtvis på missuppfattningar. Men bakom dem ligger den allmänna oro som finns inför datasystemets följder för medborgarna, en oro som kan vara begriplig även om den i detta fall är totalt ogrundad. Man kan i sammanhanget också säga att det är bättre med många observatörer än med få; det är bättre med många vaksamma än ingen alls. Och i och för sig är vaksamhet därför inte något fel. Men det krävs givetvis att vederbörande tar sitt förnuft till fånga, när upplysning lämnas om de rätta förhållandena.

På sätt och vis har väl en del av departementschefens uttryck bidragit till missuppfattningarna. Avståndstagandet från datasammanräkning i vanlig mening och övrig dataanvändning har inte varit helt markerad i propositionen. Det är mot den bakgrunden som utskottet har gjort sitt

tillägg, tidigare citerat av herr Boo, nämligen att "utskottet förutsätter att en övergång till maskinell valteknik inte kommer till stånd utan att riksdagen dessförinnan blivit hörd och lämnat sitt samtycke".

Låt mig slå fast, herr talman, att det inte blir några hålkortsvalsedlar 1973 samt att det inte heller blir någon dataanvändning i samband med valförrättningen, annat än, som det heter i utskottets betänkande "för begränsade delar av valförfarandet, främst vad gäller mandatfördelningen mellan och inom partierna". Den saken är alldeles klar, och på den punkten kan icke någon ändring ske utan att riksdagen får tillfälle att än en gång säga sitt ord.

I detta sammanhang kanske det också kan vara tillåtet att peka på två små obetydliga detaljer, på vilka min uppmärksamhet har riktats först efter utskottsbehandlingen. Den ena gäller frågan om sigill. Där har kravet på att det skulle vara de närvarandes sigill på valkuvertet strukits. Detta beror helt enkelt på att människor numera inte har några sigill. Jag undrar hur många det är i denna kammare som har sigill av privat karaktär eller använder sin farfars? Det är alltså en rent praktisk åtgärd. Men det är klart att det minskar säkerheten något, och det förutsätter jag att den centrala valmyndigheten kommer att uppmärksamma och undersöka om man kan vidta någon förstärkning av annat slag i stället utan att överskrida kompetensen enligt vallagen.

Det har också på sina håll uppstått en missuppfattning genom att ordet "offentlig" inte förekommer i samband med den preliminära rösträkningen men väl i samband med rösträkning på länsstyrelse och i samband med den s. k. tisdagsräkningen efter söndagsräkningen. Man har kunnat sätta dessa olikheter i språkbruket emot varandra och säga att e contrario följer då att den preliminära räkningen är en hemlig räkning. Det är naturligtvis en fullständig missuppfattning, vilken emellertid har förstärkts genom att bestämmelsen om öppna dörrar i en paragraf samtidigt har ändrats. Man kan emellertid av andra paragrafer sluta sig till det för oss självklara att den preliminära sammanräkningen skall vara offentlig. Men på något sätt borde detta – kan man nu i efterhand säga – ha kommit till uttryck något klarare. Även där har möjligen centrala valmyndigheten eller rent av departemenschefen i dag tillfälle att göra ett auktoritativt uttalande. - Detta om två detaljer.

Beträffande betänkandet i övrigt skall jag ta upp ett par punkter. Kostnadsfrågan har berörts i en motion, och utskottet har i sak helt anslutit sig till denna. Det är en moderat motion, där man pekar på att om kostnaderna för kommunerna skulle bli större än beräknat, så får frågan om fördelningen av valkostnaderna mellan stat och kommun självfallet tas upp till omprövning. Vi tycker att det är riktigt att detta sägs ut, och det har alltså skett.

I ett särskilt yttrande har man, som herr Molin framhöll, påpekat riskerna av den vidgade poströstningen. Poströstningen föreslås vidgad på två sätt: äkta make som röstar för annan make behöver icke samtidigt rösta själv. Vidare föreslås vidgade möjligheter för bud att avge röst för väljare som är sjuk, rörelsehindrad eller som på grund av hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen. Bud får, står det i lagen, den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare och som fyllt

18 år. Det blir inte lätt för postfunktionärerna att avgöra om vederböran-
de verkligen är vårdare eller inte. I det särskilda yttrandet har därför
pekats på vikten av instruktion och utbildning av personal som
handlägger sådana frågor vid kontakten med allmänheten. Här finns en
risk, en risk som förefaller större om man tar i betraktande att det vid
1968 års val förekom några rätt elakartade fall av obehörig påverkan. Vi
är oroliga för att tendensen till sådan kan komma att öka. Vi förutsätter
att myndigheter av olika slag har sin uppmärksamhet riktad på detta.
Skulle tendensen till obehörig påverkan komma att öka, får denna
bestämmelse tas under omprövning, vilket i så fall skulle drabba de sjuka,
de rörelsehindrade och de mycket åldrade, vilket vore i hög grad
beklagligt.

Jag skulle också vilja säga ett par ord om utlandssvenskarnas röstning.
Det är ju en fråga som är mycket gammal och som debatterats både i
detta hus och i vårt tidigare hus. Den har gång på gång diskuterats. Jag
har aldrig upphört att förvåna mig över den negativa inställning som
socialdemokratin i det fallet har ådagalagt. Det lämnades en kostlig
motivering en gång av finansminister Sträng, som sade att det väl var
sådana där Schweizsvenskar man i främsta rummet tänkte på. Jag tror att
finansministern och andra som tänker som han skulle göra klokt i att
närmare studera vad det är för svenskar som berövas sina medborgerliga
rättigheter i strid med den grundlagbestämmelse som säger att svensk
medborgare har rösträtt. Alla svenska medborgare har icke rösträtt - det
gäller med vissa undantag dem som är bosatta utomlands. De svenskar det
här är fråga om är t. ex. personer som är ombud för svenska företag och
som genom sin verksamhet skapar sysselsättning och utkomstmöjligheter
i Sverige. Det är personer som är verksamma i utländska företag och som
genom sin samhörighet och sina band med det gamla landet naturligtvis
verkar för Sverige i daglig gärning. Det kan också vara svenska
tidningskorrespondenter som aldrig i sitt liv fått vara med om en
valhandling. Det är inte rimligt att denna kategori av medborgare
utestängs från vad som eljest är en medborgerlig rättighet. De har som
regel icke heller rösträtt i de länder de verkar i.

Konstitutionsutskottet uttalade 1970 att en förutsättningslös pröv-
ning borde ske av möjligheterna att vidga rösträtten - *vidga* rösträtten
för utlandssvenskar. Som var att förutse har denna prövning förlagts till
en utredning, och denna utredning skyndar icke raskt - den går ganska
långsamt framåt och har för inte så länge sedan fått nya direktiv vilka
kommer att försena arbetet ytterligare.

Det är mot den bakgrunden man får se dagens yrkande om en
provisorisk förlängning av tiden från fem till tio år. Det yrkandet innebär
ett avsteg från den princip som vi haft i moderata samlingspartiet och
även i andra partier, nämligen att varje svensk som varit kyrkobokförd
här hemma borde ha rösträtt. Vi har gjort detta avsteg därför att vi velat
åstadkomma någonting *nu* och undvika det djupt förnedrande i att vi tar
ifrån svenska medborgare utomlands rösträtten i den mån de överskrider
femårsgränsen. Denna kategori medborgare har en gång haft rösträtt, men
de berövas den om de passerar detta streck. Det kan icke vara rimligt, och
riksdagen bör överväga vad den egentligen ställer till med. Vi är annars

mycket noga med att icke frånta människor rösträtt annat än när särskilda skäl föreligger. I det här fallet tycks det inte vara så noga. Jag finner detta djupt beklämmande.

Argumentet att det i en del fall är så dålig samhörighet mellan dessa svenskar och hemlandet vill jag helt gendriva genom att konstatera att den som underkastar sig den ganska tidsödande och besvärliga procedur som krävs för att man skall bli uppförd på den särskilda röstlängden för utlandssvenskar därmed ådagalägger sin samhörighet med hemlandet. Ytterligare bevisning höves icke.

Herr talman! Jag har i övrigt icke mycket att tillägga – det känns riktigt skönt att icke vara på kollisionskurs med justitiepartementet. Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Eftersom detta utskottsbetänkande gäller en rad olika valfrågor kommer debatten helt naturligt att röra skilda ting. I det stora hela är utskottet enigt – när det gäller reglerna för röstning och sammanräkning föreligger fullständig enighet. Detta betraktar jag som ett värde.

I detta sammanhang vill jag gärna i anslutning till den allmänna debatten och till herr Hernelius' inlägg betona att här inte föreslås någon övergång till maskinell valteknik. Skulle denna fråga på nytt komma att aktualiseras bör riksdagen självfallet pröva frågan. Nyheterna på detta område gäller framför allt behandlingen av poströsterna och sammanräkningsförfarandet. När det gäller sammanräkningsförfarandet kan man få använda vissa tekniska hjälpmedel. Men denna möjlighet är mycket begränsad och gäller, som förut har sagts, mandatfördelningen mellan och inom partierna. Det är för mig omöjligt att se att detta öppnar möjligheter till de manipulationer som det har talats om i den allmänna debatten. Också på denna punkt är utskottet enigt. Inte heller har det i kammaren väckts motioner som riktar sig mot detta förfarande.

Jag har avsiktligt strukit under dessa självklarheter, herr talman. Det har nämligen i den allmänna debatten talats om denna dag såsom en demokratins ödesdag, precis som herr Hernelius nyss utvecklade saken.

Utskottet har väsentligen anslutit sig till propositionen. Vissa jämkningar har skett. En del av dem har kommit till för att skapa den enighet vi önskat. Andra hör samman med den proposition som har lagts fram om partistödet och bakom vilken de fem partierna här i riksdagen principiellt sluter upp.

Det gäller ofta att göra olika avvägningar mellan berättigade krav. Som ett exempel kan jag peka på tiden för poströstningen. Man kan anföra mycket goda skäl både för en lång poströstningstid och för en kort. För en lång tid talar att det underlättar för väljarna att avge sina röster. Det gäller exempelvis de väljare som reser utomlands. För en kort poströstningstid talar att väljarna bör ha följt så mycket som möjligt av valdebatten innan de röstar.

På vissa punkter står mot varandra strävandena att underlätta röstningen och kravet på kontroll. Det har på en punkt förts in ett särskilt yttrande, nämligen när det gäller möjligheterna att rösta med

valedelsförsändelse på postanstalt. Här har folkpartister och moderater markerat kontrollsynpunkten i ett särskilt yttrande. Som herr Molin redan har sagt är skillnaden dock inte särskilt stor på denna punkt. Tydligen har emellertid moderater och folkpartister ansett att socialdemokrater och centerpartister i utskottet har varit alltför liberala i sin skrivning.

Får jag ta upp en liten detalj som vidrördes av herr Hernelius. Jag gör det för att skingra eventuella missförstånd. Det gäller offentligheten vid sammanräkningen omedelbart efter valet. Jag har inte kunnat uppfatta annat än att vi alla i utskottet önskar att den nuvarande ordningen skall bestå. Som bekant går det till på det sättet att dörrarna stängs. Inga nya väljare släpps in, men de väljare som befinner sig inne i vallokalen får möjlighet att övervara sammanräkningsproceduren. Såvitt jag förstår är det väl heller ingenting annat herr Hernelius åsyftar. Enligt min mening blir detta helt möjligt med den lagtext som nu kommer att antas.

Går jag sedan över till de mera kontroversiella frågorna, möter även jag en gammal bekant, nämligen utlandssvenskarnas rösträtt. I år är vi eniga om att inte föreslå någon definitiv förändring. De borgerliga ledamöterna har emellertid velat införa ett provisorium inför 1973 års val. Mot detta anför vi socialdemokrater att man skall avvakta den utredning som försiggår inom den valtekniska utredningen. Den har numera som sin enda uppgift att pröva frågan om vidgad rätt för utlandssvenskar att delta i riksdagsval. Det bör alltså vara möjligt för denna utredning att relativt snabbt komma fram med förslag. Dessa kan prövas i vanlig ordning. Att nu införa ett provisorium betyder att vi för denna utredning åt sidan. Ett sådant provisorium blir lätt någonting permanent. Det kommer att betraktas såsom något som måste vidmakthållas oberoende av vad utredningen kommer fram till.

Får jag tillfoga att jag har ett intryck av att entusiasmen för utlandssvenskarnas rösträtt är större hos många av kammarens ledamöter än bland vissa utlandssvenskar. Visst har jag mött utlandssvenskar som varit utomordentligt intresserade av att få rösta, men deras antal är begränsat. Av detta drar jag inte slutsatsen att vi inte skall pröva en utvidgning av deras rösträtt, men man behöver inte gå förbi utredningen och införa en annan ordning.

Det har sitt intresse att konstatera att innan vi fick den nuvarande utsträckningen av rösträtten räknade man med att ett mycket stort antal skulle anmäla sig. Det talades om ca 15 000. Till valet 1968 var det 3 067 som anmälde sig att bli upptagna i den särskilda röstlängden. Till 1970 års val var antalet mindre -- det var 2 524. En del av ansökningarna avslogs -- det var 1 167 år 1968. Det intressanta är att av dessa avvisades 951 därför att vederbörande var upptagna i den allmänna röstlängden. De ägde sålunda rösträtt utan att behöva föras upp på den särskilda röstlängden. År 1970 var det 804 ansökningar som avslogs, och det befanns att 658 var uppförda på den allmänna röstlängden.

Till de frågor som vi brukar diskutera här i kammaren hör ordningen för val av suppleanter i kommunfullmäktige. Den här gången har vi fört undan frågan, huruvida man skall ha obligatoriskt eller fakultativt suppleantskap. Detta är helt naturligt, eftersom den frågan prövas av den

kommunala demokratiutredningen. Vi är emellertid oeniga om hur strikta regler vi skall införa för utseende av suppleanter. Alla godtar de principer som nu föreslås. Det är riktigt att det sker en förändring på grund av det mycket stora antal suppleanter som man har fått inom vissa kommuner.

Frågan är närmast, om man inom ramen för den lagstiftning vi nu föreslår skall införa särskilda bestämmelser som måste följas i varje kommun. Vid behandlingen inom utredningen reserverade sig herrar Boo och Elmstedt. Denna reservation har herr Boo följt upp i utskottet. Den moderate ledamoten av utredningen Göran Åstrand anslöt sig till majoriteten inom utredningen men avgav ett särskilt yttrande, där han skriver: "Jag biträder utredningens förslag men vill markera att det från kommunaldemokratiska utgångspunkter, med bl. a. önskemål om vidgad representation och ökad kontinuitet, varit riktigt att redan nu föreslå enhetligt suppleantsystem."

Tydligen har de moderata inom konstitutionsutskottet här förenat sig med centern mot sin ledamot i utredningen.

Av förarbetena framgår det att en hel del kommuner inte införde suppleantskapet därför att man fick ett för stort antal suppleanter. Man ansåg att regeln om hälften, som herr Boo och andra vill genomföra, ledde till att man fick ett för stort antal suppleanter. Under remissbehandlingen har detta ytterligare understrukits av vissa kommuner. För mig ter det sig helt naturligt att regeringen har följt majoriteten inom utredningen och den stora majoriteten av kommuner och att utskottet har slutit upp på regeringens sida. Jag undrar om centerpartiet med stöd av moderaterna egentligen behöver driva centralismen så långt, att man inte kan tillåta kommunerna att själva avgöra frågan om antalet suppleanter inom ramen för den lagstiftning som utskottets majoritet önskar.

Som har framgått av de föregående inläggen har vi inom utskottet fört en diskussion om den centrala valmyndigheten. Egentligen är det inte så mycket som skiljer oss åt här. Vi har alla den uppfattningen att det nuvarande systemet fungerar tillfredsställande. Det finns snabba och goda kontakter mellan centrala valmyndigheten och de olika politiska partierna. Herr Molin och hans meningsfränder vill formalisera detta genom att man upprättar en särskild nämnd. I och för sig är detta helt möjligt, men vi har tyckt att det var onödigt och att det dessutom kan tynga arbetet och försena besluten. Det kan även uppstå vissa kompetenskonflikter mellan denna nämnd och styrelsen för den centrala valmyndigheten. Skulle det visa sig att det nuvarande systemet inte fungerar, ja, då får vi på nytt ta upp frågan om huruvida man skall formalisera ordningen. För dagen ter det sig onödigt och kan dessutom innebära vissa komplikationer.

Man kan också utgå ifrån att regeringen kommer att välja som central valmyndighet ett verk med lekmannastyrelse. Den allmänna utvecklingen går mot ett sådant system med lekmannastyrelser. Under sådana förhållanden har vi inte ansett det vara nödvändigt att i vallagen skriva in vilken myndighet som skall fungera som central valmyndighet.

Jag vill tillägga att den vallagstiftning som här föreslås är mycket

utförlig. Få lagar är så detaljerade som den vi nu kommer att anta. Det gör att det blir närmast frågor av rent teknisk natur som den centrala valmyndigheten har att pröva. Det sker regelmässigt i styrelsen. Man kan diskutera sammansättningen av denna styrelse, men där finns ett starkt inslag av förtroendemän, från partier och från olika organisationer i det svenska samhället.

Återstår för mig frågan om principerna för mandatfördelningen. Herr Molin gick ut hårt på denna punkt. När jag satt i bänken funderade jag över om inte herr Molin något tänkt på varför endast folkpartisterna i utskottet blev de som stödde reservationen. Det kanske inte är så riktigt att i det här fallet tala om en kovändning. Jag har svårt att uppfatta utskottets skrivning som ett principiellt ställningstagande. Det finns ett starkt skäl för att gå på den linje som herr Molin pläderar för, nämligen att man skall få en enhetlig ordning vid riksdagsval och kommunalval.

Mot detta står emellertid två invändningar av praktisk natur som gjort att alla utom folkpartisterna i utskottet har motsatt sig en ändring i nuläget. Den ena är de överväganden som sker i fråga om kommunalvalskommitténs betänkande. Regeringen har som herr Molin själv nämnde uppdragit åt utredningen om kommunal demokrati att göra en översyn av småpartiernas roll i det kommunalpolitiska systemet. Syftet är att närmare belysa minoritetsgruppernas representation i en funktionsduglig demokratisk beslutande organ. I väntan på detta har man skjutit åt sidan även övriga delar, och nu vill inte majoriteten att man skall föregripa prövningen av förslaget i stort genom att besluta på denna enskilda punkt.

Den andra invändningen är att länsstyrelser och landsting redan har fattat beslut om valkretsindelningen. Det har skett på grundval av gällande regler om mandatfördelningen. Det kan inte vara lämpligt att så här sent förändra detta system och därmed riva upp hela den planering som nu pågår.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är något förvånad över herr Johanssons i Trollhättan resonemang beträffande utlandssvenskarnas rösträtt och hans hänvisning till att saken berör ett så litet antal människor att frågan av den anledningen inte kan anses som stor. Men angelägenhetsgraden är inte beroende av om detta berör ett, två eller flera tusen människor, utan frågan är om vi skall ge de människor som vill vara med och påverka det svenska samhällets utformning möjligheter härtill genom en valhandling. Jag vill understryka att det är en utomordentligt problematisk åtgärd om man nu genom femårsregeln tar ifrån dem som hade rösträtt vid 1970 års val rätten att rösta vid 1973 års val.

Jag vill föra över det här resonemanget på den utvidgning av poströstning genom ombud som nu föreslås. Från mitt parti har vi biträtt denna utvidgning därför att vi tror att man på det sättet ger fler människor chans att genom ett valdeltagande påverka samhällets utformning. Det är således konsekvens i de två ställningstaganden som vi har gjort.

När det gäller suppleanterna förvånar det mig inte alls att herr Johansson i Trollhättan skulle komma med denna antydan att vi från centern föreslår en centralistisk handling – det har vi hört tidigare. Jag sade redan i mitt förra anförande att jag tycker det är mycket olustigt att man när det gäller att fastställa såväl antalet suppleanter som valkretsindelningen skall ha partitaktiska synpunkter med i avgörandet. Det har skett alltför många gånger, och jag tycker därför att vi bör ha klara regler för hur dessa väsentliga saker är utformade. En för låg suppleant-kvot kommer att betyda att en del partier med relativt stor representation ändå bara får en à två suppleanter, vilket gör att suppleantsystemet icke fungerar på det sätt som är avsett.

Herr talman! Vårt förslag tar bort möjligheterna till partispekulativa beslut ute i kommunerna.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först beträffande den centrala valmyndigheten säga – detta anknyter till reservationen 1 – att vi tycker att det skall inskrivas i lag vilken myndighet som är central valmyndighet. Vi anser inte att riksdagen skall överlåta det till regeringen för ett skönsmässigt avgörande. Även om vi inte tror annat än att regeringen kommer att utse den valmyndighet som redan finns har vi i alla fall velat ha den garantin, inte minst av principiella skäl.

Jag vill gärna vitsorda vad herr Johansson i Trollhättan sade om samförståndet i utskottet i många frågor. Men det finns uppenbarligen också en del frågor där vi inte kommer överens och dit hör framför allt detta med utlandssvenskarna. Herr Johansson sade att entusiasmen för rösträtt åt utlandssvenskar tycks vara större hos riksdagens ledamöter än hos utlandssvenskarna själva. Vad är det för ett påstående? Vad bygger han det på? Jag och många med mig har inte alls den erfarenheten. Jag skulle kunna vända på det hela genom att säga att bristen på entusiasm för utlandssvenskarnas rösträtt är så påtaglig och så permanent inom socialdemokratin att man söker efter en förklaringsgrund och om man börjar detta sökande kanske man också finner en sådan. Rättvisan, herr Johansson, får icke vara kvantitativ. Det kan väl inte sägas att utredningen förs åt sidan om man förlänger den gräns som nu finns från fem till tio år. Det föregriper ju inte utredningens arbete med en permanent lösning på minsta sätt. Man bara flyttar en tidsgräns ett steg och det är något helt annat än att förbigå utredningen, herr Johansson.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att den samrådsnämnd till centrala valmyndigheten som vi har föreslagit väl knappast kan medföra kompetenskonflikter inom valmyndigheten eftersom denna nämnd enbart skall vara rådgivande; den skall inte ges några beslutsfunktioner.

När det sedan gäller reglerna för att fastställa antalet mandat per valkrets sade herr Johansson i Trollhättan att detta inte var ett principiellt ställningstagande. Det tycker jag var glädjande. Jag skall också försöka uttrycka mig så, att vi inte hamnar i det läget att det blir låsta positioner i denna fråga, som inte gärna kan vara partiskiljande. Så som

jag ser det är den en praktisk fråga. Om det nu skulle gå så illa att vi inte får den här förnuftiga ändringen till stånd till 1973 års val, så vill jag alltså inte uttrycka mig så att den förhindras till 1976 års val bara därför att det råkar vara ett folkpartiförslag.

De praktiska svårigheter som herr Johansson i Trollhättan nämnde var i första hand att förslaget kommer sent, och det är riktigt. Det sammanhänger väl med att propositionen om vallagen har avlämnats sent och att det finns ett antal punkter i vallagen som nu skall tillämpas ute i kommunerna. Detta är alltså ett relevant argument.

Det andra exemplet på praktiska svårigheter som herr Johansson nämnde var däremot inte relevant, nämligen att de här reglerna hörde ihop med frågan om småpartispärr och utjämningsmandat. Konstitutionsutskottet har redan tidigare förklarat att det finns inget sådant samband. Vad KU sagt när det gällde frågan om hur många mandat man skulle ha i varje riksdagsvalkrets är att den fördelningsgrund som ligger närmast det teoretiskt bästa alternativet är antalet *röstberättigade* eftersom det står i en direkt relation till antalet röstande. Läger man i stället *folkmängden* till grund för mandatfördelningen, införs ännu en felkälla, nämligen antalet ej röstberättigade – barn, utläningar m. fl. Redan på förhand tillskapar man då en överrepresentation i valkretsar med många ej röstberättigade och en underrepresentation i valkretsar med få ej röstberättigade.

Herr Johansson i Trollhättan var antagligen ledamot av konstitutionsutskottet när detta skrevs. Där har han i så fall de principiella argumenten. Kvar står bara det praktiska argumentet att det "är för sent att göra det", och det är ledsamt, men det är knappast motionärernas fel att vi har hamnat i det läget. Men jag vill ta fasta på uttalandet att detta inte var ett principiellt ställningstagande. Det öppnar kanske dörren för en ändring till 1976.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! För att börja med det sista som har förts in i debatten så vill jag ytterligare understryka att här sker inga principiella bindningar på något sätt i fråga om reglerna för att fastställa antalet mandat per valkrets. Vi får komma igen och diskutera den saken som vi har gjort i andra frågor. Sedan har jag inte möjlighet att så här utan vidare konstatera vem som först kom med detta förslag. Förslag har framlagts i den här riktningen under några år, och om det är folkpartiet som är initiativtagare eller inte lämnar jag helt därhän i detta sammanhang. Men vi kan inte bortse ifrån att vi ändå behöver ha litet tid på oss när vi genomför en ändring i detta avseende. Och det är mitt huvudskäl i dag. Sedan anser jag att man behöver pröva detta i dess sammanhang redan från början. Till herr Boo vill jag säga att jag har ofta lätt att förstå herr Boos argumentation. Kanske beror det på att vi båda har en kommunal bakgrund att falla tillbaka på. Men här har jag väldigt svårt att förstå honom. Då och då kommer herr Boo och menar att vi måste ha ett bestämt mönster, strikta regler som riksdagen fastställer. Här är ett sådant tillfälle. Det är klart att det kan bli diskussioner om detta ute i kommunerna, men det har vi ju på en rad andra punkter. Nog kan

kommunalmännen klara ut detta lika väl som vi gör det här i riksdagen. Men herr Boo måste förstå att när hans parti så ofta talar om att det mer än andra partier företräder decentraliseringsprincipen i Sverige, blir man förvånad när partiet driver centralistiska tankegångar. Den som talar om decentralism bör inte hemfalla åt centralism.

Det stora skiljeämnet är utlandssvenskarnas rösträtt. Frågan är i dag om vi skall genomföra ett provisorium eller inte. På detta svarar jag nej med hänvisning till att det pågår en utredning på området. Herr Hernelius försökte komma förbi den saken genom att säga att man utan vidare kan höja gränsen från fem till tio år nu och i övrigt avvakta utredningens förslag.

Såvitt jag förstår skulle ett beslut om ett sådant provisorium innebära att utredningen känner sig ganska bunden. Den skulle i varje fall behöva utgå från att man skulle ha bestämmelsen om tio år. Utredningens arbete blir då inte så förutsättningslöst som vi förutsatte när vi begärde den.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! I den decentralistiska syn som vi inom centerpartiet har ingår att när det gäller beslutsprocessen skall man ha strikta lagregler för länsparlamenten och för de kommunala fullmäktigeförsamlingarna. Men vi vill ge dessa instanser beslutsfunktioner som tydligen långt överstiger vad socialdemokratin i dag är beredd att gå med på.

Jag tycker inte, herr Johansson i Trollhättan, att det skulle vara alltför svårt att förstå den principiella deklaration som vi har avgivit. Reglerna rörande själva funktionen i dessa församlingar bör självklart vara fastställda av Sveriges riksdag, men centerpartiet vill att arbetsutrymmet och kompetensen skall läggas ut på fältet, till länen och till kommunerna.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan envisas med att utredningen om utlandssvenskarnas rösträtt skulle bli bunden av ett beslut om en tioårsgräns, i varje fall till just tio år.

Jag vill erinra herr Johansson om att utredningen är förutsättningslös och alls inte bunden av någon nu eller senare fastställd tidsgräns. Den kan pröva sitt uppdrag helt oberoende av sådana gränser. Därmed faller det skälet för herr Johanssons negativism, men han har säkert andra. En del presenterade han, en del presenterade han inte.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig i anslutning till herr Boos inlägg konstatera att i det här fallet ger socialdemokraterna tillsammans med folkpartisterna ökade beslutsmöjligheter åt kommunerna.

När det gäller utlandssvenskarna kan jag endast konstatera att utredningen visserligen är formellt obunden – på den punkten håller jag helt med herr Hernelius – men jag skulle vilja se vilken opinion som uppstår inom herr Hernelius eget parti och en del andra partier här i riksdagen, om utredningen sedan kommer och föreslår andra bestämmelser som skulle rubba den tioårsgräns som vi nu provisoriskt hade fastställt.

Onsdagen den
22 november 1972

*Förslag till
vallag, m. m.*

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Nobelpristagaren Alexis Carrel skriver i sin bok "Den okända människan" att han som läkare och forskare funnit att människan tycks vara skapad för en rytm på sex verksamma dagar och en vilodag. Med ett sådant schema har hon största möjligheten att förverkliga sig själv.

Den berömda mannens upptäckt på vetenskaplig väg har vi bibelläsare funnit redan i skapelseberättelsen, där skaparen avsätter var sjunde dag till vila för människan. En blick i en vanlig enkel almanacka visar ännu i dag att sex vardagar följs av en söndag. I teorin, om än inte i praktiken, har människan redan genom det vi kallar veckan normalt möjlighet att följa den rytm hon är danad för och därmed nå optimalt välbefinnande.

Tyvärr har vilodagen i praktiken tagits ifrån människan. Många betraktar det som en frigörelse från tradition och dogm och kanske från gammal kyrklig mossa. Som kristen ser jag det som symptom på en sjuk tid och som en del av en katastrof. Jag har ett antal gånger försökt förklara det här i riksdagen, nu senast genom motionen 1725 om dag för allmänna val. Enligt betänkandet nr 49 har konstitutionsutskottet enhälligt avstyrkt motionen, och när lekmän och präst är så eniga kommer jag givetvis inte längre. Jag vill dock till kammarens protokoll anföra min protest mot att samhällets lagstiftare också på denna punkt avviker från Bibeln, från kristen tro, från kyrkans lära och praxis i 2 000 år.

En god vän skrev till mig i ett brev, som jag fick i dag, att han hade läst om den fysiska riksplaneringen. Han tyckte att vi behöver inte bara fysisk riksplanering utan även en andlig och, som han skriver, en sanering. Vi talar om de många mörka sidorna i vår samhällsbild. Vi kan inte förneka att brottsligheten ökar, att människorna är otrygga och plågade av oro och stress, att den sociala anpassningen är svår för vår ungdom och för andra, att hem och skola är i kris.

Vi vill alla bota det. Vi har många recept. För min del anser jag det vara kvacksalveri att föreslå något annat än en återgång till kristendomen, och delta inte i något känslösamt prat, några uttalanden av partierna inför valet – observera inför valet i synnerhet – om de kristna värdena utan genom konkreta åtgärder. Ett besked i en lag om att Sverige har söndag och att söndag är en vilodag skulle vara ett memento, ett observandum. Jag är övertygad om att det skulle väcka tankar, förmodligen gensägelser. Det skulle bli debatt, men det skulle markera ett steg framåt mot människans lycka, mot en ny frigörelse från hetsen och rastlösheten och tvånget att veckan ut och året runt vara s.k. verksam. Går det att ha allmänna val på en vardag? Ja, uppenbarligen alldeles utmärkt. Jag har inhämtat genom vår utmärkta upplysningstjänst att det går bra i grannländerna. Danmark har folketingsval på en tisdag, och även kommunalvalen äger rum på en tisdag. I Finland har man val till riksdagen på söndag och efterföljande måndag. Det går alltså för sig att undvika söndagen för en väljare som hellre vill avge sin röst på en vardag. I Norge är vardagen valdag, eventuellt också söndagen före den dag som är valdag. Men alternativet där innebär inte att folk röstar hela söndagen, om man nu tar söndagen i anspråk, utan om valet sker på en söndag, skall

röstningen börja först efter gudstjänsttid, alltså kl. 13. Kommunalvalen äger alltid rum på en måndag. Jag skall inte ta fler exempel utifrån världen. Det jag har sagt är tillräckligt.

Herr talman! Jag vill påminna om en debatt om helgdagarna som skedde redan vid riksdagen 1828, när dåtidens kulturradikaler framförde spörsmålet: Om man drar in en hel del helgdagar, varför kan man inte dra in dem alla? Det var en greve den gången – även grevar kan vara kulturradikala – som hette Jacob Hamilton och som såg till rikskassan, när han ville avskaffa Marie Behådelsedagen, Långfredagen och Kristi himmelfärdsdag. Han motiverade förslaget med att många arbetstimmar skulle vinnas för rikskassan. Prästeståndets svar den gången är värt att upprepas. Det är ypperligt. Logiskt och sakligt slår det ned grevens motivering, först med två skäl som inte här skall upprepas. Den som är intresserad kan läsa prästeståndets replik i riksdagens protokoll. Den fortsätter:

”Tredje skälet för motionen grundar sig på den besparing av dagsverken, som skulle uppkomma kring hela landet, därigenom att ovannämnda Högtidsdagar antingen förflyttades eller avskaffades. Om detta skäl fullföljes, som det kunde, så skulle det även tala för indragning av Söndagarna i allmänhet, varigenom besparingen otvivelaktigt bleve ännu större. Men Utskottet håller före, att en sådan beräkningsgrund icke är rätt lämplig vid denna och likartade frågor. Det håller före, att Statens Andeliga, Religion, Uppfostran, Lagstiftning, Regeringssätt, icke böra uppskattas på samma sätt som dess ekonomiska. Det håller före, att mänsklighetens högsta angelägenheter måste mätas efter en annan måttstock än den som över besparade dagsverken. Det håller före, att ett motsatt tänkesätt, om det bleve allmänt i landet, skulle vara ett av de säkraste och beklagligaste tecken till en börjande förruttelse inom Statskroppen. Det håller slutligen före, att ett folk som vore så nogräknat om sin arbetsvinst, att det icke hade tid att frukta Gud, snart även skulle sakna tid att utbilda sina högre anlag, att rådplåga om sina högre angelägenheter och att mot utländskt våld försvara sin självständighet.”

Så långt alltså prästeståndets uttalande till riksdagens protokoll den gången. Låt mig tala om att pennan hölls av den icke obekante Esaias Tegnér, vars namn torde vara okänt i vår historielösa tid -- dock inte för riksdagens ledamöter. Jag vill gärna understryka hans ord om ”mänsklighetens högsta angelägenheter” och att ”motsatt tänkesätt, om det bleve allmänt i landet, skulle vara ett av de säkraste och beklagligaste tecken till en börjande förruttelse inom Statskroppen”.

Jag vill också gärna peka på att han slår fast att det är fråga om gudsfruktan då det gäller söndagen. Att hålla helg, att fira söndag, att hålla vilodagen helig, det är gudsfruktan! I dag säger man t. o. m. på kyrkligt håll att det är lappri, att det är en struntfråga och inte betyder någonting. Men jag menar att Esaias Tegnér hade rätt - och han har hela kyrkan i alla tider bakom sig. Den sanna kyrkan har alltid vetat och lärt ut det, och det har också den svenska staten en gång respekterat.

Förruttelsen i samhällskroppen har spritt sig, det kan man hålla med om, och mitt inlägg i dag -- som säkert är fruktlöst ur många synpunkter och som kan uppfattas nästan som ett slöseri med kammarens tid -- är en

redovisning av vedertagna och enligt min och mångas mening riktiga skäl för att staten på allt sätt skall främja söndagens helgd, om den vill människans bästa.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att göra några korta kommentarer. Herr Nilsson i Agnäs frågar varför vi har valdag på en söndag, och jag tror inte det beror på att vi har något emot kyrkan eller religionen, utan det har helt enkelt varit så att man alltid har svårt att få loss dem som skall förrätta valet. Åtskilliga tiotusental människor skall ju sitta i valnämnderna landet runt, och om man skulle lösgöra dem från sina ordinarie arbeten på en vardag skulle det vara både svårt och ganska kostsamt – man skulle få betala ersättning för förlorad arbetsinkomst osv.

Vidare var den valtekniska utredningen tidigare inne på att vi här i Sverige skulle ha det på samma sätt som i Finland: man skulle få rösta under halva söndagen och under måndagen. Men riksdagen beslutade att vi ur kostnadssynpunkt skulle ha en valdag.

Sedan är det inte bara val som får förrättas på söndagar. Åtskilliga tiotusental människor får på söndagarna stå i sin dagliga sysselsättning, exempelvis vid järnbruken och pappersbruket där man har kontinuerlig drift. Om vi skulle ta upp den debatten skulle säkert många anförda att de helst vill ha söndagen som vilodag, men jag tror inte att det är möjligt. Jag tror också att de som vill gå till gudstjänsten även när det är valdag har möjlighet att göra det, eftersom gudstjänsten i regel pågår en timme på söndagen. Man hinner alltså både välja och besöka gudstjänstlokalen.

Vi hade väntat att riksdagen i dag skulle ha fått ta ställning till ett förslag om maskinell bearbetning av valmateriale så att vi fått ett definitivt valresultat redan på valnatten – det är ju alla intresserade av. Eftersom tre val förrättas hade det från arbetssynpunkt för länsstyrelser och många andra varit bäst om vi fått en maskinell bearbetning. Alla vet att det förslag som valtekniska utredningen lade fram sköts sönder, särskilt av den myndighet som skall övervaka valet, trots att systemet testats i många val, framför allt i kärval och i val till värnpliktsriksdagen.

Naturligtvis är inget så fulländat att det inte kan uppstå något fel, men det maskinella förfarande som föreslogs innebar dock att bakom varje röst fanns en handling, ett valkort. Om maskinerna hade strejkat kunde man alltså ha räknat röstsedlarna. Det hade inte varit som på andra håll, där det bara finns elektroniska impulser.

Justitiedepartementet hade emellertid inte mycket att välja på när den övervakande myndigheten inte ansåg det möjligt att genomföra förslaget. Vi måste dock säkerligen så småningom få fram en maskinell bearbetning. Länsstyrelserna har mycket att göra. Skall nu tre gemensamma val plus kyrkofullmäktigevalen förrättas blir många länsstyrelser överhopade av arbete under hösten.

Herr Hernelius och många andra har tagit upp frågan om utlandssvenskarna. Vi vet inte hur många utlandssvenskar det finns. Om vi frågar de olika svenska ambassaderna i världen hur många svenskar det finns i respektive land får vi ganska svävande uppgifter. Det har inte förts någon

utförlig statistik häröver, och vi vet inte hur många svenskar som har sökt medborgarskap i de främmande länder där de bor.

Vi svävar därför i ovisshet om hur många utlandssvenskar det finns. Men vi vet också att många utlandssvenskar har sin rösträtt ordnad, nämligen alla de som är knutna till den svenska utrikesförvaltningen samt missionärerna. De är sedan gammalt röstberättigade. Men det finns också svenskar som av en eller annan anledning har flyttat utomlands eller som verkar i svenska företag. Att det rör sig om några tiotusental svenskar som befinner sig utomlands är vi medvetna om.

Vi har i valtekniska utredningen diskuterat denna fråga. Det gäller ju inte bara att ge dem rösträtt, utan de måste också få möjlighet att utöva rösträtten. Många utlandssvenskar upplever det så att även om de får rösträtt är det därmed inte sagt att de kan utöva den. Det skall göras på svenska konsulat eller ambassader, och det kan vara hundratals mil dit.

Under de senaste fem åren har också förvånansvärt få utlandssvenskar ansökt om rösträtt. Utredningen har därför fått nya direktiv som innebär att den skall undersöka orsakerna härtill och även kartlägga på vilket sätt de som röstat har upplevt det, om det varit förenat med stora svårigheter att komma fram till vallokalerna.

Vi har i vårt land ett par hundratusen finländare. Finland har vidtagit speciella åtgärder framför allt i Sverige för att ge finländarna möjlighet att rösta. Man har sålunda upprättat speciella konsulat, t. ex. i Borås, Västerås och Kiruna, där många finländare bor. Men resultatet har blivit magert – finländarna har inte röstat trots att de har nära till vallokalerna. Kommer man till ett annat land upplever man tydligen inte valrörelsen på samma sätt som när man bor kvar i det egna landet. Vi försöker från Finland få en förklaring på varför så få finländare i Sverige röstar i det finska valet. Många psykologiska faktorer tycks spela in.

Vi är alltså angelägna om att kartlägga dessa frågor, framför allt frågan om varför valdeltagandet är så lågt bland utlandssvenskarna. Om den saken klarläggs, tror jag också att det blir större möjligheter att överväga i vilken utsträckning utlandssvenskarna skall ha rösträtt. Att de skall ha rösträtt, därom är alla ense, men det är inte så enkelt som det kanske vid första påseendet förefaller. Det gäller att ge dem inte bara rösträtt utan också möjligheter att utöva denna rösträtt.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag satte värde på vad herr Dahlberg sade nu senast, nämligen att alla är ense om att utlandssvenskarna skall ha rösträtt. Då bör man också kunna lösa problemet. Felet med det system som nu föreslås bibehållet är att medan utredningen kartlägger förlorar nya kategorier av svenska medborgare sin rösträtt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Mom. a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Larsson i Luttra m. fl., och förklarades den

Onsdagen den
22 november 1972

Förslag till
vallag, m. m.

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkten 1 mom. a röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Larsson i Luttra m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 206
Nej — 112

Mom. b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Nelander och Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkten 1 mom. b röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Nelander och Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 234
Nej — 81
Avstår — 3

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Nelander m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkten 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Nelander m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 155

Punkterna 4-12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Hernelius m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkten 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Hernelius m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 207
Nej - 108
Avstår - 4

Punkterna 14-18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 19 och 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Ahlmark och Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkterna 19 och 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Ahlmark och Molin.

Onsdagen den
22 november 1972

*Miljövårdspoli-
tiken, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	251
Nej	—	59
Avstår	—	9

Punkterna 20 och 22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 13 Miljövårdspolitiken, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 49 i anledning av motioner angående miljövårdspolitiken, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1972:90 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att utredningen miljövårdens ekonomi genom tilläggsdirektiv gavs i uppdrag att utarbeta modeller till miljöbudgeter av det slag som angavs i motionen samt förslag till metoder att mäta förändringar i miljös stabilitet,

1972:147 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en årlig miljörapport med i motionen diskuterad utformning förelades riksdagen,

1972:367 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att åtgärder vidtogs så att en ökad svensk satsning på utveckling av mätinstrument och mätmetoder för miljövårdssektorn kom till stånd,

1972:1254 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes 1. att riksdagen uttalade sig för en omarbetning och precisering av miljöskyddslagen med målsättning att ekologiska minimikrav beaktades, 2. att riksdagen jämväl uttalade att inom naturvårdsverket eller till detta knutna miljöskyddsorgan samt av samhället anställda rådgivare ej borde inneha konsultuppdrag inom näringslivet samt

1972:1265 av herr Larsson i Borrby m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla 1. att en ekologisk riksplan upprättades, 2. att övriga i motionen anförda synpunkter beaktades i det fortsatta utredningsarbetet på miljövårdsområdet.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle

1. anse motionen 1972:90 samt motionerna 1972:1254 och 1972:1265. de båda sistnämnda motionerna såvitt avsåg punkten 1 i motionernas hemställan, besvarade med vad utskottet anförde,

2. lämna motionerna 1972:1254 och 1972:1265 i övrigt utan åtgärd,
3. lämna motionen 1972:147 utan åtgärd,
4. anse motionen 1972:367 besvarad med vad utskottet anfört.

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Miljövårdspoli-
tiken, m. m.*

Reservationer hade avgivits

1. angående miljöbudgeter av fru Anér (fp) och herr Strömberg (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:90 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande utarbetande av modeller till miljöbudgeter samt ansåg motionerna 1972:1254 och 1972:1265, såvitt avsåg punkten 1 i motionernas hemställan, besvarade med vad reservanterna anfört,

2. angående innehav av vissa konsultuppdrag m. m. av herr Takman (vpk), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1254, såvitt i övrigt var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört angående innehav av vissa konsultuppdrag m. m. samt lämnade motionen 1972:1265, såvitt den ej förut behandlats, utan åtgärd,

3. angående avlämnande av en årlig miljörapport av fru Anér (fp) och herr Strömberg (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:147 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående avlämnande av en årlig miljörapport till riksdagen,

4. angående mättekniken inom miljövärden av fru Anér (fp), herr Krönmark (m), fru Sundberg (m) och herr Strömberg (fp), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:367 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående mättekniken inom miljövärden.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Takman (vpk).

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Med ekologisk politik menas en politik som rättar sig efter verkligheten, dvs. efter våra tillgängliga resurser.

Om en sådan politik skall kunna föras, fordras att vi har något så när användbara mått på vad som händer med verkligheten, med människorna, naturen och de människogjorda föremålen, när vi vidtar den ena eller andra åtgärden.

Om ett försök att komma fram till bättre sådana mått handlar den partimotion från folkpartiet, nr 90, som är en av dem som jordbruksutskottet behandlar i förevarande betänkande.

Vi har kallat detta mått "miljöbudget", vilket möjligen är ett ord som kan framkalla missförstånd. Det är nämligen inte identiskt med "miljövårdsbudget". Det är i stället snarare avsett som en motsvarighet till och en utvidgning av begreppet "nationalbudget".

Nationalbudgeten räknar, som vi vet, allas våra inkomster och utgifter

i kontanter, och sätter upp det gemensamma måttet bruttonationalprodukten, BNP. Om BNP säger nu allt fler grupper av människor – det är inget originellt med det längre – att det är ett otillräckligt och vilseledande mått, eftersom det inte säger något om hur människor och miljö påverkas utan bara om vad vi lägger ut respektive vad vi får in i pengar. Ett drastiskt men talande typexempel är det här: om fler människor blir trafikdödade, räknas begravningsentreprenörernas ökade inkomster som en ökning i nationalinkomsten – men de lidanden och förluster av många slag som dödsfallen medför, räknas ingenstans som utgifter. Balansen ser alltså vackrare ut än den är.

Miljöbudget är däremot -- eller skulle kunna vara -- någonting som tar med alla faktorer i beräkningen eller så många som är mänskligt möjligt. Låt mig beskriva litet mera i detalj vad vi har avsett med den.

Miljöbudget betyder en budget för t. ex. en viss industrigren, en viss typ av kommunal verksamhet, en viss trafikgren, som söker ta med i beräkningen alla de goda eller dåliga effekterna på samhället, på naturen, på enskilda människor och på framtida utvecklingsmöjligheter. Hur mycket kan man sänka sjukvårdsutgifterna genom att förbättra väghållningen, hur påverkas tomtpriserna och hemtrivsel och den psykiska hälsan av en viss typ av illaluktande framställningsteknik? Vilka resultat för landskapsbildningen får en motor driven med bensin, jämfört med en som drivs av elkraft respektive diesel? Denna sorts miljöbudget är inte lätt och enkel att uppställa, men den är inte heller en ren omöjlighet.

I dag existerar två typer av forskning, som utgör förutsättningen för att miljöbudgeter av denna sort någon gång skall kunna framställas.

För det första har forskare på en lång rad områden utvecklat metoder för att förutsäga speciella effekter av speciella åtgärder. Nationalekonomer har funnit på metoder att förutsäga effekten av nya skatteåtgärder, marknadsförare har utvecklat metoder för att förutsäga en ny produkts effekter på bolagets försäljning, sociologer har bedömt effekten av en föreslagen ändring i lagen om villkorlig dom på brottslighetsstatistiken, pedagoger har avvägt resultatet av förändrade kursplaner på elevernas studieresultat, etc.

För det andra har under de senaste decennierna utvecklats en rad tvärvetenskapliga metoder för att hjälpa beslutsfattare i olika administrativa system. Det existerar en hel rad nya forskningsgrenar som kallas för policyvetenskaper – beslutsfattarvetenskaper skulle vi kanske kunna kalla dem – där man hittar sådant som nyttokostnadsanalys, systemanalys och olika tekniker för att mäta effekten av planering, budgetering och olika administrativa program osv. Idealet, nämligen att få en bild av det totala samhälleliga resultatet av en viss typ av industri, trafikuppläggning, avfallshantering e. d. kan givetvis sällan eller aldrig uppnås. Men man bör kunna komma fram med resultat av tillräckligt överraskande och långsiktig karaktär för att ge beslutsfattarna nytt och väsentligt material.

En miljöbudget kommer mycket ofta att handla om nya alternativa tekniska uppfinningar. Jag skall ta ett enda konkret exempel på detta, nämligen en värdeflödesanalys som kan tänkas bli gjord för att jämföra avfallsbehandling av två olika typer, dels på nuvarande konventionellt sätt, dels med pyrolys sammankopplat med ett värmekraftverk.

Man skulle då först räkna med vad transporter och hanteringen kostar i det ena och det andra fallet, hur mycket elkraft man får ut vid pyrolysen, hur mycket skrot som kan tas fram ur avfallet, hur stor eller liten försämring luft, mark och vatten utsätts för i det ena och det andra fallet. Man måste sedan se efter vilka sekundära trafikproblem som kan uppkomma, eftersom transporter blir av olika art och längd, och vilka effekterna blir på arbetskraften – går det åt fler eller färre arbetande, måste de omskolas på något sätt? Man räknar efter vad hushållens och företagens besvär och omkostnader blir, i den mån de blir av olika natur – måste avfallet särskiljas på något sätt? Man räknar kanske t. o. m. med de eventuellt uteblivna miljöskador som är resultatet av att elkraft då inte behöver tas fram på något annat sätt.

Miljøbudgetarbetet är alltså något som ser ut att fordra en oändlighet av forskning och fakta. Det är emellertid viktigt att man inte låter sig förlamas av dessa krav, så att man glömmer bort de möjligheter att bedöma en framtida utveckling som finns redan i dag, och så att man missar chansen att påverka en viss teknisk eller social utveckling vid den tidpunkt, då den ännu är möjlig att ändra.

Slutligen behöver miljøbudgeten i utomordentligt hög grad återkoppling från allmänheten och en ständig kontakt med konsumenterna. Att utveckla en lättbegriplig, pedagogiskt riktig framställning av resultaten är lika viktigt som att få fram resultaten själva. Allmänheten måste hela tiden – genom massmedia, organisationer etc. - få möjlighet att bedöma vad forskarna har kommit fram till, kunna påvisa luckor eller rätta felaktigheter och få möjlighet att ta ställning till vilka alternativ som är lämpligast.

Det yrkande som finns i vår motion nr 90 går alltså ut på att utredningen av miljövårdens resurser ges tilläggsdirektiv om att söka uppställa modeller till här beskrivna miljøbudgeter på de områden som kan anses bäst och först behöva det.

Till detta yrkande har fyra remissinstanser tagit ställning. Svenska kommunförbundet avstyrker -- mot tre folkpartireservanter – med den motiveringen att saken på forskningens nuvarande stadium är omöjlig att utföra. Svenska landstingsförbundet avstår från att bedöma denna svårighetsgrad, men anser syftet med motionen vällovligt. Statens naturvårdsverk anser att det redan kan anses ligga inom miljöresursutredningens direktiv att gå igenom behovet av en modell- och metodutveckling och därför erforderlig forskning. Något vidare arbete i den riktning motionen anger, anser naturvårdsverket däremot höra till någon myndighets eller forskningsorganisations långsiktiga verksamhet.

Naturvårdsverket avvisar alltså ingalunda motionens krav men vill inskränka miljöresursutredningens befattning med saken till att bestå enbart av att överväga behovet av här antydda beslutsunderlag och inte till att börja arbeta med dem själv.

Den fjärde remissinstansen slutligen, nämligen Ingenjörsvetenskapsakademien, stöder kraftigt motionen och framhåller att det visserligen är svårt att göra sådana beräkningar som motionen talar om men att svårigheterna inte bör avskräcka från försök.

Jag finner det, herr talman, utomordentligt naturligt att organisationer

Onsdagen den
22 november 1972

*Miljövårdspoli-
tiken, m. m.*

som har att hantera det dagliga praktiska miljövårdsarbetet tvekar inför sådana åtaganden som en miljöbudget, medan en institution som IVA med dess inriktning på framtidens teknik är entusiastisk inför tanken. Motion nr 90 är en framtidsmotion. Den ligger därmed helt i linje med folkpartiets miljövårdspolitik som i flera år varit den mest framåtblickande och mest ekologiskt pådrivande av alla partiers. Den röda tråden i våra miljövårdskrav är att man måste länka på miljön som en helhet och att miljövården måste räknas som en del av levnadsstandarden. Vi har fört fram mängder av detaljkrav som går in i detta mönster, men i motion nr 90 vill vi framför allt få tag i de redskap som behövs för att kunna göra de övergripande avvägningarna. Dessa redskap har vi inte ännu, och vi väntar oss för övrigt inte heller att miljöresursutredningen eller något annat organ plötsligt, efter ett eventuellt riksdagsbeslut, skulle stampa ur marken några fullfjädrade miljöbudgeter. Detta är en sak som kommer att ta tid även om man hade världens bästa forskningsresurser till förfogande. Men om man inte börjar, händer ingenting alls.

Vi anser därför att miljöresursutredningen redan i dag borde få tilläggsdirektiv som uttryckligen ålade den att börja utarbeta modeller till miljöbudgeter – direktiv som gärna kunde ligga ganska nära de av IVA framlagda synpunkterna i dess remissyttrande.

Vidare har vi i en motion väckt av herr Strömberg m. fl. velat markera den tyngd, som miljövården numera bör ha i den politiska debatten, genom att kräva en särskild årlig miljövårdsrapport, att framläggas av regeringen i slutet på varje vårsession. Utskottet har ansett att detta krav kunde tillgodoses genom naturvårdsverkets årsbok, eventuellt kompletterad med statistiska uppgifter från olika håll. Detta är emellertid på intet sätt tillräckligt för att ge riksdagen och allmänheten möjlighet att se vad som verkligen har hänt och åtgärdats på miljövårdens område. Framför allt behövs en rapport som i något så när kvantitativa mått anger hur miljön har skyddats respektive skadats, alltså en del av de uppgifter som behövs för de av oss önskade miljöbudgeterna. Inte heller kan naturvårdsverkets årsbok läggas till grund för en miljödebatt i riksdagen, något som är väsentligt för att föra fram dessa frågor till den viktiga plats de bör ha. I icke mindre grad än statens finanser och statens förhållande till utländska makter är miljöns utveckling en av de väsentliga uppgifter som regeringen har ansvar för.

Jag vill här dessutom, herr talman, påpeka att vid den andra interparlamentariska miljövårdskonferensen, som hölls i Wien i slutet på juni i år under ordförandeskap av en av det engelska labourpartiets främsta miljövårdare, uttalade deltagarna sig för att den miljövårdsdag som FN-konferensen har rekommenderat till årligt firande skulle markeras i varje parlament genom en miljövårdsdebatt. Denna dag infaller visserligen den 5 juni till minne av den första miljövårdskonferensen i FN:s regi, och den kan alltså normalt, får vi hoppas, inte vara en arbetsdag för den svenska riksdagen. Men med tanke just på sådana förhållanden uppmanade resolutionen från Wien de olika parlamenten att hålla miljödebatten så nära miljövårdsdagen som möjligt.

Jag finner att mycket talar för denna idé. Att den kunde framläggas och gillas av så många representanter från så många olika parlament visar

i varje fall att den motsvarar många människors och många parlamenta-
rikers känsla för hur väsentlig miljövården som politisk fråga är.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen I och reservationen
3 vid jordbruksutskottets utlåtande nr 49.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen
av kammarens förhandlingar.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Fru Anér har talat om framtiden. Miljön är en dagsfråga
men också en framtidsfråga. Fru Anér har visat på hur folkpartiet söker
se framåt. Folkpartiet har tidigare och mer konsekvent än något annat
parti anlagt ett ekologiskt betraktelsesätt på miljön. Detta har bl. a.
Lennart Lundkvist visat i sin doktorsavhandling, och det syns också i våra
miljöprogram från 1968 och 1971.

Nu har ekologitanken börjat tränga igenom. Riksplaneringsrapporten
talar på flera ställen om ekologi. Miljöbudgeten är ett försök att få in det
ekologiska perspektivet i samhällsutvecklingen. I denna sin ekologiska
grundsyn ligger folkpartiet ju före de andra partierna. Tyvärr har
förståelsen i jordbruksutskottet för denna ekologiska grundsyn inte varit
särskilt stor.

Det sägs ibland att miljöpolitiken inte är kontroversiell och parti-
skiljande. Det är naturligtvis fel. Lika väl som olika partier kan ha olika
ambitioner när det gäller försvarets storlek eller socialpolitiken, lika väl
kan man ha det när det gäller miljöpolitiken. Årets verksamhet i
jordbruksutskottet och kammaren understryker detta.

När folkpartiet sökt omsätta sin ekologiska grundsyn i praktisk politik
har vi ofta lämnats ensamma. Andra partier har inte i samma utsträckning
prioriterat miljöfrågorna. Visserligen har några av våra motioner gått
igenom, t. ex. om statsbidrag för miljöinvesteringar inom jordbruket, mer
pengar till miljövärdforskning och ekologisk forskning. Andra krav har
helt eller delvis blivit uppfyllda genom att de gått till utredningar. Men
ofta har vi tyvärr måst reservera oss. Vi har fått stå ensamma med krav
som andra partier borde ha kunnat instämma i. Detta gäller t.ex. tillsyn
av oljecisterner, utveckling av miljövänliga bilmotorer, bättre avgasrening
av bilar, mer pengar till den för framtiden så väsentliga fusionsforskningen,
forskning om biologiska bekämpningsmedel inom jordbruket, buller-
normer för fordon och byggnadsplatser, snöfordon.

Vi har reserverat oss därför att vi ansett det självklart att om vi i
januari ställt ett yrkande som vi ansett angeläget och inga avsevärda
sakinvändningar kunnat presteras, så måste vi stå fast vid förslaget i
oktober eller november.

Det finns flera anledningar till att meningsskiljaktigheter har uppstått.
En är regeringspartiets principiella uppfattning att motioner skall avslås.
Här kanske vi så småningom kan känna igen våra en gång avslagna
motioner i propositioner. Sådant händer. Ett annat skäl är naturligtvis att
partiernas ambitioner när det gäller miljö varierar. Bakgrunden kan vara
den ideologi som ligger till grund för partiernas politik. Folkpartiet har
speciellt betonat de ekologiska aspekterna på miljöpolitiken. Det är

naturligt för ett liberalt parti att ta sig an framtidsfrågor, att tro att människan – om hon är förnuftig – kan lösa flertalet samhällsproblem. Detta gäller också miljön. Det marknadsekonomiska systemet kan styras så att det tar hänsyn till miljökraven. Genom stimulanser, avgifter och lagstiftning kan vi få till stånd ett mer konsekvent återbruk av resurser, vilket är en nödvändighet för att vi skall klara både resursproblemen och avfallsproblemen.

I vissa delar har socialdemokraterna så småningom kommit fram till samma uppfattning som vi. Detta gäller t. ex. miljöfrågornas internationella aspekter. Båda partierna inser att ekonomiska framsteg och ökad välfärd inte är synonyma begrepp, att priset för framsteg inte får vara misshushållning med resurser.

Skillnaden finns också när det gäller synen på ekologin. Medan folkpartiet betonar att miljöpolitiken är övergripande och att inga beslut får fattas förrän konsekvenserna för människornas miljö och hushållningen med naturresurser värderas, ser socialdemokraterna miljökraven som en av flera utgångspunkter vid avvägningar. Att det synsättet är farligt har visat sig inte minst när det gällt att ta ställning till vattenkraftutbyggnader och exploatering av orörda kustområden.

Socialdemokraterna har ibland en tendens att skylla miljöproblemen på marknadshushållningen som princip, men exempel från diverse länder visar att det inte är det ekonomiska systemet i sig som är avgörande utan snarare betoningen på tillväxten och på bristande vilja och kunnande.

Man får inte vara dogmatisk i synen på de medel som krävs på miljövårdsområdet. Varken socialism eller kapitalism löser i sig några miljöproblem. Vi skall använda de medel som är lämpliga, sedan må de kallas vad som helst. Ta exemplet miljöavgifter. Där motsatte sig socialdemokratin länge tanken som sådan. Den passade väl inte in i systemet. Vi drev frågan i flera år. Allt fler ekonomer gick på vår linje. Socialdemokraterna har nu motvilligt börjat närma sig tanken.

En annan ideologisk skillnad som kommer fram om man jämför folkpartiets och socialdemokraternas program gäller synen på människornas medinflytande. Folkpartiet betonar de ideella rörelsernas betydelse och föreslår utvidgning av sakägarbegreppet. Socialdemokraterna talar om att samhället i form av statliga och kommunala organ, politiska, fackliga och kooperativa sammanslutningar är den främsta garantin för den enskildes möjlighet att påverka utvecklingen av sin miljö. Det är givetvis bra att kunna påverka den vägen, men man har inte mycket till övers för den enskildes egna behov och möjligheter eller för de miljögrupper som har åstadkommit så mycket för att skapa en bättre miljö.

En jämförelse mellan socialdemokraternas och folkpartiets program är ganska intressant. Socialdemokratiska kongressen antog som bekant ett nytt miljöprogram. Det är inte mycket att säga om det. Det innehåller flera bra synpunkter på t. ex. internationell miljövärd, på klyftan mellan rika och fattiga länder. Ser man på de 14 punkterna i programmet kan man hålla med om det allra mesta. Det beror väl dels på att punkterna är mycket allmänna, dels på att partierna, när det gäller allmänna deklarationer, är tämligen överens.

Jämför man sakståndpunkter på en rad områden framgår det klart, att folkpartiets program från 1971 står sig mycket väl i relation till det ett år yngre socialdemokratiska programmet. I folkpartiiprogrammet finns ett fyrtiotal konkreta krav som inte har någon direkt motsvarighet i det socialdemokratiska programmet. Socialdemokraterna har inte mycket att komma med när det gäller t. ex. oljeskyddet, bullerskyddet och biologisk bekämpning.

Centern har ju av någon anledning fått stämpeln på sig att vara miljöpartiet nummer ett. Givetvis har centerpartiets arbete betytt en hel del när det gäller att få miljöaspekter kända, men när det gäller riksdagsarbetet i år kan jag inte se att partiet lever upp till sitt rykte. I riksdagen har centern i år mera sällan försökt driva en progressiv miljöpolitik. Jag hoppas att det programarbete som centerstämman beställde kommer att leda fram till ett progressivt och konkret miljöprogram.

Jag skulle kunna peka på en rad andra punkter där meningarna skiljer sig eller där folkpartiet ställer konkreta förslag som inte har någon motsvarighet inom andra partier – men det tar för lång tid. Jag tycker ändå att diskussionerna kring jordbruksutskottets betänkanden under året och även i dag visar att folkpartiet har en progressiv linje i miljöpolitiken. De skillnader som finns mellan partierna i deras syn på miljöpolitiken kommer också fram i detta betänkande.

Fru Anér har talat om miljöbudget och miljörapporten. Vi har i detta betänkande också en reservation som behandlar utveckling av mätinstrument och mätmetoder. Reservationen bygger på en motion som syftar framåt. Människans alltmer ökande aktivitet och ständiga strävan att skapa en snabb ekonomisk tillväxt driver fram en rad miljöproblem. Dessa problem kräver allt större insatser av oss i fråga om miljövard. Men våra åtgärder på miljövarldsområdet, t. ex. fastställande av regler om gränsvärden, måste ske på grundval av fakta som vi fått fram genom en tillförlitlig och noggrann mät- och analysteknik.

Motionen nr 367 visar på en lång rad av områden där vi behöver utveckla denna mät- och analysteknik. Vi behöver mäta luftens kvalitet, kontrollera avloppsvattnet, övervaka vattendrags biologiska status och mycket mera.

Det finns också en annan typ av mätteknik som vi måste förbättra. Det gäller övervakning och styrning av industriella processer och kontroll av analysmetoder.

Det är alldeles sant, som utskottet anför, att ett utvecklingsarbete pågår. Enligt vår uppfattning är det dock ej tillräckligt. Vi anser att det behövs en ökad satsning.

Vi reseranter är inte ensamma om vår åsikt. Den delas av alla de tre remissinstanser som fått yttra sig, nämligen statens naturvårdsverk, tekniska högskolan i Stockholm och Ingenjörsvetenskapsakademien.

Anmärkningsvärt är att naturvårdsverket är så defensivt i sin bedömning och anser att vi främst bör satsa på mätteknik som kommer fram i andra länder, främst USA och Japan. Tekniska högskolan och Ingenjörsvetenskapsakademien anser däremot att vi i Sverige har stora resurser och stor fackkunskap inom detta område. Man anser därför att goda

förutsättningar finns för att här utveckla en teknologi som ur flera synpunkter kommer vårt land till godo. Men det krävs två saker: ökade ekonomiska resurser och ett sammanhållande organ.

Miljövården kräver ny teknik, nya metoder. Vi måste prioritera, utveckla, mäta och åtgärda. Vi måste i än högre grad än hittills stödja forskning, idéutveckling och innovation inom den del av miljövården som satsar på mätteknik och mätmetoder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiets ledamöter i jordbruksutskottet har reserverat sig på en punkt, nämligen i reservationen 4, som gäller mätteknik och analyser.

Jag skulle först vilja säga några ord till folkpartiets representant, som här inte gjorde någon värdering av moderata samlingspartiets miljövårdspolitik men väl framhävde fördelarna med den egna. Min enda kommentar i det här fallet är att det räcker icke att en miljövårdspolitik är progressiv; den bör också vara realistisk. Vid genomgång av 1971 års miljöpolitiska motioner från de olika partierna finner man icke mycket i folkpartiets motion som har hållit inför riksdagsbehandlingen. Åtskilligt av vad som där står är ju också redan verkställt.

Herr talman! Det är alldeles självklart att miljövård och miljökontroll hänger intimt samman. Det vaknande intresset för miljövård – och det är ju trots allt relativt nytt – har ökat anspråken på miljökontroll inom olika områden, och en stor del av vårt arbete på olika fält har gällt just frågor om kontroll av rådande förhållanden, kontroll av miljön. För att kontrollera måste man mäta, och mätning grundas på teknik och apparatur. Vi reserverar oss i reservationen 4 till jordbruksutskottets betänkande nr 49 också velat ansluta oss till ett önskemål om en starkare satsning på mättekniken inom miljövården.

Jag vill också här bekräfta vad den föregående talaren sade – att samtliga remissinstanser har ställt sig ytterligt positiva till kravet på en ökad satsning på detta område. Ingenjörsvetenskapsakademien säger bl. a. att det är ett oundgängligt krav att beslut om tekniska åtgärder fattas på grundval av fakta som erhållits genom en invändningsfri mät- och analysteknik. Jag vet att de närmaste årens insatser på miljövårdsområdet kommer att innebära just krav på tekniska åtgärder av olika slag.

Som ett exempel vill jag erinra om att processtekniken i industrin har i sitt produktionssystem inbyggda automatiska mätmoment, där avvikelser resulterar i förändringar t. ex. i tillflödes hastighet eller fördelning av råvarukomponenter. Det sker alltså en återkoppling mellan mätning och styrinstrument. Detta förekommer också inom miljövårdsområdet, och jag tror att det är utomordentligt väsentligt att vi betraktar hela detta område i hög grad som en internationell fråga. Japan är väl det land som har kommit längst när det gäller att åstadkomma sådana här automatiska och styrande mätningar där man har en kontinuerlig kontroll av bl. a. svaveldioxiden i luften, en kontroll som fungerar som en form av alarmsignal och i vissa fall medför att industrier måste tillfälligt stoppa sin produktion för att hålla luften något så när dräglig. Det vore ju helt

orimligt om vi i Sverige inte skulle betjäna oss av de kunskaper som finns i de olika länderna.

Det är alltså, som jag säger, utomordentligt viktigt att vi här har ett internationellt samarbete. Jag vill bara hänvisa till det intensiva arbete som pågår runt om i världen för att få fram standardiserade undersökningsmetoder. I april i år ägde ett första möte rum i Genève med Internationella standardiseringskommissionen för att dra upp riktlinjerna för två nytillsatta kommittéer, Water Purity och Air Purity. Världshälsoorganisationen arbetar på att komplettera European Standards for Drinking Water med gemensamma europeiska analysföreskrifter. På svensk sida håller vi på att diskutera uppbyggnaden av ett ADB-baserat miljövårdens informationssystem med särskild satsning på kontrollsidan.

Jag vill alltså kraftigt framhäva – och det tror jag också man kan göra mot bakgrund av Ingenjörsvetenskapsakademiens remissyttrande – att även om vi inom vissa områden i Sverige ligger långt framme, så är det speciellt dessa områden vi skall satsa på, medan vi i övrigt också aktivt skall arbeta för att tillgodogöra oss internationella erfarenheter och internationell teknik. Att en stor del av sådana här framtida mätningar måste automatiseras borde vara självklart, och därför framträder med stor tydlighet vikten av att det här området verkligen får det stöd som behövs för att verksamheten skall bli effektiv. Jag tror att åtskilliga här i kammaren kommer att få uppleva att miljövårdsinsatserna de närmaste åren i vårt land och i andra länder i hög grad kommer att vara grundade på en utveckling av mät- och analysystemet.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen 4 i jordbruksutskottets betänkande nr 49.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I vpk-motionen 1254 tar vi upp frågorna om miljöskyddslagens utformning och vilka grundläggande principer denna utformning bör grunda sig på samt yrkar att riksdagen uttalar sig för en omarbetning och precisering av denna lag med målsättningen att ekologiska minimikrav skall tillgodoses.

I motionen erinras om att då statens naturvårdsverk tillkom år 1967 så möttes detta verk av goodwill och stora förväntningar på vad det skulle åstadkomma. Dessa förväntningar kom emellertid snart att vända sig till kritik av naturvårdsverkets sätt att agera och av dess begränsade möjligheter att göra det.

Som laglig grund för sitt sätt att arbeta har miljövårdsförvaltningen miljöskyddslagen av år 1969. Redan i den naturvårdsutredning som arbetade på 1960-talet övergavs tanken på en miljövårdsförvaltning som skulle bygga på tillgodoseendet av ekologiska krav, därför att en sådan princip ansågs bli alltför allomfattande, och i stället förordades en förvaltning grundad på ett avvägningstänkande mellan redan etablerade eller nya ekonomiska krav å ena sidan och naturvårdsintressen å andra sidan.

Vid miljöskyddslagens tillkomst bedömdes tydligen de kortsiktiga ekonomiska konsekvenserna som för stora, om ett ekologiskt synsätt lades till grund för lagstiftningen. Att börja tänka i ett långsiktigt

perspektiv då ekonomi och miljö ställs mot varandra framstår däremot som alltmer nödvändigt.

Principen för naturvårdsverksamheten inom både lagstiftning och förvaltning kom att bygga på ett alltför kort perspektiv, och arbetsmetoden blev vad man kallar en "rimlig avvägning". Förvaltningens tolkning av vad som är rimlig avvägning har, som jag ser det, tenderat att gynna starka privatkapitalistiska intressen, som dels står för större delen av föreningarna i vår miljö, dels rimligen inte kalkylerar i ett långt tidsperspektiv med samtidigt hänsynstagande till miljöpåverkan.

Den "rimliga avvägning" som lagen förutsätter skall ligga till grund för tillåtlighetsprövning har också kommit till uttryck i miljövårdsförvaltningens struktur. Denna s. k. rimliga avvägning sker inom miljövårdsförvaltningens egen ram på ett administrativt sätt utanför en direkt politisk kontroll. Ställningstagandena sker i intim samverkan med berörda partsintressen. Det ligger nära till hands att anta, att starka ekonomiska partsintressen här har möjlighet att på ett tidigt stadium påverka såväl den beslutande myndigheten som den allmänna opinionen i den riktning de önskar. Såvitt jag kan se står denna ordning inte i överensstämmelse med en ekologisk syn på naturvården, och den kan sägas ha inneburit en teknokrativering.

Miljövårdsförvaltningens beslut innebär i praktiken politiska avgöranden som delegerats dit av lagstiftaren genom att denne avstått från att precisera sig och ange objektiva grunder för besluten. Vad vi yrkar i motionen 1254 är en precisering av miljöskyddslagen. En sådan precisering skulle innebära att lagstiftaren i samband med preciseringen tog ett viktigt politiskt beslut. Detta beslut måste, anser vi, innebära att ekologiska minimikrav tillgodoses och att långsiktiga samhällsekonomiska kalkyler ges företräde framför kortsiktiga företagsekonomiska.

För att kunna åvägbringa ett godtagbart vetenskapligt underlag för en miljöskyddslagstiftning som är preciserad på en ekologisk grund är det nödvändigt att miljöforskningen vid kommande anslagsgivning prioriteras i sådan utsträckning att detta underlag blir tillgängligt så snart ske kan.

I jordbruksutskottets betänkande nr 49 har man ansett att det ekologiska betraktelsesättet håller på att vinna anslutning och att det kommer att ges ökat inflytande på den fortsatta förvaltningen av miljön. Man säger också: "Utskottet delar uppfattningen, att en ekologisk grundsyn är en nödvändig utgångspunkt för hushållning med våra naturresurser."

Man menar att denna tanke skulle ha starkt kommit till uttryck i utredningsrapporten Hushållning med mark och vatten från år 1971, vilken ligger till grund för den proposition som nu förelagts riksdagen och som kommer att behandlas senare under denna session. I denna bedömning av utredningsrapporten kan jag inte instämma. Jag menar att här framkommer tankegångar som tillgodoser kortsiktiga hänsyn. Beträffande industrilokalisering är man i första hand inriktad på att minimera de omedelbara verkningarna av utsläppen genom att göra dessa utsläpp i områden som på kort sikt bäst tål dessa störningar. Detta sätt att resonera anser jag vara byggt på en utspädningsfilosofi – man söker gömma undan miljöstörningarna på ett kortsiktigt sätt. En riktigare

utgångspunkt måste vara att man i stället skall göra utsläppen i recipienter där störningarna är lätta att konstatera på kort sikt så att man bringas att sätta in erforderliga reningsåtgärder i tid, innan man har ackumulerat i natursammanhang mycket stora mängder av miljöstörande ämnen.

Ett annat uttryck för denna utspädningsfilosofi är att man vill lägga de tunga miljöstörande industrierna vid kusterna, och då främst Västkusten. Jag anser att dessa industrier måste kunna förläggas också till inlandet och att man då måste tillvarata och återanvända utsläppen så långt som möjligt och i övrigt minimera miljöstöringarna till under säkra ekologiska stabilitetsgränser.

Liknande kritiska synpunkter på denna utredning med utgångspunkt i ett ekologiskt betraktelsesätt har framförts av herr Takman i ett särskilt yttrande som är fogat till det betänkande från jordbruksutskottet som vi nu debatterar.

Även om jag anser att utskottet i betydande utsträckning skönmålar, måste jag säga att utskottet i sin skrivning är mycket positivt till det ekologiska sättet att se på miljöfrågorna. Som jag tidigare anfört ligger inte ett ekologiskt betraktelsesätt till grund för den nuvarande miljövärdsvårdsförvaltningen, varför jag måste tolka utskottets skrivning så, att man på sikt är beredd att lägga detta ekologiska betraktelsesätt till grund för en omarbetning och precisering av miljöskyddslagen. Gör man det blir det möjligt att i fortsättningen inom miljövärdsvårdsförvaltningen fatta objektiva beslut, grundade på direkta mätningar i miljön, och det nuvarande avvägningstänkandet skulle kunna avskaffas.

Med anledning av utskottets positiva skrivning har vi avstått från att reservera oss för ett yrkande om en precisering av nu gällande miljöskyddslag.

Det andra yrkandet i motionen är att riksdagen skall uttala sig mot att tjänstemän inom miljövärdsvårdsförvaltningen kan inneha konsultuppdrag inom näringslivet. Utskottet hemställer att detta yrkande inte skall föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Utskottet hänvisar här till bestämmelserna i statstjänstemannalagen, där det heter att tjänsteman ej får åtaga sig uppdrag eller utföra verksamhet som kan rubba förtroendet till hans oväld i tjänsteutövningen. Vi anser här att det samarbete som förekommer mellan miljövärdsvårdsmyndigheterna och kapitalistiska intressen måste klart redovisas. Vi anser också att former måste tillskapas för allmänheten att öva inflytande på miljöskyddsärendena i ett läge då positionerna och dispositionerna ännu inte hunnit bli låsta.

Vi anser att konsultuppdrag av tjänstemän inom miljövärdsvårdsmyndighet eller rådgivare till denna hos näringsidkare som är eller kan bli part i mål om miljöskydd inte skall tillåtas. De inkomster som dessa konsultuppdrag leder till kan i sin tur beräknas medföra otillbörliga lojaliteter som kan påverka beslutsfattandet i för miljön menlig riktning. Jag anser att riksdagen mycket väl kan uttala som sin mening att dylika konsultuppdrag, med hänvisning till statstjänstemannalagen, inte kan tillåtas i fortsättningen.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här nu anfört vill jag yrka bifall till reservationen 2 av herr Takman.

Onsdagen den
22 november 1972

*Miljövårdspoli-
tiken, m. m.*

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Man har från folkpartiets sida passat på tillfället att i samband med riksdagsbehandlingen av detta ärende göra vissa värderingar. Det här ärendet handlar ju om mätinstrument, analyser och jämförande kalkyler, och med den utgångspunkten kan jag förstå det. Det skulle emellertid vara mig främmande att ge mig in i ett försök till en värdering eller gradering av eget politiskt arbete. Både herr Strömberg och fru Anér har i detta sammanhang uttalat sig med en viss emfas och sagt att centern fått en stämpel på sig för att vara intresserad av miljövårdsarbete – en stämpel som folkpartiet antagligen gärna skulle vilja ha och som man kanske rent av skulle vilja försöka ta ifrån oss. Detta är naturligtvis fullt tillåtet, och jag skulle helst inte vilja debattera den detaljen. Men låt mig ändå försöka att ge ett råd i all vänlighet. Den här stämpeln får man aldrig på sig genom att själv gå omkring och tala om hur duktig man tror att man är. En regel, som jag tycker hör hemma i detta sammanhang, är att ingen kan höja sig själv en enda millimeter i något sammanhang genom att försöka sänka en medmänniska, en konkurrent, en rival eller en medarbetare. Om man skall lyckas, exempelvis med miljövårdsarbetet, tror jag tvärtom att det kan vara bra att följa ett annat gott råd – fru Sundberg var inne på den saken – nämligen att man bör försöka vara realistisk. Ett realistiskt handlande i miljövårdsarbetet är t. ex. att lägga fram realistiska, sakligt väl underbyggda motioner som efter hand vinner riksdagens bifall och därmed får de effekter i samhället som vi önskar. Jag kunde ge massor av exempel på sådant miljövårdsarbete. Men jag tycker att det kanske inte riktigt hör hemma här. Jag skall inskränka mig till att nämna ett par exempel som hör samman med dagens frågor.

Reservanterna, fru Anér och herr Strömberg, anför att ekologin och detta att kunna mäta exakt vad som händer omkring oss tillhör morgondagens progressiva miljöpolitik. Det är riktigt, men det gäller inte bara morgondagen, för det är någonting som vi redan är en bra bit inne i och arbetar med. Att dessa båda reservanter inte riktigt vet vad som hände på 1960-talet, har jag full förståelse för. De tillhörde ju inte riksdagen då och hade kanske inte tillfälle att följa den tidens politik. Men vad som hände i riksdagen på 1960-talet utgör bakgrunden till miljökontrollutredningen, som i början av 1973 framlägger ett mycket omfattande förslag. Utredningen har där utnyttjat all teknisk expertis som finns i detta land just när det gäller att skissera mätsystem och informationssystem i miljövarsfrågor. Då tycker jag inte det är realistiskt att hänga på en reservation och låtsas som om ingenting har hänt. Den utredningen har arbetat länge till följd av bifallna motioner på 1960-talet.

En annan mycket viktig fråga – det skulle vara mig helt fjärran att på någon punkt vilja debattera vad som sagts här när det gäller miljövarsambitionerna, eftersom det är rätt och riktigt – är att vi måste försöka mäta välfärdens innehåll. Det räcker inte med bruttonationalprodukten som mätvärde. Men inte heller detta är något nytt. Jag kan erinra om många roliga episoder i riksdagen, då talare har beskyllts för att sväva litet i det blå när de försökt att skissera sådana här system, att begagna dessa inte

kvantifierbara variabler och att lägga dem till grund för en bedömning av vad välfärden innehåller.

Det har hänt en del. Det jag tycker är intressant i detta sammanhang är miljökostnadsutredningen. Den heter så, fru Anér. Det finns ingenting som heter miljöresursutredningen. Det fanns någonting tidigare som hette naturresursutredningen. Den har avslutat sitt arbete. Nu finns det någonting som heter miljökostnadsutredningen, och det är den fru Anér menar när hon hela tiden talar om miljöresursutredningen. Miljökostnadsutredningen tillsattes till följd av en bifallen motion. Miljökostnadsutredningen deltar i detta arbete, och det måste vara något mycket väsentligt för den. Det är helt självklart att dess viktiga arbete är att mäta vad uteblivna miljöinsatser kan betyda. Därför har jag inte kunnat skriva på reservationen som antyder att ingenting skulle ha hänt i detta sammanhang.

Fru Anér har på ett mycket riktigt sätt talat om vad miljöbudgeter innehåller. Beskrivningen var korrekt och intressant och innehåller rätt trevliga formuleringar. Men inte heller den är så särskilt ny för riksdagen. Jag tror att miljöbudgeter måste göras upp i varje särskilt sammanhang i de konkreta frågorna. Jag kan berätta att i trafikbullerutredningen, som är mitt uppe i ett intensivt arbete, använder vi oss av det systemet att vi har tagit experter till hjälp, företagsekonomer och nationalekonomer. De hjälper oss att försöka skapa s. k. miljöbudgeter.

Jag tror också att det på sikt är riktigt att sådana måste förekomma i många sammanhang och kopplas direkt till de konkreta förslag som man har att hantera. Men förslaget här, att man helt plötsligt skulle fatta ett rent allmänt riksdagsbeslut och med en svepande gest över hela fältet göra upp en rad miljöbudgeter, har reservanterna egentligen själva tillbakavisat i sin reservation, där jag tycker de uttrycker sig korrekt med orden " -- -- tekniken befinner sig ännu på ett ganska primitivt stadium, och några fullständiga eller fulländade resultat väntar sig ingen". Vidare sägs att det är rimligt "att utredningen om miljövärdens kostnader får i uppdrag söka sätta upp några modeller till sådan budgeter på några särskilt viktiga områden". Det är inget fel i den formuleringen, men den beskriver ändå värdet av framställningen; man kan ju inte bara så här utan vidare begära miljöbudgeter som helt plötsligt skall omfatta allting. Jag tror i stället att sådana måste upprättas i samband med förslag till konkreta miljövärdssåtgärder.

Jag skulle när de ideologiska bedömningarna förs in i debatten vilja påstå att den enda i dag verkligt partiskiljande frågan — kanske är vad vi inom centern ser såsom grunden för hur en vettig miljöpolitik när det gäller bebyggelse och befolkningsfördelning i vårt land utvecklas, dvs. frågan om ett decentraliserat samhälle. Vi tror att det är den viktigaste grunden för en lösning av de stora miljöproblemen på sikt och skydd för våra naturresurser. Om detta och om hur man skall klara decentraliseringen är man ju inte riktigt enig i politiken.

Jag ber om överseende, herr talman, för att mitt anförande kommer att ta mer än 10 minuter, men det har hänt en hel del under debatten som har gjort att jag höll på att glömma att tala om min egen motion.

Onsdagen den
22 november 1972

*Miljövårdspoli-
tiken, m. m.*

I motionen 1265 har vi anhållit om att få till stånd någonting som skulle kunna kallas en ekologisk riksplan. Vi har nöjt oss med de uttalanden som görs i utskottets skrivning av utskottets majoritet. Det är ett par saker som vi har pekat på i det sammanhanget, exempelvis att en målsättning för forskning och planering måste vara att resurser, som tas från naturen, i så stor utsträckning som möjligt skall återföras i naturens kretslopp. För att vi skall uppnå detta måste enligt motionärernas mening en ekologisk riksplan upprättas som underlag för den framtida planeringen. Där har, som redan har citerats i debatten, utskottet skrivit att man helt delar uppfattningen att en ekologisk grundsyn är en nödvändig utgångspunkt för hushållningen med våra naturresurser. Man har därvid uttryckt förhoppningen att detta skall bli det första steg som tas för den hushållning med mark och vatten som riksdagen snart kommer att få ta ställning till.

På detta stadium har vi som motionärer nöjt oss med utskottets skrivning utan att reservera oss. Det är kanske litet anspråkslöst – det kan jag medge -- men det är en skrivning som på sikt förpliktar. Vi har dock i vår motion klart sagt ifrån att vi tror att en decentralisering är det enda sättet att klara detta på längre sikt. I majoritetsskrivningen sägs att man tror att vad som önskas i motionen 1265 "kommer att i väsentlig grad tillgodoses utan att riksdagen i nu ifrågavarande sammanhang behöver vidtaga någon särskild åtgärd". Detta kan man ju nöja sig med, om man inte nödvändigtvis har behov av att reservera sig för reservationens egen skull.

Jag vill gärna verifiera att det har hänt väldigt mycket inom miljövårdssektorn under senare år – vilket innebär att realistiska förslag måste vara konkreta och ganska exakt preciserade. Detta är kanske förklaringen till att vi inte använt de svepande formuleringar, som tycks te sig nog så lockande och eleganta för reservanterna.

Här föreligger även en del andra reservationer. Frågan om mättekniken tror vi i nuvarande skede löses på bästa sätt och så långt det är möjligt i enlighet med det förslag som kommer att framläggas av miljökontrollutredningens avdelning 1 i början av 1973. Detta är förklaringen till att vi från centerpartiets sida ställt oss bakom utskottsmajoritetens förslag.

I vad gäller ekologin är nog ännu inte sista ordet sagt. Vi tycker dock att utskottet på denna punkt uttryckt sig så pass välvilligt att man kan låta sig nöja med det.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ANÉR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Huruvida det här med miljöbudgeter är något nytt eller inte behöver jag egentligen inte säga så mycket om, eftersom alla fyra remissinstanserna alldeles tydligt har visat att de tycker att det är nytt. Somliga tycker att man fördenskull *inte* skall införa det, medan somliga tycker att det fördenskull är mycket viktigt att man gör det. Jag är medveten om att det finns utredningar – jag har t. o. m. haft nära personlig kontakt med åtminstone den ena av dem – men det som miljökontrollutredningen och andra utredningar lägger fram är inte det omfattande beslutsunderlag som vi efterlyser. Jag har naturligtvis på intet sätt kommit

på det här som någon egen idé – man arbetar på denna sak i många länder. Den amerikanska kongressen håller t. o. m. på att sätta upp ett eget institut för att skaffa sig beslutsunderlag.

Fru Thorsson är tyvärr inte närvarande i en kammare, men jag skulle vilja citera vad hon för bara några dagar sedan sade på Svenska naturskyddsföreningens naturvårdskonferens. Det gällde de globala miljöproblemen, men det stämmer lika mycket in på våra. Hon sade att allt hänger ihop med allt, och eftersom varje åtgärdsled måste planeras inom ramen för en helhetssyn osv. "måste vi lära oss att handskas effektivt med den ofantliga materia av fakta och sammanhang det här gäller. Vi har ännu inte redskapet för detta." Detta är sagt närmast om det globala planet, men jag tror nog att det gäller precis lika mycket för det nationella. Det är precis den här sortens redskap som jag anser att vi måste göra ytterligare ansträngningar för att skaffa oss. Det är i denna anda jag skrivit reservationen.

Herr STRÖMBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ett av ärendena i dag handlar om en årlig miljörapport. En av fördelarna med en sådan skulle vara att man en gång om året fick en ordentlig generaldebatt här i kammaren om miljöns tillstånd i vårt land. Det skulle vara ett slags remissdebatt om miljöfrågor.

Det är ganska naturligt att man vid slutet av ett riksdagsår, någon av de sista gångerna vi har stora miljöärenden uppe, sammanfattar vad som hänt under det året i riksdagen. Vi bör då försöka lägga något vidare aspekter på debatten än som framkommit i de reservationer som är uppe. Det finns anledning att göra detta, eftersom två av partierna har ganska nya miljöprogram. Ett tredje parti har från sin årsstämma begärt att man skall utarbeta ett sådant. Då är det ganska naturligt att man studerar detta litet.

Jag har sagt detta mot bakgrunden av att folkpartiet i år står ensamt bakom ett stort antal reservationer. Jag skall räkna upp en del av dem. Vi är ensamma om reservationer beträffande organisation för övervakning av oljecisterner, professur i mikrobiologi, utvecklingsarbetet på miljövänliga motorer, miljövänlig trafikplanering samt begränsning av avgasutsläpp från motorfordon, ytterligare anslag till forskning rörande fusionsenergin, ytterligare anslag för forskning om biologiska bekämpningsmedel för jordbruket, provisoriska bullernormer för motorfordon, normer för buller från byggarbetsplatser, förbud mot 2-4-5-T-preparat – ibland kallat hormoslyr – miljöbudgeter, årlig miljörapport samt snöskoter – ett ärende som kommer upp senare.

Realism kan inte bara vara att lägga fram förslag som eventuellt går igenom i riksdagen. Det är ju inte vi som bestämmer om så blir fallet. Realism måste också vara att försöka framlägga sådana förslag som syftar litet framåt. Har ett parti, som i det här fallet, en ideologisk och ekologisk grundsyn, då är det också realistiskt för det partiet att komma med förslag som pekar framåt.

Herr LARSSON i Borrbj (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strömberg konstaterar att folkpartiet står ensamt bakom många reservationer. Jag vet inte om man önskar vara det eller

inte, men ett är säkert, nämligen att man inte behöver vara fullt så ensam om man är realistisk.

Fru Anér sade att frågan om att mäta välfärdens innehåll och jämförande miljöbudgeter var någonting nytt för en del remissinstanser. Ja, det är möjligt. Men det behöver fördenskull inte betyda att det är någonting nytt för riksdagen.

Herr STRÖMBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ibland blir man ensam om ett förslag, och fråga är då om det är realistiskt eller ej. Folkpartiet är t. ex. ensamt om att försöka få mer pengar för satsning på forskning om fusionsenergi. Är icke det någonting realistiskt? Under alla förhållanden måste vi försöka få fram nya energiformer, och enligt vår uppfattning måste det vara realistiskt att så snabbt som möjligt försöka att öka forskningen på detta område för att kunna lösa de stora energiproblem som finns. Det är en följd av en ekologisk grundsyn.

Vi har inte förbjudit någon annan att skriva under reservationen, men tyvärr blev vi ensamma om den.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i den här debatten, därför att det är tillräckligt många inlägg ändå.

Herr Strömbergs första anförande gjorde emellertid att jag ser mig nödsakad att begära ordet. Temat i hans anförande var: Hurra, vad vi är bra i folkpartiet! Det var ett rent valtal och rörde mycket litet det ärende som just nu behandlas. Som väl är så är det mycket sällsynt med sådana anföranden här i riksdagen. De fyller ingen som helst funktion i den här församlingen. Herr Strömberg kan inte vinna en enda ny väljare här. Det är bättre att han håller sådana anföranden utanför riksdagen.

Visst är det tacknämligt att folkpartiet har vaknat till insikt om att miljöfrågorna är viktiga. Det är bara litet sent påtänkt. När de här frågorna i början på 1960-talet först lanserades, lyste folkpartiet i allmänhet med sin frånvaro i eventuella reservationer. Det är först på senare år, när folkpartiet har börjat gå kräftgång, som man tycks ha kommit på den idén att kanhända man kan bättra på situationen om man försöker knycka litet av framför allt centerns miljöpolitik. Jag vet inte om man resonerar på det sättet, men det ser ut så i varje fall. Och då kommer man många gånger med rena överbud och med ofta ganska orealistiska krav. Eller också ställer man krav på saker och ting som allredan är i gång och det bara är att avvakta under den tid som behövs för att en sak skall värka fram.

Herr Strömberg sade med mycket stark känsla i rösten: Vi har oftast fått vara ensamma om reservationerna. Till det vill jag gärna säga att den allmänna uppfattningen i jordbruksutskottet – och jag har penetrerat saken och funnit att man har samma uppfattning i vissa andra utskott – är den att det är praktiskt taget omöjligt att skriva folkpartisterna till lags – det må vara aldrig så positiva skrivningar. De skall reservera sig till varje pris. Det tycks så i varje fall. Naturligtvis har man full rätt att reservera sig, men det ser märkligt ut att detta liksom är en genomgående tendens

precis som om det skedde på order från någon överordnad. Man får tro vad man vill och ha sina egna funderingar, men nog ser det som sagt litet märkligt ut.

Miljöfrågorna är alla i hela sin vidd så pass viktiga att det är inget parti som i dag nedvärderar dem. Vi har alla samma intresse för dem, det är jag fullkomligt övertygad om. Vi skall inte försöka göra några graderingar och säga att den ene är bättre än den andre - det är alldeles riktigt som herr Larsson i Borrbys sade. Jag skulle vilja bättra på hans formulering och säga: Man höjer aldrig sig själv genom att trampa ned en annan. Det är en regel som gäller inte minst i det politiska livet, och den bör gälla framför allt i det här huset. Miljöfrågorna är så viktiga att vi bör vinnlägga oss om samarbete och samfälliga insatser så långt det är möjligt. Demonstrationer och överbud leder mycket sällan till positiva resultat och gagnar sällan det politiska arbetet.

Jag ber att få instämma i herr Larssons yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr STRÖMBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! I min genomgång av årets arbete i jordbruksutskottet fanns tydligen det som var väldigt känsloladdat. Vad jag har gjort är att jag har summerat arbetet i det här utskottet under året. Jag har inte hållit något vattal. Det är möjligt att herr Hansson i Skegrie nu gjorde det. Var skall man annars summera ett arbete i riksdagen, om man inte gör det här. Det är väl här det hör hemma.

Herr Hansson säger att det här rör sig om ett överbud. Jag betraktar det inte som överbud om man t. ex. begär ökade anslag till forskning kring fusionsenergin. Jag har inte den uppfattningen att jag är här i riksdagen för att skriva ihop mig med andra i utskottet under alla förhållanden. Jag är också här för att tala om vilka åsikter jag har och vilka åsikter jag har blivit vald för och för att föra fram de åsikterna. Om ett utskott har andra åsikter och jag blir överröstad är det självklart att jag reserverar mig.

Den styrning som herr Hansson antydde finns inte inom vårt parti. Man kan fråga sig var herr Hansson har fått exemplet från.

Jag är beredd att samarbeta, men inte på vilka villkor som helst. När inte de åsikter jag anser riktiga kommer fram, måste jag bryta samarbetet i så måtto att jag skriver en reservation. Det anser jag vara det riktiga handlingssättet. Efter de riktlinjerna har jag agerat under året.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber bara att få fästa uppmärksamheten på att i de fall folkpartiet ensamt har stått för en reservation har de fyra andra partierna varit eniga. Jag skulle vilja fråga kammaren, var det är sannolikast att det rätta ligger: hos den ensamma vargen eller hos de fyra som har blivit eniga och kunnat skriva sig samman.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag får väl säga som herr Hansson i Skegrie gjorde att jag inte heller hade tänkt lägga mig i den här debatten, men herr Israelssons

anförande fick mig att gå upp. Jag tycker inte att hans insinuationer beträffande tjänstemän i naturvårdsverket och andra befattningshavare som är anställda som rådgivare åt samhället i naturvårdsfrågor bör få stå oemotsagda. Nu är det inte herr Israelsson som först kom med den här idén. Den framfördes för ett och ett halvt år sedan av baronen och docenten Palmstierna, som blev vederbörligen avhyvlad för de tankegångarna, så herr Israelsson är i och för sig i fint sällskap.

Det finns ingen som helst anledning att misstänkliggöra de offentliga tjänstemännen på det sätt som indirekt har skett i kommunisternas reservation. Lagstiftningen på den här punkten är alldeles klar; det sägs att tjänstemän inte får åta sig sådana extra uppdrag som kan rubba tilliten till deras tjänsteutövning. Om de missbrukar sin ställning i tjänsten på grund av hänsyn till dem som har gett dem ett extrauppdrag, herr Israelsson, gör de sig faktiskt skyldiga till tjänstefel. Jag vet ingen inom det här området – herr Israelsson har kanske andra informationer – mot vilken man ens har anmält misstanke om att han skulle ha begått ett sådant här brott.

För tre veckor sedan stod en kommunist i den här talarstolen och talade sig varm för att staten inte skulle ingripa med lagstiftning i arbetsmarknadsfrågor. Det gällde visserligen ett annat område än det som nu är aktuellt, men det fanns tydligen en varm och stark känsla hos honom att staten skulle hålla sig utanför det som arbetsmarknadens parter kunde göra upp. Nu skenar kommunisterna i förväg när det gäller att bestämma vad tjänstemän får lov att göra på sin fritid. Det är ingen riktig konsekvens i inställningen till arbetstagarna från kommunisternas sida.

Det finns väl inte anledning att spilla så många fler ord på den här saken, men jag vill ändå säga till kommunisterna att detta område inte är det enda offentliga där man i så fall skulle kunna gå ut och misstänkliggöra folk, utan det gäller faktiskt för hela statsförvaltningen och en stor del av den kommunala förvaltningen. Jag skulle nog, herr Israelsson, vilja säga att det finns större anledning att tro, att de konsulter som lånar ut sina tjänster till näringslivet och åt annat håll gör sitt bästa för att förmå sina uppdragsgivare att handla på ett sätt som står i överensstämmelse med gällande regler – något som är till fördel för miljöutvecklingen i vårt land – än det är att tro motsatsen.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lidgard sade att jag inte var först med det här, och det är riktigt. Samma tankegångar har framförts av docent Palmstierna.

Yrkandet i motionen är i och för sig inte något angrepp på tjänstemännen i statens naturvårdsverk. Tjänstemännen i statens naturvårdsverk är precis på samma sätt som jag själv och herr Lidgard och andra här i kammaren vanliga människor, men vanliga människor är underkastade vissa lagar som de följer i stort sett. En av de lagarna är att man visar en viss lojalitet mot en som till stor del betalar ens livsuppehälle. Kommer man att ha s. k. extraknäck inom ett område där uppdragsgivaren är part i ett mål som man själv skall behandla, så är det mindre välbetänkt att sådant förekommer. Utan att göra något angrepp

på tjänstemännen i statens naturvårdsverk så anser jag att yrkandet är fullt riktigt. Jag vill bara klarlägga det.

I övrigt vill jag säga att tjänstemännen i naturvårdsverket utgör en integrerad del av den statsapparat som vi har och som heller inte kan undgå att påverkas av den klasskaraktär som vårt samhälle nu har.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag hör att herr Israelsson säger att hans anförande och herr Takmans reservation inte är menade som angrepp mot de här tjänstemännen. Men vi hör ju också allesammans att han insinuerar att naturvårdsverkets tjänstemän skulle vara mera mottagliga för bestickning än andra.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! De frågor vi nu diskuterar är viktiga ur många synpunkter, och jag tror att det skulle vara till skada för hela det arbete som vi alla eftersträvar, om någon skulle vilja påstå att bara *ett* parti har ägnat sitt intresse åt dessa frågor. Det är ingalunda på det sättet. Den som vill läsa utskottsbetänkandet kan ju konstatera att de andra partierna har varit precis lika intresserade av de här frågorna som folkpartiet har varit.

Utskottet har hänvisat till alla de utredningar som pågår inom området osv., och när de så småningom presenterar sina resultat får vi väl ytterligare penetrera detta. Vi har kanske – i varje fall vågar jag säga det för min personliga del – en alltför dålig grundsyn när det gäller de ekologiska problemen. Herr Larsson i Borrby vill ha ett ekologiskt system som täcker hela landet, och det är klart att det vore önskvärt att få ett sådant. Vi har fått de ekologiska problemen i Östersjön kartlagda, och vi vet att naturvetenskapliga forskningsrådet nu håller på att utarbeta förslag när det gäller barrskogens ekologi – det är känt i varje fall för fru Anér att så är fallet.

Det är litet tråkigt om herr Strömberg känner sig ensam. Då var det inte mycket värt att herr Hansson i Skegrie räckte honom handen. Han känner sig trots allt lika ensam, och i den tråtan tänker jag inte delta.

Jag skall inte heller försöka komma fram till vem som var först på det här området. Herr Hansson i Skegrie sade att den här entusiasmen inte i fanns i början på 1960-talet. De här frågorna kom inte upp 1960. Alla som deltog i utskottsbehandlingen av detta ärende vet att upplysnings-tjänsten fått tag i en motion som var daterad redan 1902, och i den tog motionärerna upp just de här naturvårdsproblemen. Inga partibeteckningar var utsatta efter motionärernas namn, men en sak är klar, nämligen att de varken kom från centerpartiet eller folkpartiet. Vi kan således lämna den delen av problemet åt sidan.

Jag vill gärna säga att vi i vårt parti är väl medvetna om hela detta stora problemkomplex. Vi har utarbetat och antagit ett miljövårdsprogram, som vi systematiskt arbetar efter, och vi är beredda att medverka till alla konstruktiva lösningar på detta område. Jag tror att vi gemensamt kan uppnå bättre lösningar än om vi gör som herr Strömberg och säger: det är bara folkpartiet som har ägnat sig åt dessa frågor.

Onsdagen den
22 november 1972

*Miljövårdspoli-
tiken, m. m.*

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara göra några korta kommentarer. Herr Strömberg var inne på den ideologiska bakgrunden till miljöfrågorna och tog upp de problemen. Han sade bl. a. att den ideologi som låg bakom kunde ha betydelse för hur man tog ställning till miljöfrågorna. Han sade att varken socialism eller kapitalism kan lösa dessa frågor i sig – och så långt kan jag ge honom rätt. Men jag vill, innan vi slutar den här debatten, framhålla att jag för min del – och många med mig – anser att det går lättare att komma till rätta med dessa frågor inom ett socialistiskt system, där man kan ta hänsyn till de totala ekonomiska sammanhangen, vilket är mycket svårt att göra i det system vi nu har.

Herr Lidgard reagerade mycket häftigt över att vi hade nämnt tjänstemännen i statens naturvårdsverk. Till att börja med vill jag rätta till en felaktighet i det han sade. Han anförde att jag skulle ha sagt att tjänstemännen i naturvårdsverket är mer bestickliga än andra. Det sade jag faktiskt inte! Jag sade bara att de är vanliga människor som vi andra och antagligen reagerar på samma sätt. Jag vill faktiskt vara så ofin, herr Lidgard, att jag i debattens slutomgång vill insinuera att herr Lidgard kanske själv har haft någon guldvittring och att det leder till att han reagerar på det här häftiga sättet.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! På det som herr Israelsson senast anförde skall jag inte svara. Jag vill bara påpeka att jag inte har påstått att herr Israelsson sagt att de tjänstemännen är mer bestickliga, men jag har sagt att han i sitt anförande insinuerat det och talat som om han ville få oss att tro det.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Anér och herr Strömberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Anér begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Anér och herr Strömberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Anér begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 267
Nej -- 48
Avstår -- 2

Punkten 2

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Miljövårdspoli-
tiken, m. m.*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	300
Nej	-	16
Avstår	--	2

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av fru Anér och herr Strömberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Anér begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av fru Anér och herr Strömberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Anér begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	265
Nej	-	49
Avstår	-	4

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fru Anér m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Anér begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 49 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fru Anér m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Anér begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	229
Nej	—	86
Avstår	--	3

§ 14 Vattenvården i Östersjön, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 50 i anledning av motioner om vattenvården i Östersjön, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1972:538 av herr Ahlmark m. fl. (fp) vari hemställdes 1. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om en utredning med syfte att upprätta en svensk kommission för Östersjön, 2. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen att Sverige tog initiativ till en utredning mellan Östersjöländerna om inrättandet av en permanent Östersjökonferens,

1972:728 av herrar Börjesson i Glömminge (c) och Gustafsson i Stenkyrka (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att riktlinjer utarbetades för samhällets åtgärder med syfte att kartlägga och förebygga föroreningen av Östersjön,

1972:731 av herr Gustafsson i Stenkyrka (c) vari hemställdes att riksdagen till Kungl. Maj:t uttalade att åtgärder borde vidtagas för inrättande av en marinbiologisk fältstation på Gotland samt

motionen 1972:736 av herr Hörberg (fp).

Utskottet hemställde att riksdagen skulle

1. anse motionen 1972:538 besvarad med vad utskottet anfört,
2. anse motionen 1972:728 besvarad med vad utskottet anfört,
3. i anledning av motionen 1972:731 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående en marinbiologisk fältstation på Gotland samt
4. lämna motionen 1972:736 utan åtgärd.

Reservation hade beträffande frågan om inrättande av en kommission för Östersjön m. m. avgivits av fru Anér (fp) samt herrar Takman (vpk) och Strömberg (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:538 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla dels om en utredning med syfte att upprätta en svensk kommission för Östersjön, dels om initiativ till en utredning mellan Östersjöländerna om inrättande av en permanent Östersjökonferens.

Herr STRÖMBERG (fp):

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Vattenvården i
Östersjön, m. m.*

Herr talman! För några månader sedan avlämnade havsresursutredningen ett betänkande, Utnyttjande och skydd av havet. Utredningen lämnar en både välkommen och värdefull översikt över olika möjligheter att utnyttja haven och deras resurser.

I ett av kapitlen lämnas en utförlig översikt över det internationella marinvetenskapliga samarbetet. Detta utbyte är stort, förvirrande stort. Vi har samarbete genom olika FN-organ och ett antal mellanstatliga organ utanför FN. I den senare gruppen finns bl. a. två vetenskapliga grupper – biologer respektive oceanografer – som har bildat grupper med deltagare från alla Östersjöländerna. Slutligen finns det också en lång rad nordiska organ.

Den som läser folkpartimotionen av herr Ahlmark m. fl., i vilken krävs dels en utredning i syfte att upprätta en svensk kommission för Östersjön, dels ett initiativ från svensk sida till en utredning mellan Östersjöländerna om inrättande av en permanent Östersjökonferens, tycker nog att motionen är berättigad.

Läser man sedan jordbruksutskottets betänkande tycks allt vara gott och väl; allt som kan göras görs. Men så är det inte. Havsresursutredningen visar att med undantag för de två vetenskapliga grupperna finns inget samarbete i dessa frågor mellan alla Östersjöländer.

Men ett samarbete behövs. Motionen påvisar hur vi kommer att få nya gränser till "nya" stater – Sovjet, Polen, Öst- och Västtyskland. Exploateringen av Östersjön kommer att öka. Frågan om sjötrafiken kräver skärpt uppmärksamhet. Redan går fartyg på över 100 000 ton genom Östersjön. Sjömätningen behöver ses över. Man måste reglera fisket. Östersjön är gemensam recipient för alla staterna. Alla dessa frågeställningar och flera måste klaras ut. Det är bråttom.

Låt mig med bara ett exempel belysa vilka oerhörda risker vi tar när vi inte organiserar ett samarbete med alla Östersjöländerna. För ett par veckor sedan gick ett tankfartyg, Aegis Star, lastat med 18 000 ton olja på grund utanför Gotland. Fartyget sprang läck. En del olja rann ut i havet.

Aegis Star seglade under s. k. bekvämlighetsflagg. Enligt uppgifter i pressen var fartygets gyrokompass, radaranläggning och autopilot ur funktion. Aegis Star tycks i stort sett ha gått på känn över Östersjön. Det är i dag möjligt för ansvarslösa redare att registrera sina fartyg i länder där sjöfartsbestämmelserna medger nästan vad som helst.

Exemplen är många. I Göteborg fick man påhälsning nyligen av ett fartyg, Bulk I registrerat i Cypern. Inte heller det fartyget kan väl hälsas välkommet i svensk hamn.

Visserligen talar vi om havens frihet. Men skall vi verkligen tolerera att icke sjövärdiga fartyg under bekvämlighetsflagg får komma in i Östersjön? Vad skulle ha hänt om Aegis Star totalhavererat vid Gotland med 18 000 ton olja? Är inte tiden nu mogen för att Östersjöländerna gemensamt hindrar sådana fartyg att komma in i Östersjön? Men för det behövs ett samarbetsorgan som omfattar alla länder runt havet.

Utskottet har sagt i sitt betänkande: "Utskottet finner för sin del anledning anta att åtgärder i motionernas syfte kommer att vidtas så

Onsdagen den
22 november 1972

*Vattenvården i
Östersjön, m. m.*

snart förutsättningar härför föreligger.”

Sedan jordbruksutskottet skrev sitt betänkande har det bara gått några dagar, men samtidigt har dessa få dagar blivit en hel epok. En helt ny situation har inträtt. Det land som utskottet så skickligt undgått att nämna, DDR, skall nu erkännas av Sverige, Finland och Danmark. De båda tyska staterna kommer att slutligen underteckna ett fördrag som reglerar deras inbördes förhållanden.

I detta läge har den unika situationen inträtt att jordbruksutskottets betänkande helt har förlorat sin substans och hänger i luften. Kvar står i dag endast reservationen. När utskottets majoritet senare kommer till tals här, utgår jag ifrån att dess talesman yrkar bifall till reservationen. En helt ny situation har inträtt.

I detta nya läge är det angeläget att Sverige – det land som har mest kust längs Östersjön – snarast tar initiativet till en permanent Östersjökonferens. Ett första omedelbart steg bör då vara att utreda hur den svenska kommissionen bör se ut.

Herr talman! När motionen 538 skrevs var ändamålet att arbeta för att rädda Östersjön åt framtiden. Medvetet skrevs motionen så att den konkret föreslog en svensk beredskap för det bättre politiska klimat som vi hoppades skulle komma. I dag är den klimatförändringen en verklighet. Sveriges riksdag kan och bör då se till att något omedelbart görs för att rädda Östersjön. I dag är riksdagen helt oförhindrad att gå på motionens linje.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! När jag anslöt mig till reservationen var det i första hand för att understryka behovet av en permanent Östersjökonferens. Utskottets majoritet har med underbar mildhet och varsamhet konstaterat att ”speciella svårigheter föreligger när det gäller att få samtliga Östersjöstater inlemmade i ett fast samarbete i Östersjöfrågorna”. Alla vet vad detta betyder, och jag tycker inte man hade trampat in på utrikesutskottets domäner om man klart hade sagt ut att dessa speciella svårigheter är förknippade med Tyska demokratiska republiken. Men sedan jordbruksutskottets betänkande justerades har ett par historiska händelser inträffat. Grundfördraget mellan DDR och Västtyskland har preliminärt undertecknats, och parlamentsvalet i Västtyskland den 19 november gav en klar majoritet för den avspänningspolitik som bär regeringschefen Brandts och utrikesminister Scheels signaturer.

Det bör alltså inte längre vara gångbart att komma med sådana bisarra formella skäl mot ett erkännande av DDR som har förekommit nu under så många år. Både statsministern och utrikesministern har för övrigt i kommentarerna till söndagens valresultat i Västtyskland antytt att ett svenskt erkännande av DDR kan vara nära förestående.

Det är verkligen angeläget att det blir förhandlingar på regeringsnivå och inte bara på lägre nivå med samtliga Östersjöstater om en sanering av Östersjön och en sträng kontroll över vad som släpps ut där. Det är inte många år sedan samtliga svenska städer och andra tätorter utefter ostkusten släppte ut allt sitt avloppsvatten orenat eller i något fall

låggradigt renat i Östersjön, och vid debatten här i kammaren i går bekräftades att Danmark fortfarande nonchalerar denna mycket viktiga del av miljövården. Ännu allvarligare är säkerligen de industriella utsläppen. I debatten i går nämndes DDT, kvicksilver och PCB som förgiftar vattnen för mycket lång tid, för decennier och kanske sekler. Vi har dessutom oljan, som herr Strömberg påpekade, och vi har plastprodukter i enorma mängder. De kanske inte spelar stor roll från kemisk synpunkt i det här sammanhanget, men de bryts knappast någonsin ner och kommer att orsaka svårigheter för fisket och olyckshändelser för sjöfarten i all framtid. Det är högst sannolikt att Östersjöstaterna förr eller senare måste enas om ett program för att få bort de enorma mängder plast som finns överallt i Östersjön. Det blir en stor och dyrbar saneringsaktion, men om den inte redan är nödvändig så *blir* den snart nödvändig.

Ett problem som olyckligtvis är alltför litet belyst för att man med någon grad av säkerhet skall kunna gissa sig till omfattningen är problemet med allsköns radioaktiva avfallsprodukter. Det har påpekats, kanske framför allt av Hannes Alfvén, att visserligen är det riskerna för ett kärnvapenkrig som är det allt överskuggande, men man får inte glömma bort att också det fredliga utnyttjandet av atomenergin har verkningar som kan vara mycket ödesdigra. Hannes Alfvén sade i ett tal i Sinaia i Rumänien i augusti 1971 att de enorma kvantiteter av klyvbart material som produceras nu och de ännu mer enorma kvantiteter som kommer att produceras, när breederns sätts i verksamhet, kommer utan tvivel att skapa enorma problem för mänskligheten.

Nu har vi väl framför allt radioaktiva produkter från andra områden som är mindre belysta. De som arbetar med klyvbart kärnkraftmaterial är i vårt land väl kontrollerade och själva mycket vaksamma för att inte kärnkraften skall komma i vanrykte. Men radioaktiva avfallsprodukter kommer också från industrin och i viss mån från sjukvården, och vi vet faktiskt ganska litet om det problemets omfattning. Därför är det hög tid att vi får en kontroll över vad som släpps ut i Östersjön, och för att den kontrollen skall komma till stånd måste det till ett samarbete på hög nivå mellan samtliga stater kring Östersjön.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Att det föreligger stor fara för Östersjön är väl uppenbart för oss alla. Där har säkert ingen av riksdagens ledamöter en annan mening. Jag behöver bara peka på att Östersjöns vatten endast halveras med nytt vatten på 30 år. Det säger ju mycket, speciellt om man betänker vilken lång kust som omsluter detta i förhållande till kuststräckan relativt lilla hav. Därför är det nödvändigt att kraftiga åtgärder vidtas för att stoppa föroreningen och, i den mån detta är möjligt, återställa kvaliteten på Östersjöns vatten. Men tyvärr är Sverige i det fallet en av de större syndarna på grund av sin långa kuststräcka och de stora mängder industriavlopp som nu rinner ut i Östersjön. Den saken har vi dock observerat och är nu på gång med att försöka bemästra farorna.

Som framgår av jordbruksutskottets betänkande ägnas också Östersjö-

frågorna nu mycket stor uppmärksamhet, och problemen är föremål för åtgärder i flera sammanhang. Redan 1968 fick naturvårdsverket Kungl. Maj:ts uppdrag att syssla med Östersjöproblemen, och i verket ägnar man nu stor uppmärksamhet åt det arbetet, som dock är helt beroende av vilka medel som ställs till förfogande för forskning på området. Man kan också säga att det är en broms i det arbetet, om de medel som man skulle vilja ha för det ändamålet inte räcker till.

Förra året rekommenderade jordbruksutskottet att de undersökningar fullföljdes som nu görs i naturvårdsverkets regi, och utskottet förordade att tillräckliga medel härför ställdes till förfogande. Men de kostnader härutöver som ett bifall till reservationen skulle föra med sig måste falla utanför de gängse anslagen, som sannerligen inte räcker till det också.

Av utskottets betänkande framgår hur omfattande hela denna verksamhet är. Jag behöver här inte orda om den saken utan hänvisar bara till vad som står på s. 2 i betänkandet. Utskottet har tidigare bringat till Kungl. Maj:ts kännedom hur betydelsefullt utskottet anser det vara med internationellt samarbete när det gäller Östersjöproblemen, och ett sådant samarbete har också etablerats. År 1970 hölls sålunda i Visby en konferens som syftade till att försöka förekomma oljeskador i Östersjön. I den konferensen deltog staterna runt Östersjön. Det arbete som herr Strömberg ansåg vara så viktigt har vi alltså, kan man säga, redan startat; alla berörda stater har varit samlade och diskuterat problemet med eventuella olyckor med stora tankfartyg osv. Jag skall inte ta upp tiden här med det; utskottet har flera gånger tidigare påpekat vilka skyddsåtgärder som redan nu har vidtagits för att försöka förhindra oljekatastrofer på havet.

Konferensen i Visby ledde också till en överenskommelse om samarbete just i syfte att försöka förebygga oljeskador på sjön. Vi har i år fattat beslut om Sveriges anslutning till en internationell konvention för bekämpande av oljeskador. Bakom beslutet stod ett enigt utskott, och det var en enig riksdag som fattade det beslutet i enlighet med en proposition från Kungl. Maj:t.

Det har varit — det känner säkert alla till — ett svensk-sovjetiskt symposium där även representanter för Finland deltog. Där bildades en arbetsgrupp, vari dessa tre länder deltar. Man syftar i denna arbetsgrupp till att få alla stater runt Östersjön att ansluta sig till detta arbete. För en tid sedan uttalades det från polsk sida att man var intresserad av att delta i behandlingen av Östersjöproblemen. Enligt det interpellationssvar som avgavs i går kväll av jordbruksministern avser man att nästa år hålla ett nytt symposium i Sovjetunionen, till vilket samtliga stater runt Östersjön skall inbjudas. Den svenska regeringen har enligt vad som sades i interpellationssvaret tagit initiativ till en ny konferens 1973 med en inbjudan till alla Östersjöstater.

Efter söndagens val — det har aposterats här tidigare — till den västtyska förbundsdagen torde varje hinder för ett svenskt erkännande av DDR ha bortfallit. Det är att hoppas att ett sådant erkännande så snart som möjligt blir verklighet. Riksdagen kommer för övrigt att under den återstående delen av sessionen få ta ställning till en motion som kräver detta, såvida inte regeringen förekommer motionen genom att dessförin-

nan själv ta initiativet, vilket jag i så fall hälsar med tillfredsställelse – jag skall inte alls beklaga om motionen redan är tillgodosedd när den kommer på riksdagens bord.

I och med ett erkännande av DDR, vilket vi väl alla förutser blir verklighet inom kort, öppnas det möjligheter till det samarbete mellan alla stater runt Östersjön som vi nu talar om.

Det har varit likadant i Nordiska rådet. Man har även där ägnat Östersjöfrågorna stor uppmärksamhet. Det har bildats ett nordiskt kontaktorgan som bland andra frågor också skall ägna Östersjöproblemen sin uppmärksamhet. Det framgår klart och tydligt av det program för miljövården som gjorts upp i Nordiska rådet, och detta program skall föreläggas nästa års session med Nordiska rådet i Oslo. Det föreligger, som herr Strömberg var inne på, ett utredningsförslag om en delegation för havsresursfrågor. Detta förslag ligger nu under prövning hos Kungl. Maj:t.

Med alla dessa exempel har jag velat slå fast att Östersjöfrågorna allaredan nu ägnas ganska stor uppmärksamhet, både i vårt land och på det internationella planet. De förhållanden jag talat om kan och bör leda till att det med det snaraste kommer att vidtas positiva åtgärder. Med hänsyn till att Nordiska rådet också är inkopplat på dessa frågor och med hänsyn till det svensk-finsk-ryska samarbetet tycker jag att det skulle te sig som om vi inte litade på detta internationella intresse eller underkände dessa organs kompetens på området om vi tillsatte en egen kommission för dessa frågor. De övriga länderna måste onekligen uppfatta det som märkligt om vi på egen hand försöker förekomma detta internationella samarbete och kanske försvårar det eller rent av förhindrar det genom att manövrera på egen hand i ett separat svenskt organ för dessa frågor. Om alla andra Östersjöstater skulle handla på samma sätt och var för sig tillsätta sådana speciella kommissioner i respektive länder och låta dessa arbeta parallellt med de gemensamma sammanträden som jag nämnt skall hållas i Sovjetunionen och förmodligen även i Sverige på den svenska regeringens initiativ, då är jag rädd för att det inte alls skulle gagna saken. Tvärtom skulle det kunna medföra en försämring och försening av arbetet. Om representanterna för de olika länderna vid det symposium eller den konferens som jag här talat om skulle bli ense om att det är önskvärt att i fortsättningen ha en permanent Östersjökonferens är de naturligtvis helt oförhindrade att rekommendera sina respektive länder att en sådan konferens kommer till stånd. Det behövs ingen svensk pekpinne härför, utan jag tror att alla har samma intresse och samma förmåga att bedöma nödvändigheten och riktigheten av en sådan konferens.

Herr Strömberg överdrev väl litet grand när han sade att utskottsberäkningen hänger i luften efter valet i Västtyskland med hänsyn till utsikterna att DDR nu erkännes. Han sade att utskottet försiktigt tassat omkring och inte vågat säga vad det avser. Givetvis avser vi i vår skrivning DDR, och jag tror att varje riksdagsledamot som har förmåga till självständigt tänkande – och det är väl de flesta – begriper vad vi menar med vår skrivning trots att vi inte direkt nämnt namnet DDR.

Det är reservationen som nu återstår, sade herr Strömberg. Jag är

Onsdagen den
22 november 1972

*Vattenvården i
Östersjön, m. m.*

tveksam om det. Reservationen är nu mer eller mindre obehövlig. Märk väl att reservationen bara kräver en utredning om en permanent Östersjökonferens och om en svensk kommission.

Det är helt överflödigt att tillsätta en utredning om detta, när vi står inför anordnandet av åtminstone två konferenser, där alla länder är representerade. Vad skall det tjäna till med en utredning utanför detta? Jag skulle tro att man är så på det klara med vad man vill, att man kan gå till beslut utan att det behöver avgöras av någon utredning, som kanske tar för lång tid.

Om en sådan här konferens kommer till stånd efter bedömningar av de olika ländernas representanter, kommer det att ske rent spontant, därför att representanterna känner ett behov av det. Det behövs, som jag sade, ingen svensk pekpinne för den saken. Det begriper de övriga representanterna så väl, får man tro i alla fall.

Jag tycker inte heller att det är tillräckligt klart hur reservanterna tänker sig att en speciell kommission skall arbeta. Skall den arbeta självständigt utan kontakt med det statliga verk som finns här för ändamålet eller skall denna kommission bli en överstatlig myndighet, som skall ha mer att säga till om än riksdag och regering? Den kan ändock inte bevilja medel till detta arbete.

Att det inte blir någon billig historia kan man utgå ifrån, eftersom det har sagts att det skall bli "oavbrutna diskussioner i en permanent konferens". Det bör kunna leda ganska långt med "oavbrutna diskussioner i en permanent konferens". Jag tror det vore bra, om man någon gång höll upp med diskussionerna och gjorde ett avbrott för att utföra något positivt och praktiskt och inte bara diskuterade oavbrutet. Men vi ser kanske på sakerna på olika sätt på olika håll. För somliga betyder kanske orden och de sprakande formuleringarna mer än det praktiska resultatet. Det är för allt i världen bra med diskussioner, men det är bättre att använda pengarna till konkreta forskningsarbeten och konkreta åtgärder.

Också under förra året behandlade riksdagen några motioner om Östersjöproblemet, vilka i stort sett avsåg samma saker som den nu aktuella motionen. Vid det tillfället var utskottet enigt om ett positivt uttalande. Då anmäldes ingen reservation från något håll, och det finns, såvitt jag förstär, inte bättre utrymme nu för en reservation mot utskottets positiva hållning än det som fanns förra gången, alltså i fjol när i stort sett samma ärende behandlades.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STRÖMBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie räknade upp en hel del av det betydelsefulla samarbete som pågår runt Östersjön. Jag hänvisade i mitt anförande till den sammanställning om detta samarbete som finns i Utnyttjande och skydd av havet, den utredning som avlämnades i somras.

Kärnan i min reservation och i denna motion är att det samarbete vi nu har inte räcker. Samarbetet måste organiseras fast mellan alla länder runt Östersjön.

Hur snabbt forskning går framåt och vilka resultat vi uppnår är inte bara beroende av hur mycket pengar det ena eller andra landet anslår utan

är också beroende av den samordning som sker mellan den marinbiologiska forskningen i de olika länderna. Det samarbetet är utomordentligt viktigt just av ekonomiska skäl.

Herr Hansson i Skegrie trodde att den svenska kommissionen för Östersjön skulle bli dyr, och han undrade hur den skulle arbeta. I motionen har det problemet tagits upp, och motionärerna har begärt en utredning just om hur kommissionen skall arbeta och vilken ställning den skall ha.

Jag vill också påpeka vad havsresursutredningen har uttalat om de internationella organen. På s. 196 står det under rubriken Förslag: "Enligt havsresursutredningens mening finns ett starkt behov av att svenska insatser i olika internationella organ koordineras, både sinsemellan och med vår egen nationella verksamhet." Visserligen har detta uttalande en något vidare anknytning, men det råder inget tvivel om att vi behöver ett samlat svenskt grepp om de här frågorna – forskningen är nu uppsplittrad på en lång rad organ. Vi behöver en fast hand för att kunna klara upp Östersjöproblematiken.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Hansson i Skegrie sade här var i stort sett sådant som vi i utskottet var eniga om. Vi var eniga om att en del positiva saker var på gång. Men sedan kommer det mitt på s. 4 i utskottsbetänkandet en kraftig reservation till det eleganta tal som herr Hansson i Skegrie höll här. Det sägs där: "Utskottet är medvetet om att speciella svårigheter föreligger när det gäller att få samtliga Östersjöstater inlemmade i ett fast samarbete i Östersjöfrågorna. Utskottet vill dock starkt understryka vikten av de ansträngningar som görs för att åstadkomma en samordning mellan berörda stater fortsätter. Utskottet finner för sin del anledning anta att åtgärder i motionernas syfte kommer att vidtas så snart förutsättningar härför föreligger."

Detta är – här kan jag mycket väl begagna det uttryck som herr Hansson i Skegrie använde – ett tassande omkring problemen. Det kunde mycket klarare ha sagts ut vad man syftade på. Utan tvivel har det brustit i samarbetet kring Östersjön genom att DDR inte har erkänts.

Nu kommer tydligen den saken efter många år äntligen ur världen, och det kan bli ett samarbete på hög nivå. Men den omständigheten att jag inte anmälde reservation år 1971 behöver ju inte innebära att jag har ändrat mening. Jag vill minnas att man då hade förhoppningar om att de här frågorna skulle lösas ganska snabbt. Efter ytterligare ett år hade jag inte längre samma förhoppningar, och då måste vi reservera oss för att frågorna skall drivas framåt litet snabbare än hittills.

Förhållandena är dock inte bra i Östersjön, herr Hansson i Skegrie. Inom stora områden finns det inte längre något syre kvar, stora områden är förgiftade, havsvikar är förstörda, kanske för många decennier framöver, osv. Det är alltså nödvändigt att någonting blir gjort på hög nivå, och det behövs en samordning av samtliga Östersjöstaters ansträngningar.

Onsdagen den
22 november 1972

*Vattenvården i
Östersjön, m. m.*

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Herr talman! Redan tidigare sade jag att förhållandena i Östersjön inte är bra som de är -- det kan jag hålla med herr Takman om. Härvidlag finns ingen skillnad i uppfattning mellan oss. Det är väl inte någon som i dag vågar stå upp och säga att Östersjön är ett friskt hav.

När vi i utskottets betänkande talar om att det råder speciella svårigheter för ett samarbete, beror det på att man hittills inte har velat erkänna DDR. Detta har varit ett hinder. Jag räknar herr Takman till dem som tänker självständigt och alldeles rätt har tolkat vad utskottet har skrivit.

Herr Strömberg ville hänvisa till den utredning som redan avlämnat sitt resultat till Kungl. Maj:t. Betänkandet ligger i dag i kanslihuset och skall antagligen bli föremål för både remissyttranden och, förmodar jag, i sinom tid för regeringens behandling, så att det därefter kan komma ett förslag på riksdagens bord. Dessa frågor har alltså redan förelagts Kungl. Maj:t, varför det inte från riksdagens sida behöver sägas, att de skall överlämnas dit.

De förhållanden, som i dag råder med möjligheter till ett rent praktiskt gemensamt Östersjöarbete, var inte rådande vid den tidpunkt när motionen skrevs. Därför fick den väl den formulering den har fått. Men i dag finns, som såväl jag som andra tidigare har sagt, alla förutsättningar för att det skall kunna bli ett gemensamt arbete för räddande av Östersjön. Frågan är bara om vi skall sätta i gång detta arbete. Alla de stater som får en inbjudan och också accepterar en sådan är säkert intresserade för detta arbete, och jag tror att det kan komma till stånd utan att det på något sätt behöver kommenderas fram från svensk sida. Jag vet inte om vi vare sig har rätt därtill eller sådan ställning att vi kan kommendera. Jag tror att ett sådant samarbete kommer till stånd helt spontant.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Ibland är det beklagligt när man kommer in på sluttampen i en debatt som innehållit så många argument fram och tillbaka. Det finns inte mycket att tillägga.

Kärnfrågan på sikt här är hur vi skall kunna bevara livet i den mycket känsliga Östersjön med dess bräckta vatten. Här har talats mycket om utsläpp, föroreningar osv. Reservationens huvudkrav är som herr Hansson i Skegrie har konstaterat inrättandet av en kommission. Är detta ett bra förslag eller ett dåligt förslag, kommer det att föra frågan närmare en lösning? Kanske tycker jag att herr Strömberg är väl djärv, när han säger, att efter den utveckling som skett mellan Västtyskland och DDR är det bara reservationen som har giltighet.

I stället är det väl så att vi behöver ett fast samarbete mellan de sju randstaterna. Vi behöver ett forskningssamarbete, vi behöver snabba, konkreta normer mot olika gifter och utsläpp i Östersjön och vi behöver ett kontrollorgan. Kort uttryckt behöver vi en konvention mellan dessa stater. Det bör vara en konvention av den art som träffats mellan USA och Canada i våras när det gäller De stora sjöarna eller en konvention av det slag som Polen under oktober månad lade fram förslag om.

Då frågar man sig om tillsättandet av en utredning om en kommissions status, befogenheter, medel etc. och sedan inrättandet av en sådan i Sverige skulle föra frågan snabbare fram. Liksom herr Hansson i Skegrie tror jag inte att så skulle vara fallet. Vi är i den här kammaren ibland väl pigga på att föreslå olika specialorgan för att ta hand om besvärliga, angelägna projekt och problem. Här finns i dag i Sverige en stark samordningssträvan från naturvårdsverkets sida. Här föreligger ett riksdagsuttalande från i våras, där det krävs en fastare samordning av forskningen i vårt land, och vi vet att åtskilliga samarbetsprojekt är på gång mellan de inblandade staterna. Vi vet, som herr Takman mycket riktigt har understrukt, att problemet med DDR:s status om några veckor inte längre bör utgöra något problem. Inom parentes sagt är det klart att man kan skylla hela denna frågas saktfärdiga utveckling i slutet av 1960-talet på problemet med DDR:s status. Men man kan också vända på det och säga att DDR har hängt upp allt detta på en statsrättslig formalitet och vägrat att vara med om att lösa denna mycket angelägna miljöfråga. Jag tycker vi skall vara medvetna om att formalia för DDR spelat mycket större roll än de svåra föroreningsproblemen.

Jag tror alltså, herr talman, att en sådan här, av folkpartiet föreslagen, kommission skulle innebära en försening av frågans lösning, ytterligare byråkrati, ytterligare kostnader och ytterligare en myndighet som skulle handlägga dessa frågor. Vi ligger så långt framme – där delar jag herr Hanssons i Skegrie uppfattning – att det ganska snabbt bör gå att komma fram till både en samordning av forskningen mellan staterna och konkreta förslag när det gäller normer mot utsläpp i Östersjön, som bör kunna accepteras kanske redan i sommar. Att det därefter kan bli en Östersjökonferens som permanentas under några år behöver vi från svensk sida, som herr Hansson i Skegrie sade, inte rikta några pekpinna mot.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Anér m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 50 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Anér m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	248
Nej	–	65
Avstår	–	5

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

Punkterna 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

§ 15 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 51 i anledning av motion om en utredning angående rutinmässiga undersökningar av avloppsvatten.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Körning i terräng med motordrivet fordon

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 52 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:99 med förslag till lag om körning i terräng med motordrivet fordon jämte motioner.

Genom en den 21 april 1972 dagtecknad proposition, nr 99, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om körning i terräng med motordrivet fordon.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås en lag om körning i terräng med snöskoter eller annat motordrivet fordon. Kan sådan körning inom visst område medföra olägenhet från naturvårdssynpunkt eller annan allmän synpunkt, får Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer förbjuda eller meddela föreskrifter för körningen. Förbud eller föreskrifter får inte onödigtvis hindra nyttotrafiken.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den vid riksdagens början väckta motionen 1972:546 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c),

dels de i anledning av propositionen 1972:99 väckta motionerna

1. 1972:1707 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c, s, fp, m),

2. 1972:1708 av herr Lindberg m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för att bestämmelser infördes om förbud att medföra jaktvapen vid färd med terränggående fordon,

3. 1972:1709 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle besluta 1. att trafik med snöfordon eller annat terränggående motordrivet fordon som ej var att hänföra till nyttotrafik tilläts endast i särskilt avgränsade områden eller längs leder som upprättades för ändamålet i enlighet med vad i motionen anförts, 2. att hos Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i jaktstadgan att vapen ej

fick medföras på snöfordon, 3. att hos Kungl. Maj:t hemställa att förslag till bestämmelser rörande snöfordonens utrustning och förarens kompetens m. m. förelades riksdagen i sådan tid att bestämmelserna kunde träda i kraft i full utsträckning senast vintern 1974,

4. 1972:1715 av herr Burenstam Linder m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen vid behandling av propositionen 1972:99 skulle besluta om generellt förbud mot körning i terräng med snöskoter och annat motordrivet fordon, dock utom i vad avsåg skogs- och jordbrukstraktorer, att körning med snöskoter – i princip – endast skulle kunna ske längs särskilt utmärkta leder, att den s. k. allemansrätten skulle gälla för användning av snöskoter och andra terränggående motordrivna fordon, att förbud utfärdades mot transport av skjutvapen vid färd med terränggående fordon, exempelvis snöskoter, samt att riksdagen skulle uttala att Kungl. Maj:t vidtog åtgärder i syfte att införa ett system för registrering och kontroll av snöskotrar och andra terränggående motordrivna fordon i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. 1972:1716 av herr Hjorth m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att körning med snöskoter eller annat motordrivet fordon i terräng eller på väg som ej allmänt utnyttjades för samfärd, med undantag för vissa yrkesgrupper, i princip skulle vara förbjuden, att genom dispensgivning erforderliga områden och körleder kunde upplåtas samt att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde om förbud mot transport av jaktvapen vid färd med terrängfordon,

6. 1972:1717 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1972:99 skulle dels uttala att förbud borde införas mot körning i terräng med motorfordon med i motionen nämnda undantag och dispensmöjligheter, dels anhålla om att förslag till sådan reglering av ifrågavarande körning skyndsamt förelades riksdagen samt

7. 1972:1718 av herrar Svensson i Malmö (vpk) och Israelsson (vpk) vari föreslagits att riksdagen i anledning av propositionen 1972:99 uttalade sin anslutning till de i motionen anförda synpunkterna rörande utformning av förslag till lag om körning i terräng med motordrivet fordon och till vederbörande utskott hemställde om beaktande av desamma vid utformningen av utskottets betänkande respektive förslag till lagtext.

Utskottet hemställde att riksdagen

1. i anledning av propositionen 1972:99 samt motionerna 1972:1709, 1972:1715, 1972:1716, 1972:1717 och 1972:1718, såvitt avsåg det till propositionen fogade förslaget till lag om körning i terräng med motordrivet fordon

a. – med förklaring att ikraftträdandebestämmelserna i lagförslaget inte kunnat oförändrade bifallas – för sin del skulle anta bestämmelserna

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

Körning i terräng med motordrivnet fordon

med av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att lagen skulle gälla till utgången av år 1975,

b. skulle anta förslaget till lag om körning i terräng med motordrivnet fordon i de delar som ej omfattades av utskottets hemställan under 1 a,

2. lämnade motionerna 1972:1707, 1972:1709, 1972:1715 och 1972:1718 utan åtgärd såvitt avsåg terrängfordons utrustning och förarnas kompetens m. m.

3. lämnade motionerna 1972:1708, 1972:1709, 1972:1715 och 1972:1716 utan åtgärd såvitt avsåg ändringar i jaktstadgan,

4. lämnade motionen 1972:546 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Strömberg (fp), som ansett att utskottet under 1 och 3 bort hemställa

1. att riksdagen med avslag på propositionen 1972:99 samt i anledning av motionerna 1972:1709, 1972:1715, 1972:1716, 1972:1717 och 1972:1718, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställde om förslag till lag om körning i terräng med motordrivnet fordon i överensstämmelse med de riktlinjer som bl. a. angivits i motionen 1972:1709 under punkt 1 i motionens hemställan,

3. att riksdagen med bifall till motionerna 1972:1708, 1972:1709, 1972:1715 och 1972:1716, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställde om sådan ändring i jaktstadgan att vapen ej fick medföras vid färd med terrängfordon.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Hansson i Skegrie (c), Jonasson (c), Krönmark (m), Johansson i Holmgården (c) och Leuchovius (m).

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Gång på gång möter vi i allt samhällsarbete frågeställningen: Hur skall man tillvarata de mångas intresse gentemot de fås? Eller uttryckt på ett annat sätt: Hur stora inskränkningar kan man göra för den enskilde individen i avsikt att skydda de mångas frihet?

Under de senaste åren har denna frågeställning mött oss i miljöarbetet. Vi har frågat oss: Vilka lagar måste vi stifta, vilka bestämmelser måste vi utfärda, vilka bedömningar måste vi göra för att skydda oersättliga naturvärden, för att hindra skador, som är svåra ibland omöjliga att reparera?

Samma principiella frågeställning möter oss i proposition nr 99.

Här står på ena sidan de många människornas intressen och önskan om hänsyn till naturvärden, djurlivet och växtlivet, de många människornas önskan att ostört och fritt från buller kunna njuta av naturen.

På andra sidan står en mindre grupp människor som kräver att fritt få färdas med terrängfordon.

Hur tar då jordbruksministern ställning? Tar han ställning för de många människorna? Tar han ställning för att rädda djurlivet? Tar han ställning för att skydda skogsplanteringar och hyggestrakter? Självklart borde statsrådet göra så.

Men nej. Jordbruksministern sviker. Bakom en proposition fylld av vackra ord skriver han ett förslag som mynnar ut i ett alltför försiktigt ställningstagande. Trots stöd av så tunga remissinstanser som naturvårdsverket, domänverket, skogsstyrelsen och Svenska naturskyddsföreningen vill inte statsrådet stoppa ohämmad nöjesåkning med terrängfordon eller ändra jaktstadgan så att vapen ej får medföras på snöskoter.

Statsrådet är emellertid inte ensam. Han har sällskap av större delen av jordbruksutskottet. Sedan man väl skrivit sina motioner och där demonstrerat sina åsikter var allt tydligen gott och väl. Utskottet kan byta fot och traska patrull efter jordbruksministern.

Resultatet blir att fortfarande underlättas framfarten för tjuvjägare som inte löper större risk för upptäckt, fortfarande kan man försvåra renskötelsen och störa kalvningen utan några egentliga inskränkningar, fortfarande kan man köra över skogsplanteringar och hyggen utan större risk att man får ersätta skadorna, fortfarande kan man köra över myrmarker utan att ta hänsyn till den skada som uppstår.

Dessutom har vi framför oss en situation där både antalet terränggående fordon och antalet fordonstyper ökar.

Vi har inte bara snöskotern att ta hänsyn till. Redan har man kommit långt i utvecklingen av en skoter som skall gå på barmark. Antalet vesslor är betydande, och nya typer som är hjuldrivna håller på att komma fram. Vidare har vi redan olika slag av fordon försedda med medar och drivna med propeller. Dessutom har vi svävarfarkoster för vilka dock särskilda bestämmelser gäller.

Alla de här fordonen innebär *rätt använda* stor hjälp för många, särskilt för dem som bor isolerade i glesbygder, men *fel använda* innebär de en stor fara för växtliv, djurliv och naturskydd.

Därför borde vi redan för tio år sedan ha skapat regler som på en gång tillgodosett de rättmätiga behov och önskemål som finns men samtidigt förhindrat onödig skadegörelse och förstörelse.

Här ger min reservation en lösning. Propositionen och utskottet skjuter problemen framför sig.

Den för vårt land ganska unika allemansrätten berörs också i propositionen.

Allmansrätten innebär att vi alla skall ha en möjlighet att fritt röra oss i skog och mark, men den innebär också en förpliktelse för oss alla att visa hänsyn inte bara till markägarnas intressen utan också mot växter, djurliv och hela den natur vi har förmånen att vistas i. Men allemansrätten kan inte få betyda frihet för alla att praktiskt taget hur som helst fara fram med olika terränggående fordon i skog och mark. Då kommer djur- och växtliv i farozonen, då hotas naturvärlden.

I folkpartimotionen 1907 år 1972 föreslår vi att trafik med terränggående fordon – med undantag för nyttotrafik – endast skall få ske i särskilda områden eller längs särskilda leder.

Självklart skall all nyttotrafik få generell dispens. Beträffande nyttotrafik använder jag då den definition som finns på s. 20 i propositionen.

Det har sagts att vår linje skulle medföra administrativt krångel. Enligt min uppfattning är detta *fel*. På s. 10 och 11 i propositionen räknar man upp några av de skäl som kan medföra lokala förbud enligt det förslag

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

som nu finns i propositionen. Mångfalden av alla de skyddsbehov som föreligger visar att propositionens förslag blir administrativt tungrott och inte garanterar en enhetlig bedömning. Ja, i själva verket får man en ganska omfattande administrativ apparat, för så fort man utfärdat ett förbud måste man enligt rennärings-sakkunniga dels lämna generella undantag, dels föreskriva individuell prövning för varje typ av trafik.

Fru talman! Skillnaden mellan min reservation, å ena, och propositionen och utskottets förslag, å andra sidan, är av djupgående art. Den belyser två sätt att se på miljöpolitiken.

Av hänsyn till allmänna intressen vill inte jordbruksministern ha en hårdare styrning av trafik med terränggående fordon. Men just av samma skäl – hänsyn till allmänna intressen – vill folkpartimotionärerna ha sådana regler som tillvaratar naturvårdens intressen men samtidigt ger skoterägarna och ägarna av andra terränggående fordon möjlighet att komma ut i naturen.

Jordbruksministern och utskottet anser att några fås intresse av att fritt få fara fram med terränggående fordon skall ha högsta prioritet.

Motionärerna anser att naturvården, djurlivet, växtlivet, allmänhetens friluftsliv och andra allmänna intressen är viktigare än nöjesåkning med terränggående fordon.

I vår motion finns också plats och möjligheter för nöjesåkning. Men den skall ske i avgränsade områden och längs särskilda leder, där skadorna blir så små som möjligt. Vi vill t. ex. inte hindra den som bor i Kiruna att ta snöskotern upp till en sjö där han kanske har en stuga. Vi förstår vad detta kan betyda för dessa människor. Men det ohämmade åkandet kan inte längre tolereras.

Propositionen 99 år 1972 har diskuterats flitigt i olika media. Man kan få den felaktiga bilden att dagens fråga gäller att ta ställning för eller mot snöskotern. Det är fel. Snöskotern och andra terränggående fordon har kommit för att stanna. Men vi kan inte låta dem fritt få fara fram överallt. Vi måste skapa ett ordentligt regelsystem.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Fru talman! Låt mig inledningsvis säga att herr Strömberg tycks anse det vara höjden av god propaganda, om man kan dels prata rätt länge, dels ha en reservation i vartenda ämne utan att kunna i reservationen ange några väsentliga skiljelinjer gentemot vad utskottet har anfört.

Herr Strömberg började sitt anförande med att säga att de många intresse ofta ställs mot vad som är ett intresse för några få. Jag kan förstå honom när han säger detta här nere i Stockholm, men om han skulle komma till det område som han faktiskt snuddade vid i slutet av sitt anförande, nämligen Kiruna, skulle han kanske komma underfund med att skotertrafik faktiskt är i många intresse. De som arbetar och har sin utkomst i gruvorna har tack vare skotern en möjlighet att på ett rimligt och riktigt sätt komma ut i den fjällvärld som de skattar rätt högt.

Jag skall inte orda mycket mer om vad herr Strömberg har sagt. Det finns inte stor anledning till det.

Skotertrafiken har utvecklats utomordentligt snabbt. Det har skett en explosion under de senaste åren, och det råder intet tvivel om att frågan om olägenheterna har förts upp på riksdagens bord en aning sent. När jag kom hit till riksdagen för snart två år sedan, frågade jag kommunikationsministern över bänken, när han skulle ta upp det här ärendet. Jag fick då ett löfte att det skulle ske rätt snabbt, och på det har vi levt. Löftet har upprepats någon gång då och då, men det har inte kommit någonting förrän den här propositionen lades fram i våras, och jag får väl lov att säga att den propositionen inte innehöll vad många av oss hade hoppats på. Det är väl anledningen till de motioner som väckts i samband med propositionen.

Under behandlingen av propositionen har vi fått reda på att kommunikationsministern har för avsikt att utfärda en terrängtrafikkungörelse före årsskiftet. Vi har också fått reda på en liten snutt av vad den kan komma att innehålla, och utskottet har bemödat sig om att mycket klart säga ifrån att vi förväntar oss att kungörelsen skall ge den stadga åt skotertrafiken som vi under många år har väntat på. Detta tillsammans med den proposition som nu föreligger har gjort det möjligt att komma fram till en samling – förutom folkpartiet, som ju sin vana troget även den här gången skulle ha en reservation.

Det är alldeles klart att med den utveckling som ägt rum under de här åren har det förekommit saker och ting som skapat rätt stor irritation ute i bygderna, även i mina bygder. Den störning av de vilda djuren som sker under vintern – framför allt på vårvintern när det är ljust och soligt och trevligt att åka omkring med dessa skotrar – har åstadkommit en reaktion på många håll. Av den anledningen förväntar utskottet – det är vi också eniga om – att det skall vidtagas åtgärder, så att man får en bättre ordning. Även ur andra synpunkter än natursynpunkt finns all anledning att se till att det skapas regler efter vilka skoterägarna kan rätta sig i fortsättningen.

I anledning av den tidningsdebatt som kommit i gång efter det att propositionen lades fram och de här motionerna väcktes har man också från skoterägarhåll – skoterägarna har föreningar på vissa orter – klart sagt ifrån att man är intresserad av och också betjänt av att det skapas regler efter vilka man får rätta sig. Det föreligger här ett intresse inte bara hos oss som inte är skoterägare, utan även hos dem som tycker att skotern är ett redskap som de är utomordentligt angelägna om att få använda även i framtiden, att komma fram till en bättre ordning än den som hittills har rått.

Visserligen talar samtliga motioner som väckts om någon form av förbud, men i den motion som jag själv skrivit under säger vi klart ifrån: "Vi hälsar med tillfredsställelse att nyttotrafiken enligt lagförslaget i största möjliga utsträckning skall lämnas opåverkad av regleringen." Den form av förbud som vi har berört i motionen skall således inte omfatta nyttotrafiken, utan vi ansluter oss i stället till de uttalanden som har gjorts från naturvårdsverket, domänverket, skogsstyrelsen, Skogsindustriernas samarbetsorganisation och Svenska naturskyddsföreningen.

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivnet
fordon*

De har anfört att man möjligen bör belägga vissa områden med körförbud. Med den utformning som propositionen har finns också möjligheter att regionalt införa sådana förbud. Och även om jag har en känsla av att ett förbud då kanske inte får samma starka verkan som om det tillkommit efter ett riksdagsbeslut tror jag ändå att man skall kunna åstadkomma en någorlunda god ordning med det underlag som propositionen och utskottsbetänkandet ger. Därtill väntar jag mig rätt mycket av terrängkungörelsen.

Bland det som även skoterägarna har rekommenderat är givetvis att man skall ha en åldersgräns och att skotrarna skall registreras. Från många håll har också krävts – det tycker jag är riktigt – att det skall finnas ett registreringsnummer på drivmattan, som gör att skotern lämnar efter sig en stämpel som säger vem som farit fram. På det sättet avhålls nog vederbörande skoterägare från många åtgärder av rätt otrevlig art som hittills förekommit.

Jag tycker också att det skulle vara lämpligt att man fick till stånd en lagstiftning med någon form av internationell prägel. Det borde vara ett samarbete mellan de nordiska länderna, så att vi fick ungefär samma lagstiftning i Sverige, Norge och Finland.

Mot bakgrunden av den hittillsvarande utvecklingen och de bekymmer den medfört har utskottet varit enigt om att lagens giltighetstid skall begränsas till tre år, och jag hoppas att riksdagen bifaller det förslaget. Under de tre åren kan erfarenheter vinnas av både den lag som föreslås i propositionen och den terrängtrafikkungörelse som skall utfärdas. Sedan får t. ex. naturvårdsverket analysera utvecklingen och eventuellt föreslå ytterligare åtgärder.

Herr Strömberg tog också upp det förslag som framförts i motioner om förbud mot att medföra jaktgevär på skotern. Det låter säkert vackert när man pratar om det här nere i Stockholm. Men om en gruvarbetare i Kiruna skall ut till sin stuga, som kanske ligger 10–12 mil hemifrån, och han i den stugans omgivning har möjlighet att t. ex. jaga ripor, är det inte rimligt att han skall tvingas åka skidor för att få med sig geväret. Det kan inte heller vara riktigt att tvinga honom att lämna kvar geväret i fritidsstugan med de risker för stöld som det kan innebära. Vi har följaktligen sagt att vi godtar statsrådets skrivning i propositionen om att gevär får medföras men att det skall vara oladdat och förvaras i väl tillslutet fodral.

Låt mig också nämna att riksdagen inom de närmaste dagarna kommer att få ta ställning till ett förslag – där vi i utskottet kanske för en gångs skull varit helt eniga – som innebär att om någon vid tjuvjakt använt sig av skoter eller annat motorfordon skall fordonet beslagtas. Detta kommer givetvis att verka utomordentligt avskräckande när det gäller att utöva jakt från motorfordon.

Fru talman! Mot bakgrunden av det sagda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDBERG (s):

Fru talman! Låt mig börja med att kort kommentera herr Strömbergs inlägg.

När man lyssnar till herr Strömberg och till dem som i massmedia företräder den kategori som är emot all nöjeskörning i terrängen med snöskoter får man den uppfattningen att detta fordon är något slags monster som manglar vår natur till oigenkännlighet. Så är det naturligtvis inte. Jag strövar själv ganska mycket ute i naturen, framför allt i skogen. Hittills har jag inte upplevt att snöskotern har förorsakat skador i terrängen eller på växtlivet. Naturligtvis kan den i enstaka fall göra det, men det hör till undantagen. Det skulle vara intressant att höra av herr Strömberg var skador har uppstått – jag har inte träffat på någon som har hävdad en sådan uppfattning.

Det är litet motbjudande att höra att man vill införa totalförbud mot nöjeskörning med snöskoter. Det är också litet inkonsekvent. Naturligtvis är snöskotern ett bekymmer i vissa områden där koncentrationen av snöskotertrafiken är stor. Vi som lever i de mellersta delarna av Norrland har dock inte på något sätt upplevt snöskotern som ett bekymmer; i stället har vi kunnat konstatera att den ofta är en källa till stor glädje.

Vem stör jag t. ex. om jag under påskveckan åker ut till en sjö fyra fem kilometer in i skogen för att fiska och då använder snöskotern? Vem stör vi om vi tycker att det är lämpligt att ha ett skidspår och använder snöskotern för att köra upp detta skidspår? I de flesta fall stör vi inte någon.

Men självfallet kan man systematisera det här till ett bekymmer. Jag har också upplevt bekymmer i vissa områden, framför allt i de fjällnära samhällena, där snöskotern är en plåga. Givetvis bör man i de fall där den blir en plåga införa restriktioner, men jag tycker att man överdriver den här debatten och utmålar det hela som om det skulle vara någonting katastrofalt, vilket det naturligtvis inte är.

Låt mig i konsekvensens namn fråga: Vad har dessa människor, som nu propagerar för snöskoterns nedskrotning, för inställning till motorbåten? Personligen har jag upplevt den som ett betydligt större bekymmer, eftersom den stör mycket, mycket mer än vad snöskotern gör. Om de möjligtvis använder argumentet att den inte på samma sätt är skadlig för djurlivet, vill jag snabbt försöka ta dem ur den uppfattningen. Det är ju främst djurlivet vid sjöstränderna som råkar ut för skadegörelse när man använder motorbåt. De svallvågor som motorbåtarna driver upp river många gånger sönder redena, och det skrämmer fåglarna under häckningstid.

Däremot vill jag hävda att djuren i skogen inte på något sätt är så förfärligt rädda för motorfordon. Om man ger sig till att systematiskt förfölja djur är det naturligtvis ett bekymmer, men i övrigt reagerar djuren väldigt måttligt när det gäller motorfordon. Var och en som varit ute i naturen har sett det själv. Man kan finna reden efter orre och tjäder alldeles intill skogsbilvägar där stora, dundrande lastbilar går fram dagligen. Många andra exempel kan man finna på att djuren inte är så särskilt skygga i det här avseendet.

Skulle man fullfölja detta krav på förbud mot nöjeskörning med terränggående fordon, tycker jag att man i konsekvensens namn skall plocka med både motorbåtar och mopeder och mycket annat.

Låt mig så, fru talman, övergå till jordbruksutskottets betänkande

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

över motionen 1708 och övriga motioner som tar upp frågan om förbud att medföra vapen vid färd med terränggående fordon. Det betänkandet är enligt min mening inte tillfredsställande.

Som tydligt har framgått av konkreta fall, som lett till rättsliga åtgärder, notiser i massmedia och brev till ansvariga myndigheter, ökar den illegala jakten i vårt land. I stor utsträckning hävdas det att denna illegala jakt bedrivs just från snöskoter.

Den svenska faunan är inte vad den har varit och framför allt inte vad den borde vara. En viss ökning av några vilda djurarter har skett under senare år, främst i fråga om hjortdjur. Men alltför många arter i vår fauna är stadda på en kraftig tillbakagång. Flera står på gränsen till utrotning. Andra arter finns i ett så litet antal att de har svårigheter att fortleva om inte kraftiga åtgärder sätts in för att trygga deras fortbestånd. Det är naturligtvis inte den illegala jakten ensam som är orsaken. Många sammanhängande faktorer ligger bakom den här tillbakagången. Dock måste man ha klart för sig att om en viss djurart nått ett så litet antal att man har anledning att bekymra sig för dess fortbestånd, kan en illegal jakt men även en legal jakt, omdömeslöst bedriven, få katastrofala följder.

Jag är inte ensam om den här uppfattningen. Riksdagens ledamöter har i dag fått ett brev från Svenska jägareförbundet, och jag tillåter mig, fru talman, att citera ett litet avsnitt ur det brevet:

”Svenska jägareförbundet får härmed framhålla den stora fara som de terränggående fordonen innebär, bl. a. för de stora rovdjuren.

Enligt Svenska jägareförbundets uppfattning har illegal användning av snöskoter, vilken skett i skydd av frånvaron av bestämmelser för användningen av sådana fordon, inneburit

att vargen utrotats,

att järvstammen löper fara att utrotas,

att björn- och älgstammen områdesvis hålles på en mycket låg nivå, samt

att oacceptabelt stora uttag göres av stammarna av orre, tjäder och ripa.”

Detta understryker att det är fler än jag som upplever vissa djurarters tillbakagång med bekymmer. Jakt med tekniska hjälpmedel är enligt min mening principiellt diskutabel. Vi får i dag uppleva jaktlag utrustade med kortvågsradio, som kan kommunicera med varandra på långa avstånd och som är bilburna på många gånger rikt förgrenade väg- och skogsbilvägnät. En älgs chanser att klara sig från ett sådant jaktlag är klart minimerade. Sätt sedan ett sådant jaktlag på snöskoter, t. ex. vid jakt på lodjur, och djurets chanser att klara sig är ytterst små. Sådan jakt har förekommit och kommer att inträffa igen, med den skrivning som utskottet har framlagt. Över huvud taget bär det mig emot att använda ordet jakt i detta sammanhang. Slakt är enligt min mening det ord som är mest passande.

Till detta hör läggas det faktiska förhållandet att det är betydligt lättare att komma djuren in på livet om man färdas med motorfordon. Förklaringen är enkel beträffande de djur som lokaliserar faran med sina luktorger. Avgaserna från motorerna förtar vittringen från människan, och djuren skyggar inte nämnvärt för avgaser från förbränningsmotorer.

Varför djur skyggar betydligt mindre för motorbuller än för fotsteg eller skidans lätta skrapande mot snön har jag ingen förklaring på. Men att så är fallet kan många med mig intyga. Det är, kort sagt, betydligt lättare att komma de vilda djuren inpå livet om man färdas med motorfordon. I många fall, vill jag hävda, är det tämligen lätt.

I propositionen 99 förutskickar departementschefen att han har för avsikt att föreslå en skärpning av jaktstadgans bestämmelser om förvaring av vapen m. m. vid färd med snöskoter och annat motordrivet fordon. Ändringen skulle enligt departementschefen vara att jakträttsinnehavare vid färd även inom jaktområde till och från jaktpass, till skillnad mot vad nu gäller, skall förvara vapnet oladdat och i väl tillslutet fodral. Ett direkt förbud mot att medföra vapen vid färd med snöskoter finner utskottet alltför långtgående och ansluter sig därför till vad departementschefen sagt i propositionen.

Jag delar inte den uppfattningen. Bestämmelsen om att man skall förvara vapen i fodral kommer att ha ytterst liten effekt, om den över huvud taget får någon effekt. Vapnet kommer under alla förhållanden att vara mycket lätt att plocka upp ur fodralet, t. o. m. när fordonet är i full gång. Även om man stannar fordonet och låter motorn gå på tomgång finns det stora möjligheter att djuret står eller sitter kvar på sin plats, och jägaren kan då lätt komma i skottillfälle. Endast ett förbud att använda snöskoter vid jakt och förbud att medföra vapen vid sådan färd kan förväntas ge en positiv effekt som är någonting att tala om.

Om utskottets ledamöter i detta sammanhang förlitar sig på jägarnas goda omdöme, vill jag bara erinra om att kategorin jägare inte är någon grupp människor som moraliskt sett står över andra grupper eller vilkas omdöme höjer sig över andra människors. Därmed inte något negativt sagt om jägare som grupp – jag kan inom parentes nämna att jag själv tillhör den gruppen. Jag vill bara ha sagt att bland jägare såväl som i samhället i övrigt finns det människor vilkas omdöme klickar i vissa sammanhang och vilkas moraliska betänkligheter varierar. Den stora gruppen är naturligtvis normal i fråga om både omdöme och moral. Men ett litet fåtal som brister i detta avseende kan åsamka tillräckligt stora skador. Låt mig erinra om att det finns människor som anser det vara moraliskt försvarbart att jaga rovdjur även under tider när de är fridlysta – eller rovdjur som är helt fridlysta.

Att det finns andra som delar uppfattningen att man borde införa förbud att medföra vapen framgår av remissyttrandena över rennägissakkunnigas betänkande. Flera av remissinstanserna har förordat förbud att medföra vapen. Dit hör Svenska naturskyddsföreningen, Skogsindustrins samarbetsutskott, Sveriges fältbiologiska ungdomsförening, Västernorrlands läns jaktvårdsförening, Dalarnas jaktvårdsförbund, Svenska jägareförbundet och Gävleborgs läns jaktvårdsförening. Länsstyrelsen i Norrbottens län och länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att jaktstadgan behöver skärpas, och domänverket har samma mening.

Jag tycker att med de här tunga remissinstansernas uttalanden som bakgrund skulle det ha funnits anledning att verkligen på allvar överväga förbud att medföra vapen vid färd med terränggående fordon. Utskottet anser emellertid att det skulle vara alltför långtgående att införa ett

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivnet
fordon*

sådant förbud. Men låt mig fråga utskottets talesman: Hur många människor i detta land är det över huvud taget som har någon som helst anledning att medföra vapen vid färd av detta slag?

Ett litet fåtal finns naturligtvis. Herr Johansson i Holmgården hävdade att det finns gruvarbetare som har stugor 10–12 mil ut i ödemarken och som, om ett förbud av det här slaget infördes, skulle vara tvungna att bära sina vapen dit ut. Ja, jag ifrågasätter om det finns många som har sina fritidsstugor 10–12 mil ut i terrängen utan att det finns bilväg på närmare håll. Jag föreställer mig att det är en mycket, mycket liten minoritet. Men låt mig ställa en motfråga: Hur har de här människorna fraktat sina vapen ut förut? Det har gått bra då och det måste gå lika bra i fortsättningen att använda samma fortskaffningsmedel.

Men naturligtvis kan man inte besluta ett idiotstopp för medförande av vapen – det finns några få människor som behöver ha vapen med sig. Det bör dock finnas rimliga möjligheter att utan alltför stora besvär bevilja dispens för dem som kan visa att de har ett klart behov av dessa. Om jag skall kunna ansluta mig till utskottets skrivning i den här frågan måste ni emellertid ge mig åtminstone ett enda skäl till att svensken i allmänhet skall åka omkring i vår natur på snöskoter medförande skjutvapen. Själv kan jag inte finna sådana bärande motiv, men utskottets ledamöter har kanske trängt djupare in i denna fråga än vad jag själv haft förmåga till.

Låt mig ställa ytterligare en fråga till utskottets talesman. Det står i betänkandet: ”Utskottet har för sin del inte funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Enligt utskottets mening bör kunna övervägas om inte skäl finns att ytterligare skärpa jaktstadgans bestämmelser i nu förevarande avseende.” Jag har inte kunnat förstå vad utskottet egentligen menar med detta – det finns inte klart utsagt. Det synes, när man läser detta, som om det så att säga skulle ligga mitt emellan. Jag skulle skämtsamt kunna fråga: Är det meningen att man skall få ha halva bössan med sig?

Dessutom vill jag ställa en fråga till herr Strömberg. Och jag kan redan nu, fru talman, säga att jag tyvärr finner mig nödsakad att rösta för reservationen i utskottsbetänkandet i vad denna avser punkten 3. Men innan jag är beredd att göra det skulle jag vilja höra en deklARATION från herr Strömberg med anledning av att man i reservationens kläm hemställer om ”sådan ändring i jaktstadgan att vapen ej må medföras vid färd med terrängfordon”. Innebär det ett totalstopp? Eller menar reservanten att möjligheter skall finnas att ge dispens när behov därav föreligger? Om det senare är innebörden av skrivningen, så är jag beredd att rösta med reservationen.

Slutligen vill jag säga att vad Sveriges riksdag har att ta ställning till i denna fråga helt enkelt är omtanken om de vilda djuren eller omtanken om ”jägarna”. Jag sätter citationstecken omkring ordet jägarna, ty att förfölja och avliva djur från snöskoter är enligt min mening inte jakt utan något helt annat.

Herr STRÖMBERG (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Johansson i Holmgården tyckte att det var förfärligt att jag reserverade mig. Ja, jag reserverade mig till förmån för en

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

folkpartimotion. Men herr Johansson har själv en motion, nr 1717, med samma innehåll i sitt yrkande som folkpartimotionen. Hur kan herr Johansson då tycka att det är så förfärligt att jag reserverar mig till förmån för samma yrkande som herr Johansson själv hade för några veckor sedan? Jag står här i kammaren och försöker förklara varför jag har reserverat mig till förmån för min motion; herr Johansson i Holmgården förklarar varför han inte står kvar på ståndpunkter han hade den 18 oktober, när han skrev motionen.

Beträffande frågan om gevären har herr Lindberg svarat mycket bättre än jag kan göra, därför skall jag lämna den frågan därhän.

Jag vill betona att det aldrig i något yrkande som jag tagit del av i de motioner som väckts i detta ärende har föreslagits införande av totalförbud mot nöjesåkning med snöskoter. Däremot har det i flera yrkanden föreslagits att sådan nöjesåkning skall hänvisas till särskilda områden och särskilda leder.

Sedan bad herr Lindberg mig att nämna något exempel där det kan uppstå markskador av körning med snöskotrar. Då skall jag be att få läsa upp några rader ur propositionen 99, s. 14. Där sägs om skogsstyrelsen och domänverket – som jag anser vara sakkunniga organ – följande: ”*Skogsstyrelsen och domänverket* anser det vara en allvarlig brist att de sakkunniga inte går in på frågans jordbruks- och skogsbruksaspekter. Den överhängande risken för skadeverkningar på skogsbruket och höstsådda grödor bör uppmärksammas. Enligt skogsstyrelsen är ett generellt förbud för trafik med motorfordon i terrängen från skoglig synpunkt klart att föredra.”

Slutligen frågade herr Lindberg mig om vapnen och dispensmöjligheterna för dem. Jag vill svara att självklart skall man medge dispens. Det finns ju människor som av olika skäl måste ha vapen med sig. Vi har i motionen talat om samer, men det finns säkert också andra, t. ex. poliser och andra människor som är ute i tjänsteärenden av olika slag, och självfallet skall det finnas dispensmöjligheter för dem att ta med ett vapen.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Fru talman! Låt mig först säga att jag har litet svårt att förstå herr Lindbergs resonemang. I den första delen av herr Lindbergs anförande var det en alldeles överväldigande respekt han hade för snöskotrarna och snöskoterförarna. Det hände ingenting och kunde över huvud taget inte hända någonting i samband med snöskoterfärder. Men när herr Lindberg sedan kom till frågan om gevären och om de skulle få medföras – ja, då var riskerna alldeles enorma! Herr Lindberg ägnade en stor del av sitt anförande till att tala om den jakt som han menade ändå förekom från snöskotrarna – även om han inte ville använda benämningen jägare i sammanhanget. Jag vill minnas att det var kring utskottets skrivning herr Lindberg ställde frågan om utskottsmajoritetens mening när det gällde vapens medhavande. Vi har i princip sagt att vi inte har någonting emot en ytterligare skärpning i det förslag som det har uppgivits att Kungl. Maj:t skall framlägga. Vi har lämnat den anvisningen, men vi har inte velat vara med om ett totalförbud.

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivnet
fordon*

Herr Lindberg gjorde ett stort nummer av att jag uppgav att det finns gruvarbetare som har sina stugor 10–15 mil ut i terrängen. Han menade att man rimligen bör kunna åka bil på någon väg. Jag förstär att herr Lindberg aldrig har varit i Kiruna och inte vet att vägen slutar där. Tyvärr är det på det sättet att många får lov att ta sig fram i terrängen. Det är klart att de har kunnat göra det förut också. Men nu kan de göra det på ett bekvämare sätt, och jag kan för min del inte missunna dem detta.

Jag förvänar mig över herr Strömbergs reservation därför, att när han räknat upp alla undantag som han är villig att vara med om – för dem som använder skotern i nyttotrafik, för dem som använder den för sitt nöje, osv. – då hamnar han på samma nivå som utskottsmajoriteten i sin skrivning. Mot den bakgrunden finns det all anledning att vara förvånad över reservationen.

Jag förstär att herr Strömberg inte hörde vad jag läste upp ur vår motion. Vi säger i motionen klart ifrån att vi hälsar med tillfredsställelse att nyttotrafiken enligt lagförslaget skall lämnas opåverkad i största möjliga utsträckning och att förbudet inte är något totalförbud utan bara ett förbud mot trafik i vissa områden. Detta uttalade vi i vår motion, och det har vi sedan modifierat en aning mot den bakgrund som jag här tecknade, bl. a. med hänsyn till terrängtrafikkungörelsen.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag frågade inte herr Strömberg var skador kan uppstå eller hur de kan uppstå, utan jag frågade: Var har sådana dokumenterade skador uppstått? Jag har nämligen rätt mycket att göra med skogsbruket, och jag har ännu inte hört någon representant för skogsbruket hävda att snöskotern orsakat några stora skador på planteringarna. Och de brukar min själ kunna tala om när det är någonting som skadar planteringarna! Det är lätt att säga att skador kan uppstå, men man bör väl dokumentera i vilken omfattning de har uppstått, innan man gör något större nummer av det.

Till herr Johansson i Holmgården skulle jag vilja säga att jag har varit i Kiruna och vet att vägen slutar där. Däremot vet jag inte hur många gruvarbetare i Kiruna som har sina stugor 10–12 mil ifrån väg. Jag tror fortfarande att det är ytterst få som har sina stugor så långt ute i terrängen.

Herr Johansson sade att jag var inkonsekvent i mitt resonemang. Vad jag pratade om i inledningen var snöskoterns skadeverkan på naturen, på terrängen. Men jag kan också låta resonemanget innefatta skadeverkan på djurlivet. Snöskotern i sig själv förorsakar inga skador på djurlivet. Det är först när man sätter en människa på den som den kan förorsaka några skador. Jag sade i mitt anförande att det är bekymmersamt att det finns människor som systematiskt förföljer djur från snöskoter. Men det blir verkligen bekymmersamt när man sätter vapen i händerna på personer, vilkas omdöme inte sträcker sig längre än att de använder snöskotern till att ge sig ut på jakt. Det var det jag pratade om, herr Johansson. Jag finner det inte ett dugg mera konsekvent att herr Johansson som talesman för jordbruksutskottet i dag säger att vi fortfarande skall tillåta folk att köra omkring i terrängen med jaktvapen på sina fordon men att

vi om någon vecka skall besluta att den som skjuter från snöskoter skall frångå sitt fordon. Jag tycker att det finns anledning att man genom ett förbud mot att medföra vapen inte lockar någon in i den frestelsen.

Herr KRÖNMARK (m):

Fru talman! Den debatt som hittills förts är ett bevis för hur beklagligt det är att det dröjt så länge innan statsmakterna infört bestämmelser för reglering av snöskotertrafiken. Frågan har tidigare behandlats i riksdagen, och det är bara att beklaga att regeringen inte förut haft möjlighet eller intresse att ta ett initiativ. Vi får emellertid vara tacksamma för att detta förslag nu föreligger.

Denna försening gör att frågan, som jag ser det, nu måste hanteras på ett något annat sätt än vad som hade varit möjligt om regeringen varit ute i mer god tid. Det finns nu i landet 20 000–25 000 snöskotrar -- uppgifterna varierar något. Avsaknaden av bestämmelser för snöskotertrafiken har medfört att det på vissa håll i landet uppstått både lokala olägenheter och olägenheter ur allmän naturvårdssynpunkt. Visserligen är vårt politiska handlingsutrymme teoretiskt helt obegränsat, men som jag ser det måste vi rent praktiskt ta hänsyn till vad som är administrativt möjligt att genomföra.

Propositionen föreslår en ramlagstiftning som ger länsstyrelserna möjligheter att ingripa och reglera trafiken med snöskoter inom respektive område. Rent logiskt kan man säga att snöskotertrafik med denna lagstiftning blir i princip tillåten men att myndigheterna har möjlighet att införa restriktioner. I en rad motioner har föreslagits att man skulle gå den motsatta vägen och införa ett totalförbud mot snöskotertrafik men att myndigheterna skulle kunna ge dispens för nyttotrafik eller annan trafik som samhället inte har någon anledning att reagera mot.

I den situation som vi nu hamnat i -- med det stora antalet snöskotrar -- har jag anslutit mig till jordbruksministerns principiella uppläggning. Jag tror nämligen att det är enda sättet att inom rimlig tid administrativt klara problemet. Det är möjligt att man, som det sagts i debatten, kunde tänka sig vissa generella dispenser. Men jag tror att det ändå skulle bli nödvändigt att medgiva enskilda dispenser, och det gör att man riskerar att få ett oändligt antal enskilda dispensärenden. Huvudparten av snöskotrarna finns i de fyra nordligaste länen. Det blev alltså länsstyrelserna i dessa län som skulle få dessa dispensärenden, och det blev för dem en kanske nära nog omöjlig uppgift att klara ärendena.

Herr Strömberg sade att jordbruksutskottets ledamöter traskade patrullo bakom regeringen och var osjälvständiga. Det är ingalunda så att vi traskat patrullo bakom regeringen, utan vi har ju föreslagit en principiell förändring i förhållande till propositionsförslaget. Utskottet föreslår nämligen att lagen skall göras tidsbegränsad och gälla till utgången av år 1975. Det innebär ju en väsentlig skillnad i förhållande till propositionen som föreslår en permanent lag enligt vilken myndigheterna skulle ha att ingripa. Om utskottets hemställan bifalles får vi sålunda en tidsbestämd lag. Bakgrunden till den föreslagna begränsningen av lagens giltighetstid är att utskottet önskar att Kungl. Maj:t under denna

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

treårsperiod uppmärksammar vissa ting som utskottet pekat på i sitt utlåtande. Finessen med detta vill jag säga är att de olika myndigheter som har att handha denna lag genom tidsbegränsningen får en verklig press på sig att se till att övervakningen och begränsningen av den snöskotertrafik man vill undvika blir effektiv. Hela tiden har myndigheterna ett latent hot över sig. För det första löper man risken att bli kritiserad och för det andra finns det när tidsperioden gått ut möjligheter för riksdag och regering att ta initiativ.

Bland de saker som regeringen nu har att ta särskild hänsyn till under denna treårsperiod vill jag framhålla den aviserade terrängtrafikkungörelsen, som vi i riksdagen ännu inte vet någonting om men som vi givetvis hoppas en hel del av. I och med att det skapas vissa behörighetsregler för framförande av snöskoter och andra motordrivna terrängfordon förmodar jag att man kan komma till rätta med en del av omdömeslösheten i nöjestrifiken.

Även vad utskottet har sagt om ändringar i jaktstadgan anser jag vara rätt väsentligt. Ingen av oss här i kammaren accepterar väl att jakt på vilda djur bedrivs med motorfordon. Det strider helt och hållet mot de principer vi har i detta land. I det fallet kan jag rent känslomässigt helt instämma med herr Lindberg. Att stifta lagar kan man göra, men vad som är väsentligt är att se till att man har rimliga möjligheter att kontrollera lagarnas efterlevnad. Då kan det sägas att det på de stora områden det är fråga om är ganska svårt att kontrollera huruvida vapnen är förvarade i fodral oladdade. Det kanske är lika svårt som att kontrollera huruvida man har vapen med sig eller ej. Men i princip är det redan i dag förbjudet att idka jakt från motorfordon.

Med det förslag som jordbruksutskottet så småningom kommer till riksdagen med och som innebär att motorfordon som används i samband med olaga jakt kan förklaras förverkat till kronan måste detta verkligen bli det absolut återhållande momentet när det gäller att komma till rätta med denna form av s. k. jakt. Även om vi i annat fall inför en mycket rigorös och nära nog ovillkorlig bestämmelse att man inte får ha vapen med sig i en snöskoter, så är övervakningsproblemet -- som jag sade förut -- av praktiska skäl verkligen svårbemästrat.

Ytterligare en sak vill jag anföra i anslutning till det särskilda yttrande som finns fogat till utskottets betänkande, nämligen då det gäller allemansrätten. Detta är ju dock en fråga som i allra högsta grad har beröringspunkter med den allemansrätt vi har i detta land. Låt mig då till en början deklarerat att jag är en vän av allemansrätten och är verkligen intresserad av att vi har sådana bestämmelser och sådan upplysning att allemansrätten i detta land i fortsättningen kommer att handhas på ett sådant sätt att vi kan behålla den. Vi vet att Sverige i det fallet är en ganska unik nation.

Denna proposition tar upp frågan om att reglera snöskotertrafiken huvudsakligen från naturvårdssynpunkter, men man kan även ta upp frågan från andra synpunkter. Jag anser kanske t. o. m. att man inte kan se denna fråga isolerad, enbart från naturskyddssynpunkt. Utskottet har faktiskt presterat en skrivning, vari framhålls att "allemansrätten inte utan vidare innebär rätt att med snöskoter eller annat motorfordon

färdas i terrängen på annans mark". Det är i och för sig bara ett konstaterande av nuvarande regler med vad som nu innefattas i gällande sedvanerätt. Men jag tror att det är utomordentligt värdefullt att utskottet har sagt detta, därför att det i vissa kretsar har blivit en glidning i fråga om allemansrättsbegreppet. Man menar att snöskotrar skulle vara jämförbara med exempelvis skidåkning. Jag vill för min del tolka utskottets skrivning så, att man inte accepterar denna glidning i praxis som har varit på väg. För min egen del skulle jag vilja säga att allemansrätten, som även kan vara aktuell i åtskilliga andra sammanhang och som har diskuterats i riksdagen oändligt många gånger, är en i och för sig mycket svårbemästrad och alldeles speciell fråga, eftersom allemansrätten ju inte finns juridiskt definierad någonstans – allemansrätten är ju vad som finns kvar av gammal sedvanerätt, sedan man har tagit hänsyn till de lagliga inskränkningar som kan gälla i det ena eller andra avseendet.

Med den utveckling vi har haft här – och detta gäller inte bara snöskotertrafiken, utan även den ökade motoriserade rörligheten över huvud taget – måste samhället enligt min mening så småningom ingripa på ett eller annat sätt. Min uppfattning är att det icke är förenligt med allemansrätten att färdas med snöskoter eller annat motordrivet fordon över annans mark annat än i vissa fall – det finns ju gamla sedvaneregler som säger att man i vissa lägen har rätt att taga väg över annans mark osv. Men även om utskottet icke har gjort någon beställning i det här betänkandet, kan det tänkas komma beställningar på andra sätt.

Jag skulle vilja ställa en fråga till jordbruksministern, som nu sitter i kammaren, om han är beredd att, om så erfordras – vi får ju vissa erfarenheter av denna lagstiftning så småningom – eventuellt föranstalta om tillsättande av en utredning för att se över allemansrättens bestämmelser i samband med motordrivna fordon, icke i och för sig i avsikt att göra några direkta inskränkningar i allemansrätten – det är inte det som är huvudsaken – men för att se till att den enskilda rättssäkerheten och naturvårdssynpunkterna blir tillräckligt beaktade i dessa sammanhang.

Med detta, fru talman, vill även jag yrka bifall till utskottets hemställan och betona att betänkandet är något av en kompromiss genom att man har gjort lagen tidsbegränsad. Låt vara att alla inte är nöjda med den kompromiss som man har försökt åstadkomma, men vi har inte velat göra någonting som inte är hållbart, och vi har i största möjliga utsträckning även försökt ta hänsyn till den verklighet som råder i dag.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Det är för mig inte svårt att acceptera den kompromiss som jordbruksutskottet har kommit fram till, nämligen att lagen skall vara tidsbegränsad. Även om lagen hade antagits som permanent, hade riksdagen varit suverän att föreslå en ändring om så hade ansetts behövligt. Jag har alltså ingenting som helst emot en kompromiss.

Först ber jag att få säga några ord om jaktstadgan. Riksdagen har givit regeringen fullmakt att ändra denna. Jag ansåg att remissmyndigheterna hade rätt starka skäl för att man gjorde något i det här avseendet. Därför kommer jag också att ändra jaktstadgan.

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

Jag blev en smula orolig över den förklaring herr Strömberg gav om innebörden av hans reservation. Även om regeringen själv bestämmer i fråga om jaktstadgan, är det klart att man inte vill nonchalera ett beslut som riksdagen fattar. Riksdagen skulle alltså göra ett uttalande om denna reservation bifalles. Herr Strömberg sade att det är klart, att det inte får vara något idiotstopp. Bl. a. skulle samerna självfallet få ha vapen med sig. Det gör mig litet bekymrad att vi skall ha en jaktstadga som förbjuder vapeninnehav vid färd med snöskoter men påbjuder generella undantag för stora grupper, kanske för dem som mest använder snöskoter. Jag har litet svårt att förstå att vi skall göra omfattande undantag och bevilja vidlyftiga dispenser från en jaktstadga som innebär förbud.

Låt mig, fru talman, påpeka att en proposition sällan mött så mycken ovederhäftighet som denna. Det finns i vårt land ett glädjande stort natur- och miljövårdsintresse. Detta intresse har utnyttjats, och man har gjort uttalanden om detta förslag, vilka varit grovt vilseledande. Herr Strömberg sällade sig elegant till den skara av förkunnare som lämnar en ovederhäftig bild av de förslag vi lämnat. Sedan jordbruksutskottet gjort sin hemställan till riksdagen, skrev en kvällstidning: "Skotrarna får alltså ytterligare några år köra omkring utan utbildade förare, utan inregistrering, var som helst utan hänsyn till djur- och växtliv och störande den tysta vildmarksmiljön."

Det är den beskrivning man har gett av propositionen, och det är ungefär den beskrivning som herr Strömberg behagade göra. Jordbruksministern kommer med vackra ord i sin proposition, men sedan gör han ingenting för att stoppa en ohämmad nöjeskörning. Jag vet inte riktigt vad herr Strömberg sysslar med utanför riksdagen, men jag hoppas att han inte är pedagog och undervisar några elever, för så får man ändå inte beskriva ett förhållande.

Enligt propositionen, som tillstyrkts av majoriteten i jordbruksutskottet, begär regeringen helt enkelt fullmakt av riksdagen att helt förbjuda skotertrafik eller meddela föreskrifter för trafik med snöskotrar och andra terränggående motorfordon inom alla delar av landet, där sådan trafik kan medföra olägenheter med hänsyn till naturvården, med hänsyn till djurlivet, med hänsyn till växtlivet och allmänhetens friluftsliv, med hänsyn till skogsvårdsintresset, rennäringen och andra allmänna intressen. Det intressanta är att varken herr Strömberg eller andra ett ögonblick vågar tala om att man skall röra nyttotrafiken. Den får man inte reglera -- den är kanske 85 procent av snöskotertrafiken. Jag anser inte alls att den skall få gå utan någon reglering, utan den skall naturligtvis också kunna bli föremål för reglering.

För många människor i vårt land har dessa fordon inneburit en förbättring av levnadsförhållandena. Snöskotern har blivit ett värdefullt kommunikationsmedel, särskilt i Norrlands skogs- och fjällområden. Det är odiskutabelt att det för dessa människor betydtt mycket att kunna få ett fordon som de kan använda den tid på året, då andra fordon inte går att använda. Vi tillsatte för rätt länge sedan en utredning om dessa frågor.

Det är klart att all trafik bör regleras och så även den här trafiken. Precis som all annan trafik har också denna avigsidor. Man stör djurlivet och kan åstadkomma skador i naturen om man inte iakttar försiktighet.

Jag vill inte förneka att olaga jakt och fiske har underlättats genom snöskotertrafiken. Härefter fick jag telefon från en gammal man uppe i Norrbotten som sade att det nog kan vara riktigt men att snöskotern också har gjort det möjligt för övervakarna, dvs. polismännen, att dyka upp i områden där man tidigare kunde bedriva olaga jakt och fiske. Nu riskerar man, sade han, att de "rackarna" kommer upp och tar oss på bar gärning. Snöskotern har alltså bidragit till att förbättra övervakningen.

Nu har regeringen och jordbruksutskottet tänkt sig att länsstyrelserna skall få fullmakt att besluta om förbud och föreskrifter för trafiken. Det är ju inte så märkvärdigt eftersom länsstyrelserna ändå är våra naturvårdsmyndigheter på regional nivå. Länsstyrelserna känner också till de lokala förhållandena mycket bättre än vad vi gör från centralt håll i Stockholm. De kan anpassa föreskrifterna till de regleringsbehov som föreligger. Länsstyrelserna har också en demokratisk sammansättning av politiker.

Norrbottens-Kuriren brukar inte ofta skriva vänliga ting om regeringen och mig veterligen inte om min egen person heller. Men såsom dagstidning för dessa områden har man ändå förstått vad det rör sig om. Jag skall faktiskt, fru talman, citera vad man skriver: "Dessutom är vårt land synnerligen varierande" – det kan jag hålla med om. Snöskoterförbud i Hallands kusttrakter kan ju inte vara så alldeles angeläget. I Norrbottens-Kuriren står det vidare: "Vad som är rimligt i mellersta Sverige kan exempelvis vara helt orimligt i Norrbotten, som ensamt är en fjärdedel av svenska kartan. Det är bäst att länsstyrelserna med närkännedom får bestämma i första hand, inte byråkraterna i Stockholm. Vanan att skära Sverige över en kam är lika inrotad som i grunden felaktig." Allt detta enligt Norrbottens-Kuriren. Meningen är att naturvårdsverket skall ge råd och anvisningar i fråga om de restriktioner som är påkallade ur naturvårdssynpunkt.

Ett sätt att beskriva propositionens brister är att säga att de tunga remissorganen – naturvårdsverket, domänverket och en del andra – har föreslagit ett generellt förbud med dispensmöjligheter. Men det sägs ingenting om att 22 remissmyndigheter har tillstyrkt just den metod som vi föreslår, nämligen en reglering som handhas av länsstyrelserna.

Herr Strömberg talade om att rennäringen skulle lida stor skada av snöskotertrafiken. På det vill jag svara att Samernas riksförbund har tillstyrkt just den typen av reglering. Samernas riksförbund var för övrigt representerat i den utredning som ligger till grund för det förslaget. Man har alltså föreslagit den här typen av reglering som alltså skall handläggas av det regionala organet länsstyrelsen. I kritiken mot vårt förslag talar man alltså inte om att 22 remissmyndigheter som kan dessa frågor har tillstyrkt den här mindre byråkratiska regleringen. De länsstyrelser som kommer att handha dessa ärenden har också tillstyrkt den här metoden.

Man har hela tiden utgått från vad utredningen har föreslagit och aldrig brytt sig om att berätta att regeringsförslaget på flera punkter går längre än utredningens förslag. Här föreslår vi att det skall kunna bli snöskoterförbud även gentemot markägaren. Vi för också in en möjlighet till förbud mot färd över isbelagda områden. Domänverket och naturvårdsverket har uttalat att man inte tagit tillräcklig hänsyn till skogsbru-

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

ket och jordbruket, som skulle lida skada av snöskotertrafik. Då har vi sagt att man skall också kunna införa förbud och föreskrifter till skydd för allmänna intressen av alla slag. Med det skall förstås just skogsbruk och just jordbruk.

Vidare anmälde jag redan i propositionen, herr Johansson i Holmgården, att kommunikationsministern kommer att utnyttja den fullmakt som regeringen har gett honom att ändra den stadga som reglerar fordonens utrustning. Man kommer alltså med bestämmelser om terrängfordonens utrustning och beskaffenhet, behörighet att föra fordon och regler för trafik i terräng med alla slags fordon. Det är meningen att vi skall försöka att få den kungörelsen att träda i kraft i så nära anslutning till årsskiftet som möjligt. Tanken är att kungörelsen också skall infogas i de föreskrifter som behövs för tillämpningen av den föreslagna lagen om körning i terräng med motordrivet fordon.

Jag menar alltså att om riksdagen bifaller utskottets förslag så bör det bli möjligt att ingripa mot olämplig snöskotertrafik redan under den instundande turistsäsongen i fjällen. I samband med denna reglering kan det visa sig lämpligt att inrätta särskilda snöskoterleder där man kan framföra skoter utan olägenhet för vare sig allmänna eller enskilda intressen. Domänverket, naturvårdsverket och kommunerna kan redan nu anordna sådana leder, och jag har för avsikt att uppdra åt naturvårdsverket att noga följa denna fråga och undan för undan framlägga förslag som kan föranledas av utvecklingen.

Jag sade inledningsvis, fru talman, att de som vill ha generellt förbud menar att som undantag från sådant förbud skall gälla att nyttotrafiken får man inte röra. Men det är inte så enkelt som det låter, för mellan den här nyttotrafiken som är rätt klar och lätt att avgränsa -- t. ex. ambulans- och polistjänst -- och ända fram till former av tävlingskörning finns en bred skala där det är väldigt svårt att avgöra om det är fråga om nyttotrafik eller inte. Skogsarbetarna och många andra kategorier som använder snöskotern i sitt arbete är ju lediga lördagar och söndagar och då kanske de vill utnyttja sin skoter. Upphör då nyttotrafiken? Är det nöjesäkning då? Jag bara tar det som ett enda exempel på vad det kan bli fråga om.

Enligt den reservation som herr Strömberg har kommit fram till -- han var inte så karsk i slutet av sitt anförande som i början, för det var ju en rad av reservationer som kom in -- skulle riksdagen besluta att trafik med snöfordon som ej är att hänföra till nyttotrafik tillåts endast i särskilt avgränsade områden eller längs leder som upprättats för ändamålet. Reservationen betyder alltså att man inte får lov att ingripa mot snöskotertrafik så snart den rubriceras som nyttotrafik. Det menar jag är en fullständigt otillfredsställande lösning av problemet. Jag kan inte som ansvarig för naturvården ställa mig bakom en sådan tanke att 80-90 procent av den här trafiken som är nyttotrafik inte får bli föremål för reglering.

Jag menar alltså, fru talman, att den föreslagna lagen ger statsmakterna obegränsade befogenheter att ingripa effektivt mot snöskotertrafik som är olämplig från allmän synpunkt. Jag kan försäkra att om jag får hand om detta så kommer jag att utnyttja de befogenheter som riksdagen ger mig.

Herr HJORTH (s):

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

Fru talman! Jordbruksministern sade att en proposition sällan mött så mycken ovederhäftig kritik som denna. Jag skall för min del försöka undvika att bidra till den ovederhäftiga kritiken.

Herr Krönmark sade i sitt anförande en hel del om allemansrätten, och jag vill för min del intyga att vi i vårt land har en allemansrätt som saknar motstycke i andra länder. Vi har rätt att oavsett äganderättsförhållanden få ströva omkring i skog och mark, något som förvånat många utländska besökare. Allt flera människor – även från utlandet – söker sig till våra fjäll och milsvida skogsområden, till våra stränder och till det småkuperade öppna landskapet. Många stressade människor söker sig ut till naturen för att komma från vardagens jäkt och få njuta av naturens skönhet och stillhet. Vårt relativt glest befolkade land erbjuder många möjligheter härvidlag. Det är en tillgång som vi skall vara glada över men som vi också har ett gemensamt ansvar för.

Utvecklingen i fråga om snöskotertrafiken har onekligen ingett vissa bekymmer. Det är särskilt nöjeskörningen som givit upphov till åtskilliga olägenheter, särskilt i fjälltrakterna.

Från många håll har omvittnats hur snöskotertrafiken ökat risken för utrotning av vissa djurarter. Den sägs ha haft inverkan på fågellivet, och fordonet har utnyttjats för tjuvskytte och illegal jakt. Tjuvfiske och renstölder har även underlättats, och renskötseln har störts.

Det allvarligaste hotet riktar sig ändå mot naturen som sådan, då själva marken och markvegetationen skadas. Herr Lindberg sade visserligen att han inte hade sett några skador ute i naturen. Förhållandena är kanske inte så besvärliga i dag, men det är på grund av den snabba utvecklingen som man befarar att det skall bli mycket värre. Skogsplanteringar och odlade fält kan lätt skadas om inte snötäcket är tillräckligt tjockt. Vad som ytterligare understryker allvaret i den här frågan är de särskilda sommarskotrar för körning på barmark som håller på att konstrueras. De lätta snöskotrar som förekommer i marknaden kan också användas redan nu för körning på barmark. Det har i det här sammanhanget talats om den s. k. månbylen, en sexhjulig sommarskoter som börjar komma. Den lär vara lämplig att köra med i all slags terräng, på myrar, i sand och t. o. m. i vatten. Den kör med en hastighet av 70 km i timmen och klättringsförmågan skall vara 45 grader. Det är klart att man befarar att sådana fordon ute i markerna kan vålla stora skador på myrar, åsar, hagar och ängar.

Då har jag ändå inte nämnt det buller och andra störningar som irriterar både djur och människor genom den ständigt ökade trafiken med terränggående fordon.

Propositionen ser jag för min del som ett tecken på att regeringen inte vill åse en ohämmad utveckling i fråga om motorfordonstrafik kors och tvärs i vår natur. Man har insett faran och vill föreskriva förbud eller meddela föreskrifter för körningen, om den kan medföra olägenhet från naturvårdssynpunkt eller annan allmän synpunkt. Jag är dock rädd för att dessa undantag blir ganska restriktiva och ej förmår hejda en icke önskvärd utveckling. Vi har därför i motionen 1716 i stället föreslagit ett allmänt förbud för körning med snöskoter eller annat terränggående

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

motorfordon men med undantag för vissa yrkesgrupper och med upplåtande av områden och körleder där sådana kan anses påkallade.

Utskottet har tydligen med stort allvar behandlat propositionen och motionerna i anslutning härtill. Man säger också i betänkandet att den snabba utvecklingen av antalet terrängfordon gör det nödvändigt att ingripa med kraft för att hindra en invasion i ömtåliga trakter och för att komma till rätta med förekommande missbruk. Det är precis det som motionärerna vill, men medan vi vill ha förbud med vissa undantag, så vill utskottet i enlighet med propositionen ha fri körning men med möjligheter till lokala förbud. Man kan alltid diskutera framkomstvägarna och effekten av det ena eller det andra. Jag anser dock mycket bestämt att allemansrätten inte skall innebära en ofrånkomlig rätt att på land färdas med motordrivet fordon utanför vägnätet, och jag är glad att utskottet synes dela den uppfattningen.

Men skall man uppnå förståelse och respekt för detta, så räcker det inte med lokala förbud. Överallt torde det finnas värdefulla terrängavsnitt som man vill göra undantag för, och vi skulle då få en hel flora av förbudsskyltar för att kunna skydda dessa områden. Med särskilda körleder blir det bättre klarlagt var man får och inte får färdas med skotrar och andra terränggående fordon. Herr Johansson i Holmgården ömmade för befolkningen i fjälltrakterna. De bör ha förmånen att kunna ta skotern och köra ut i naturen, ansåg han, och det bör enligt min mening gå för sig i anvisade leder och terrängavsnitt.

Nu vill utskottsmajoriteten medge en försöksverksamhet i tre år enligt propositionens riktlinjer. Förslaget får väl ses som en kompromiss. Den snabba ökningen av antalet snöskotrar gör att jag tror att det vore olyckligt med denna försöksperiod. Det är nog bättre att redan nu gå in för förbud men gärna vara generös med dispenser för nytto- och lokalt betingad trafik samt upplåtande av leder. Helt naturligt skall också nyttotrafiken regleras så att inte den heller får ohämmat gå fram var som helst.

Jag hade egentligen tänkt yrka bifall till vår motion nr 1716, som innehåller det jag nu har sagt, men då varken vi motionärer eller utskottet har utformat någon lagtext i enlighet med detta, så går det inte av formella skäl. I reservationen yrkas att riksdagen skall hemställa hos Kungl. Maj:t om förslag till lag i överensstämmelse med bl. a. de riktlinjer vi angivit i vår motion. Då det synes vara enda utvägen att få våra krav tillgodosedda, ber jag att få yrka bifall till reservationens hemställan i punkten 1.

I motionen 1716 hade vi också föreslagit förbud mot transport av jaktvapen vid färd med terrängfordon. Samma yrkande återfinns i andra motioner, och herr Lindberg har pratat mycket varmt och ingående för detta förslag. Den ändring av jaktstadgan som enligt utskottet och departementschefen skall komma tror jag inte kommer att minska den olaga jakten från snöskoter. Även om vapnet måste förvaras oladdat och i väl tillslutet fodral vid färd inom jaktområdet till och från jaktpass, blir det säkerligen svårt att bevisa överträdelser. Spårning med motorfordon torde även fortsättningsvis förekomma, och när villebrådet väl är uttröttat, hinner jägaren fullfölja sina avsikter trots att vapnet ligger i

fodral. Det är också svårt att beivra överträdelser.

Nej, en skärpning måste komma till stånd. Utskottet anser att man bör överväga en ytterligare skärpning av jaktstadgans bestämmelser härvidlag men vill inte gå så långt som till ett regelrätt förbud. Skall man komma till rätta med de rådande missförhållandena, som troligtvis kommer att förvärras om utskottsmajoritetens förslag i övrigt vinner kammarens bifall, så måste enligt min mening förbud mot medförande av vapen vid färd med terrängfordon införas. Dispens från förbud skall naturligtvis kunna ges till personer som har behov av att medföra vapen, men även för dessa undantag bör gälla att vapnet skall förvaras i fodral.

Då reservationens yrkande under punkten 3 sammanfaller med vad vi hemställt i motionen 1716, ber jag att få yrka bifall till reservationen också på denna punkt.

Herr LOTHIGIUS (m):

Fru talman! Det vore egentligen oriktigt att påstå att inte departementschefen har gjort ett ganska hyggligt arbete och att inte utskottet har gjort en kompromiss, som underlättar den här frågans behandling i framtiden. Utskottets skrivning är ganska stark, och jag litar på jordbruksministrernas allmänna attityd: att han med kraft skall ta itu med dessa frågor. Men, herr jordbruksminister, man vet inte hur den jordbruksminister ser ut som kommer efter nästa val. Det är inte säkert att jag kan lita lika mycket på honom som på vår nuvarande jordbruksminister när det gäller den här frågan. Därför kan man alltså diskutera huruvida föreliggande förslag håller eller inte.

Jag vill också säga att utskottet bemödat sig om att försöka avvärja den miljöfara som snöskotrarna innebär – samtidigt som utskottet försöker tillfredsställa människornas och samhällets behov av att utnyttja nya tekniska hjälpmedel, som otvivelaktigt är till fördel för de människor som bor i dessa bygder. Jag är emellertid inte lika övertygad som utskottet om att man klarar den här situationen på det föreslagna sättet. Vi har satt oss i en besvärlig situation, därför att vi inte från början har förutsett snöskoterens negativa effekter. Vi skulle alltså ha tagit upp de här problemen för många år sedan.

Jag är själv i allmänhet mycket negativ till generella förbud, men om ett användande av tekniska fordon synes medföra att man skadar naturen och ger mindre möjlighet för de många människorna att utnyttja den finns ingen annan utväg än att anta skärpta bestämmelser. Redan om det finns 20 000–25 000 skotrar är ett dispensförfarande besvärligt, det erkänner jag. Men hurdant är förhållandet om tre år? Om man då upptäcker att vi i det här landet har 40 000 eller 50 000 snöskotrar är svårigheterna ännu större att genomföra ett generellt förbud. Jag vill se den länsstyrelse, ja t. o. m. den riksdag, som går emot en opinion i den här frågan, om snöskoterkörning blir mer eller mindre en folkrörelse och människor kanske använder snöskotrarna till sådant som de egentligen inte skall användas till.

Jag håller med herr Hjorth om att vi har att vänta tekniskt nya transportmedel, som kan bli en ytterst stor fara för vår natur. Jag har själv suttit i en amfibievagn eller månsvagn – eller vad man vill kalla dem

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

– och jag vet hur man kan fara med den över både vatten och fjäll. Men vi vet ännu inte hur billig den så småningom kan bli att framställa, och det gäller för oss att redan i ingångsskedet se till att sådana tekniska hjälpmedel kommer att användas på ett sätt som är till nytta men också hindrar oss från att förstöra våra möjligheter att existera.

Jag tror inte det är möjligt att ändra kammarens uppfattning i denna fråga och få den att bifalla reservationen. Mitt hopp står nu till jordbruksministerns kraftfulla uppföljning av frågan men också till kommunikationsministern. Jag hoppas att vi redan till nästa års riksdag får bestämmelser som gör det möjligt att begränsa användningen av detta fordon. Inte minst nödvändigt är det att göra någonting åt ljuddämparna.

Bara några ord sedan om jaktvapen. Det är väl alldeles klart att med det beslut som kammaren troligen kommer att fatta kommer vi snart inte att ha några järvar kvar här i landet. Vargen är borta. Skjutningen av en del av vargarna har gått till på det enkla viset att två gossar har suttit på var sin snöskoter med en walkie-talkie. Så har man sett vargspåret, man har följt det i bergmassiven och sett var det gått ut, och på ett dygn har man kunnat ta hand om den vargen. Likadant är det med järven. I synnerhet på vårarna kan man omärkligt smyga sig nästan ända fram till järvlyan, ta rätt på ungarna och göra slut på det sista vilt som finns av detta slag. Snöskotern är alltså ett medel, antingen man har jaktvapen med sig eller inte. Våra sista vilddjur av denna art kommer att försvinna. Vi kommer att lägga ned dem på snöskoterns altare, den saken är klar.

Vissa andra djur, såsom älgar, kan vänja sig vid motorfordon. Men just därför skulle jag vilja förorda herr Lindbergs förslag i en motion att jaktvapen över huvud taget inte får medföras. Jag kan inte inse varför man behöver göra det. Jakten är numera en fritidssysselsättning, en rekreation; den bedrivs sällan av människan för att överleva. Då tycker jag inte heller att man skall medföra jaktvapen på snöskoter. Därför vill jag yrka bifall till den delen i den reservation som är fogad vid betänkandet.

I övrigt hoppas jag, som sagt, på båda herrar statsråds initiativ i denna fråga.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag är väldigt förvånad över att man inte har tagit upp frågan om rätten att ha med vapen i bil. Tjuvjakt från bil förekommer i rätt stor omfattning, men eftersom bilen är vanligare även i dessa delar av landet är det tydligen inte lika angeläget att plocka bort rätten att medföra vapen i bil.

Både herr Lindberg och herr Lothigius talade om att tjuvjakten florerar. Det är möjligt att den gör det. Men skulle den försvinna för att man tar ifrån vederbörande rätten att ha med vapen på skotern? Det finns ingen anledning att tro det. Man måste skydda sig från insyn när man tjuvjagar, och det gör man givetvis också om man har vapen med sig.

Det förekommer stora överdrifter i diskussionen om denna fråga. Jag är medveten om problemen, men de finns över hela landet och gäller inte bara dem som färdas med skoter.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Fru talman! När det gäller snöskotrar och skjutvapen är det på det sättet att kontrollen över dem blir mycket enklare, om man bara behöver se efter att något jaktvapen icke är med — dvs. om ingen får föra med sig något jaktvapen utan att ha dispens för detta.

Att jämföra snöskotern med bilen tycker jag är ganska långsökt, eftersom det här ju är en praktisk fråga. Bilen måste vi använda över hela vårt land för att förflytta oss i olika sammanhang, och det är förbjudet att skjuta från bil — även om man tyvärr gör det på vissa områden, inte minst på de nya skogsvägarna i södra Sverige.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Fru talman! Utskottets hemställan har presenterats som en kompromiss. Det finns kompromisser av många slag. I detta fall är det motionärerna som har fått betala kompromissens pris.

Hur starkt utskottet än skriver om farorna med terrängfordonen, blir följden ändå att utvecklingen nu släpps lös utan verklig kontroll. Jag tror att det är ett ödesdigert ställningstagande. Det är *nu* restriktioner borde ha införts. Det är *nu* man borde ha tagit kontroll över läget och framtidsutvecklingen. Om tre år har fordonen i trafik ökat betydligt. Det är då svårare att skaffa sig grepp om läget både praktiskt och politiskt. Situationen på bilismens område bekräftar detta. Ett ingripande nu hade hindrat spridning av terrängfordonen till Syd- och Mellansveriges skogsområden, där riskerna i och för sig är större än i övre Norrland. Ett ingripande nu hade hindrat terrängfordonen att bli en miljöfara och varit en garanti för den minoritet för vilken skotern fyller ett angeläget trafikbehov.

Sannolikt är det också en illusion att förlita sig på lokala och regionala restriktioner. Vi ser ju alla hur länsstyrelser och kommuner misslyckats med att ta itu med de motordrivna småbåtarna vid kuststränder och i smärre inlandsvatten. Det är för övrigt alltid svårare att motverka en miljöfara med oenhetliga och ofullständiga lokala bestämmelser än med beslutsamma generella åtgärder på riksplanel.

Jag fruktar att utskottet genom den s. k. kompromissen försuttit ett tillfälle som aldrig återkommer i samma gynnsamma form. Som motionär vill jag inte ta ansvar för det. I avsaknad av en kommunistisk reservation yrkar jag bifall till vpk-motionen 1718.

Efter bl. a. Svenska jägareförbundets brev till riksdagen i dag har mina sista betänkligheter försvunnit när det gäller förbud att medföra vapen på skoter. Det är bra att det från jägarhåll sker ett så beslutsamt ställningstagande mot den hetsjakt och det tjuvskytte som är ett brott mot både lag och natur och en styggelse för en ansvarsmedveten jaktvårdssyn.

Herr HAMRIN (fp):

Fru talman! Jag skall omedelbart knyta an till vad herr Svensson i Malmö slutade med. Det är i och för sig inte alls egendomligt att Svenska jägareförbundet tar upp de här frågorna — tyvärr kanske litet sent; skrivelsen borde ha kommit in till departementschefen tidigare -- av den

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivnet
fordon*

anledningen att viltvård och hänsyn till djurliv, naturvård och liknande ingår i Svenska jägareförbundets uppgifter. Jag läste också med stort intresse den skrivelse från Svenska jägarförbundet som i dag hamnade i mitt postfack, och det är med anledning av den jag har begärt ordet.

Jag kan i stor utsträckning ansluta mig till utskottets skrivning. Jag kan också säga liksom herr Lothigius, att vi litar på jordbruksministern i detta fall, litar på att intentionerna fullföljes, eftersom problemet är stort.

I detta sammanhang skall jag uttala min överraskning över att allemansrätten har kommit så på glid att man anser att terränggående fordon på annans mark omfattas av allemansrätten. Nu tycks det vara så, och då är det kanske nödvändigt att på ett eller annat sätt reglera denna fråga. Det är för närvarande snöskotern vi talar om. Vi kan med teknikens framsteg kanske få andra terränggående fordon – det gäller inte enbart motorbåtarna vid våra kuster, som också är ett stort problem, utan även andra fortskaffningsmedel – som gör att vi måste fundera på om vi skall kunna behålla vår gamla tjustiga allemansrätt utan paragrafer. Jag tillhör dem som sätter mycket stort värde på denna rätt och hoppas att den inte skall behöva bli paragrafbunden – Sverige är för närvarande det enda land som har undgått detta. Men jag är väl medveten om hur svårt det är att få folk att förstå vad allemansrätten innebär, vad man får göra och vad man inte får göra. Jag blev åtskilligt skakad för några månader sedan när jag i vår egen radio hörde en något egendomlig uttolkning av vad människor har rätt att göra – föga om vilka skyldigheter man har när man utnyttjar allemansrätten.

Men det var i samband med den blivande ändringen i jaktstadgan som jag ämnade säga några ord. Jag tror att det är riktigt att man måste ta i hårdare då det gäller vapen på terränggående fordon. Därmed är inte sagt att man inte skall ha möjlighet att medföra vapen efter dispens. Den dispensen måste självfallet, som jordbruksministern nämnde, inte ges åt stora grupper, utan det måste vara en individuell dispens, och den borde kunna klaras utan alltför stort bekymmer.

När man tar itu med jaktstadgans revidering är det två synpunkter som man måste ha klart för sig. Den ena är att vi inte skall lagstifta på ett sådant sätt att kontrollen blir så gott som omöjlig; vi måste försöka få lagar som går att kontrollera. Vi måste också få lagar som accepteras av rättsmedvetandet. Om vi alltför hårt skärper vår lagstiftning då det gäller transport av vapen på fordon som går på väg, riskerar vi att kontrollen blir så gott som omöjlig och att folk inte accepterar lagen – tyvärr finns det sådana lagar. Då stiftar vi en lag som jag tror skulle vara farlig för det fortsatta rättsmedvetandet beträffande andra lagar.

Men om jordbruksministern tänker efter, tror jag att han finner att det ligger mycket i vad Svenska jägareförbundet har anfört i sin skrivelse. I avvaktan på att vi får en närmare redogörelse för vad en ändring i jaktstadgan – eventuellt jaktlagen – skall innebära, har departementschefen i sin proposition och även utskottet tagit upp frågan i ganska korta ordalag. För att själv ge en meningsyttring till känna i det här fallet kan jag ansluta mig till dem som yrkat bifall till reservationen i vad denna avser punkten 3, men i övrigt ansluter jag mig till utskottets skrivning.

Jag förutsätter då att punkten 3 i reservationen självfallet innebär möjligheter till dispens.

Herr ÖHVALL (fp):

Fru talman! Vi är tydligen rörande överens om att snöskotertrafiken behöver regleras på något sätt. Den utgör ett problem i våra marker, särskilt när man åker fram vårdslöst. Dessutom är det ju så att motorbullret givetvis också kan försämra trivselen i en i övrigt rofylld natur.

Det här med olovlig jakt är ju en fråga för sig, och olovlig jakt kan man bedriva från alla slags fordon. Nu blir den frågan föremål för särskild behandling, och vi får väl invänta denna. Men jag har begärt ordet – och jag skall fatta mig kort – bara därför att jag finner att debatten i denna fråga här i dag, liksom fallet ofta är med debatten utanför det här rummet, blir alltför onyanserad. Man kan ju ändå inte bortse från att snöskotern har blivit ett plusvärde i livet för många människor i glesbygderna. Förutom vad snöskotern betytt för den påvisbara nytto- trafikerna har den inneburit helt nya kontaktmöjligheter för människor i glesbygden. Man har också exempelvis möjlighet att på fritid nå skärgårdsområden och fritidsanläggningar. Så är förhållandet framför allt i Norrlands kustland.

De sakkunniga har med rätta påpekat att det är svårt att dra gränser mellan vad som är nyttotrafik och vad som är förbjuden nöjestråfik. Enligt min mening bör man då naturligen avstå från ett generellt förbud mot skotertrafik och därmed också från ett alltför omfattande regleringskrångel. Jag anser att utskottets betänkande är väl avvägt. Länsstyrelserna borde vara väl skickade att bedöma när selektiva förbud eller föreskrifter kan vara påkallade ur naturvårdssynpunkt eller annan allmän synpunkt.

Dessutom innebär utskottsbetänkandet, som här vid upprepade tillfällen har framhållits, att lagen är tidsbegränsad till tre år. Riksdagen har alltså möjligheter att redan 1975 ta ställning till huruvida några nya regleringar på området kan vara motiverade.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! En aspekt som jag tror inte har kommit fram här är risken för olyckshändelser. Vi har numera skotrar som kan köra med en hastighet av 100 kilometer i timmen, och vi har förare som inte är lämpade att köra motorfordon med den hastigheten i någon som helst terräng. Förr eller senare kommer det att inträffa allvarliga olyckshändelser med skotrar. Den frågan togs upp i utskottet vid den långa debatt vi där hade om det nya lagförslaget. Då framkom också de positiva synpunkter som bl. a. herr Öhvall här redovisade, alltså vilken betydelse skotern har för människor i glesbygden, t. ex. för många gruvarbetare i Kiruna och MalMBERGET för resor på fritiden och även för praktiskt bruk, t. ex. för de renskötande samerna och för skogsarbetare.

Den skrivning som av utskottets 15 ledamöter enades om efter mycket långa diskussioner gäller för övrigt bara den ena halvan av problemet. Det har redan betonats här i debatten. Den andra halvan, nämligen frågan om

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivet
fordon*

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivnet
fordon*

skotrarnas kännetecken och kraven på skotrarna och på skoterförarna, kommer att behandlas i en särskild proposition. När den propositionen läggs fram – såvitt jag vet är det kommunikationsdepartementet som kommer att lägga fram den -- finns det bättre möjligheter för oss att bedöma skotertrafiken i dess helhet, inte bara den halva som vi hittills har tagit ställning till. Då har vi också bättre möjligheter att ta definitivt ställning till hela problemet.

Detta är emellertid inte det enda skälet till att vårt lagförslag till skillnad från Kungl. Maj:ts förslag är tidsbegränsat. Det finns också andra skäl, bl. a. den snabba ökningen av antalet skotrar. Det är lätt att få en vision av hur förhållandena på många håll kommer att bli outhärdliga, om antalet skotrar ökar kraftigt. Och om de gör det, så måste det vara ett intresse också för skoterägare att vi får några restriktioner, så att inte förhållandena blir outhärdliga för alla.

Genom att utskottet har tillagt att lagen gäller endast till utgången av år 1975 har det gillrats en giljotin för skotrarna, och under tiden har vi möjligheter att bedöma hela frågekomplexet och att eventuellt ta ställning till ett generellt förbud. På tre år kan konsekvenserna rimligen inte bli sådana att det blir omöjligt att hejda en utveckling som inte är önskvärd.

Allemansrätten, som herr Hamrin har farhågor för, diskuterades också utförligt i utskottet, och det var då en allmän mening att allemansrätten är så värdefull att vi snart sagt till varje pris måste slå vakt om den. Allemansrätten härrör sig ju från det gamla bondesamhällets tid, alltså från tiden före plaståldern, engångsglasen och motortrafiken, och det är självklart att den rätten inte kan tåla hur stora påfrestningar som helst. Den måste på något sätt begränsas. Det har vi ju också sagt i betänkandet. Utskottet skriver på s. 6: "Utskottet anser dock att allemansrätten inte utan vidare innebär rätt att med snöskoter eller annat motorfordon färdas i terrängen på annans mark." Även den frågan lämnas sålunda öppen för vidare behandling.

Som flera talare redan påpekat har dessutom länsstyrelserna alla möjligheter att inskränka skotertrafiken och att t. o. m. totalförbjuda den, om detta skulle visa sig nödvändigt. Från flera synpunkter är detta att föredra framför ett generellt förbud. Länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen -- det är framför allt dem det gäller -- har bättre möjligheter att överblicka var förbuden bör sättas in och var det bör finnas restriktioner. De står också under opinionstryck både från skoteranhängarna och från skotermotståndarna. Man får hoppas att det trycket kommer att utövas i en riktning som är välgörande.

För min del tyckte jag också att det var olustigt att vi skulle ta ställning till ett förbud som i stort sett blir geografiskt begränsat. Det har alltför många gånger hänt att stockholmare och skåningar bestämt vad norrbottningar får göra och inte göra. Också den synpunkten bör väga något. Det är bättre att de fyra nordligaste länsstyrelserna får avgöra denna fråga för befolkningen i dessa län än att vi utfärdar ett generellt förbud för hela landet.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivnet
fordon*

Fru talman! Jag hade inte tänkt ta till orda i det här ärendet, men jag vill kommentera uttolkningen av den s. k. allemansrätten och den kategoriklyvning man kan spåra i detta sammanhang. Det sker en uttunning av allemansrätten som är ganska allvarlig för allmänheten, inte minst i Norrland där bolagen har tagit sig före att slopa urgamla rättigheter för bygdebefolkningen – rätten till fiske och jakt men framför allt rätten att nyttja de gamla bygdevägarna. Man sätter upp stängsel för vägarna.

När det gäller trafikproblemen vill jag att de regler man utfärdar skall vara generella och inte riktade till en viss kategori. Samtidigt borde vi lära bolagen att de måste visa hänsyn.

Jag blev litet rädd när den förste talaren var beredd att medge undantag för samerna. Det finns ingen anledning att medge undantag för någon grupp.

Om jag fattade jordbruksministern rätt var han beredd att beakta alla de synpunkter som har kommit fram i detta sammanhang, och han skulle utnyttja de möjligheter som jaktstadgan ger honom.

Jag är också litet rädd för att man även här skall få in tävlingsraseriet. Nog är det ett ingrepp i naturen mot både fauna och flora att anordna de tävlingar som vi vid olika tillfällen får bevittna. Det har talats om att vi bör ha ett trafikskyddsverk, men samtidigt öppnar man möjligheter för dessa biltävlingar som är ett ont – inte minst för ungdomen är de ganska allvarliga.

Vi har fått in eländet på våra sjöar och vattendrag i form av båttävlingar. Vi borde göra klart för oss att vi inte bör ha sådana tävlingar. Vi har t. o. m. tävlingar i pimpling där det gäller att ta upp så mycket fisk som möjligt. Om vi i detta sammanhang kunde rensa bort allt detta vore det mycket tacknämligt.

Bullret i naturen måste vi naturligtvis på något sätt komma till rätta med. Jag såg helt nyligen i en tidning att ett mycket fint jaktsällskap, vars medlemmar jag förutsätter hade en viss utbildning, var ute och sköt älg. Man tillämpade den gamla klappjakten. När vi nu skall ta itu med det bullerproblem som blir en följd av snöskotertrafiken bör vi rensa bort alla dessa tokerier. Nog kan man bli förbittrad över smattret från bilar ute i terrängen. Men än värre är ljudet från en klappjakt med alla dessa bleckburkar och annat. En klappjakt där det sitter en jägare på en stol ute i naturen och väntar på villebrådet är för resten inte jakt, utan det är slakt – precis på samma sätt som jakt från snöskoter är det.

Jag skulle vilja vädja till jordbruksministern, som jag vet har sinne för det hela, att slå vakt om allmänhetens intressen. Allmänheten saknar de möjligheter och rättigheter som vi som äger en bit mark ändå har. Ta bort alla dessa förbudsskyltar som sätts upp i tid och otid! Ta bort bolagens alla avstängningar av gamla bygdevägar! Gör klart för bolagen att om de gör det omöjligt för människorna att ta sig ut i terrängen med bil, så kommer samhället att med samma stängsel förhindra bolagen att komma från t. ex. gamla flottleder och upp på allmän väg med sina transporter. På det sättet får de lära sig – jag höll nästan på att säga – att veta hut.

Var rädd om allemansrätten! Släpp inte juristerna på denna sak, utan

161

Onsdagen den
22 november 1972

*Körning i terräng
med motordrivnet
fordon*

försök bevara någonting av det ursprungliga! Låt oss inte genom juridiska tolkningar bit för bit och ganska omärkligt nagga på allemansrätten.

Herr Lindbergs anförande om jakt m. m. var oerhört tilltalande. Oavsett resultatet av omröstningen i kammaren förutsätter jag att en klok, kunnig och för naturvård intresserad jordbruksminister kommer att beakta dessa synpunkter och skapa möjligheter för att det hela skall fungera på ett gott och riktigt sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Strömberg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 52 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Strömberg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöterna ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	264
Nej	—	35
Avstår	—	14

Punkten 2

Yrkanden hade framställts om bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1718 av herrar Svensson i Malmö och Israelsson. Fru andre vice talmannen förklarade sig av formella skäl vara förhindrad att framställa proposition på det sistnämnda yrkandet.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Strömberg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 52 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Strömberg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 225
Nej — 69
Avstår — 19

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölles.

§ 17 Föredrogs jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 53 i anledning av motion om översyn av säkerhetsbestämmelserna för oljeraffinaderier och oljeupplag

Nr 54 i anledning av motion angående utgivande av en informationskrift rörande allemansrätten

Nr 62 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:106 med förslag till godkännande av 1969 års internationella konvention om ingripande på det fria havet vid olyckor som är ägnade att leda till förorening genom olja

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 18 Meddelande ang. allmänpolitisk debatt och finansdebatt vid 1973 års riksdag

Fru ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Vid vårsessionen 1973 kommer att anordnas en allmänpolitisk debatt och en finansdebatt i anslutning till finansutskottets betänkande över finansplanen. Debatterna tar sin början onsdagen den 31 januari respektive onsdagen den 28 februari.

§ 19 Interpellation nr 227 ang. bestämmelserna om besiktning av brandbilar

Ordet lämnades på begäran till

Herr ENLUND (fp), som yttrade:

Fru talman! Enligt vägtrafikförordningen 24 §, 1 mom. första stycket skall registrerat motorfordon eller registrerat släpfordon, som är inrättat uteslutande för brandväsendet eller för transport av sårade eller sjuka eller som används uteslutande för brandväsendet och är försett med

beteckning därom, inom sex månader efter närmast föregående besiktning av ägaren inställas hos besiktningsman för besiktning, avseende kontroll av fordonets beskaffenhet och utrustning (kontrollbesiktning). Nämnade bestämmelser, som innebär tätare besiktningar för utryckningsfordon än för andra fordon, trädde i kraft den 1 januari 1971.

Frågan om tätare besiktningar av utryckningsfordon aktualiserades sedan det konstaterats att vissa ambulansfordon inte alltid fyllde berättigade krav på säkerhet bl. a. beträffande bromssystemet.

Vid remissbehandlingen av lagförslaget påpekade statens brandinspektion dels att långt ifrån alla fordon för brandväsendet är utryckningsfordon, dels att några olyckor ej var kända i vilka brandfordon varit inblandade till följd av fel på bilarna. Enligt brandinspektionens mening vore eventuellt skärpta krav vid registreringsbesiktningen samt den årliga kontrollbesiktningen fullt tillfredsställande från trafiksäkerhetssynpunkt. Svenska kommunförbundet påpekade bl. a. att den årliga körsträckan för brandfordon är mycket kort, i genomsnitt ca 200 mil per fordon, samt att brandfordonen i regel vårdas mycket omsorgsfullt.

Efter nära två års erfarenhet kan nu konstateras, att bestämmelserna om besiktning var sjätte månad i vissa fall lett till orimliga konsekvenser vad beträffar brandbilarna. Svenska brandbefälets riksförbund konstaterar efter en undersökning i ett 20-tal kommuner – främst i Norrland – bl. a. följande: Den genomsnittliga körsträckan för det 100-tal brandbilar som omfattades av undersökningen var mellan 50 och 100 mil per år. I vissa fall utgjorde körningen till och från besiktningsorten mer än halva körsträckan. ”I flera fall åker besiktningsman från Svensk bilprovning ut till respektive brandstation. Någon norm för när detta sker synes inte finnas utan sker olika i olika kommuner.” Några kommuner saknar ersättningsfordon och i två fall används privatbilar med dragkrok för transport av motorsprutor och materielkärra. Vidare noterades att dessa besiktningar ofta tar en hel arbetsdag.

I en skrivelse den 6 juni 1972 till Svenska brandbefälets riksförbund påpekar brandchefen i Västerås att den extra besiktningen kostar Västerås kommun 2 600 kronor per år. ”Då personal ur vaktstyrkan inte kan användas för körning av bilarna till besiktningen måste verkstads- eller extra inkallad personal användas. Detta medför extra kostnad till dyr övertidstaxa vid användande av fri personal. Användes brandkårens verkstadspersonal står arbetet i verkstaden stilla under 14 dagar. Vid deltidbrandkårer måste en man tas ur produktionen flera dagar. Beredskapen på de mindre kårerna sänks genom att en brandbil måste köras i många fall lång sträcka från brandstationen. I många fall har bilarna inte gått mer än enstaka mil mellan besiktningarna.” I samma skrivelse säger brandchefen i Västerås att den extra besiktningen förslagsvis skulle kunna anknytas till antalet körda mil efter senaste besiktning.

Ett konkret exempel må ytterligare belysa konsekvenserna av nu gällande besiktningsbestämmelser. När brandbilen i Storlien skall besiktigas måste en bil från Åre köras de 6 milen upp till Storlien för att där uppehålla brandberedskapen medan förstnämnda bil körs de 16 mil till Östersund för besiktning. Det blir sålunda sammanlagt 44 mils körning

för att besiktiga Storliens brandbil, som i vissa fall gått några få mil mellan varje besiktningstillfälle.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern få framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att bestämmelserna om besiktning av brandbilar är lämpligt utformade?
2. Om så ej är fallet, ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder för att få nämnda bestämmelser ändrade?

Denna anhållan bordlades.

§ 20 Interpellation nr 228 ang. anstånd med militärtjänstgöring för studier

Ordet lämnades på begäran till

Herr RASK (s), som yttrade:

Fru talman! Enligt 22 § kungörelsen om värnpliktigas tjänstgöring m. m. (SFS 1969:380) kan anstånd med tjänstgöring beviljas värnpliktig som visar att tjänstgöringen skulle medföra avsevärt avbräck i påbörjade studier eller vålla väsentlig olägenhet i hans arbete eller bereda honom eller nära anhörig till honom väsentliga svårigheter.

Denna bestämmelse uppfattas av värnpliktiga som bedriver studier vid någon av våra högskolor och universitet som liktydigt med att vederbörande är befriad från militärtjänst under den tid på året då normalt studierna bedrivs, alltså månaderna januari–maj och september–december. Så är dock inte värnpliktsverkets och värnpliktsnämndens uttolkning av kungörelsens 22 §.

Studierande värnpliktiga har inkallats till repetitionsövning under tiden 18 sept–14 okt i år trots att den militära grundutbildningen hade avslutats så sent som den 24 april 1969 och då omfattat 324 dagar.

Efter inkallelsen gjordes ansökan om anstånd med fullgörandet av militärtjänstgöringen i september–oktober hos värnpliktsverket. I ansökan framhölls att om studierna avbröts av repetitionsövningen, skulle fördröjningen i tid bli en termin. Värnpliktsverket avlog ansökan om anstånd. Besvär anfördes hos värnpliktsnämnden, som dock fastställde värnpliktsverkets beslut.

Eftersom en termins fördröjning av påbörjade studier vid högre läroanstalt innebär svårigheter och kostnader både för den enskilde studeranden och för samhället, borde tolkningen av 22 § i kungörelsen om värnpliktigas tjänstgöring m. m. vara grundad på vederbörligt hänsynstagande.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr försvarsministern få ställa följande frågor:

Anser försvarsministern att en termins förskjutning i påbörjade studier till följd av fullgörande av repetitionsövning är att betrakta som "avsevärt avbräck i påbörjade studier"?

Om så är fallet, avser då försvarsministern att göra värnpliktsverket och värnpliktsnämnden uppmärksamma på att uttolkningen av § 22 i

kungörelsen om värnpliktigas tjänstgöring m. m. hittills varit alltför restriktiv?

Denna anhållan bordlades.

§ 21 Interpellation nr 229 om åtgärder mot brottslighet riktad mot äldre personer

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONSSON i Mora (fp), som yttrade:

Fru talman! Antalet rån ökade under tiden januari–september 1972 med 13 procent. Inbrottsstölderna minskade medan övriga stölder ökade. Samtidigt minskade misshandelsbrotten, hemfridsbrott o. d. När det gäller brott mot förmögenhet redovisas andelen som riktats mot åldring särskilt. Även särredovisningen visar en ökning. När det gäller brott mot person finns inte motsvarande särredovisning av brott mot åldring. Jag befarar att våldsbrotten mot gamla ligger på en hög nivå trots att dessa brott totalt sett minskat något.

Den ökande brottsligheten mot åldringar har föranlett rikspolisstyrelsen att vädja till äldre människor, särskilt ensamboende, att inte släppa in främlingar i sina lägenheter och villor.

Bakgrunden är bl. a. att bilburna personer opererar i landet och besöker äldre människor. Under olika förevändningar bereder man sig tillträde till de gamlas bostäder och stjälar deras besparingar.

I tätorterna är väskryckningar som drabbar äldre damer vanliga. I Stockholm ökar våldsbrotten kraftigt. Även äldre människor drabbas av misshandel och rån.

Naturligtvis är det angeläget med åtgärder riktade mot brottsligheten över huvud taget. Rån och våldsbrott som riktar sig mot äldre personer är emellertid speciellt oroande. Äldre människor i både tätort och glesbygd känner sig ofta otrygga. I städerna vågar många inte gå ut ensamma. Ensligt boende äldre i landsorten kanske inte vågar bo kvar av rädsla för bilburna rånare. Om det kan konstateras att våldsbrotten mot äldre har ökat väcker det också farhågor om en förändrad mentalitet hos grupper i vårt samhälle. I allmänhet anser nog människor att våldsamer som riktar sig mot äldre och mindre försvarsdugliga personer är särskilt stötande.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om tillstånd att till herr justititeministern få ställa följande fråga:

Avser statsrådet taga ytterligare initiativ för att motarbeta den brottslighet som riktar sig mot äldre personer?

Denna anhållan bordlades.

§ 22 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet från och med måndagen den 27 november till och med fredagen den 8 december 1972

för deltagande i Förenta Nationernas generalförsamlings 27:e session i New York.

Stockholm den 22 november 1972

Ingemund Bengtsson

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 23 Fru andre vice talmannen meddelade att herr *Hedin* enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven ytterligare under tiden den 12 november – den 12 december.

Herr *Hedin* beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 24 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 331 Herr *Richardson* (fp) till herr finansministern om åtgärder för att lättare skilja femkronorsmyntet från enkronan:

Vilka åtgärder avser finansministern vidtaga för att eliminera de olägenheter som svårigheten att skilja det nya femkronorsmyntet från enkronor medför?

Nr 332 Herr *Sjöholm* (fp) till herr kommunikationsministern angående planerna på en järnvägstunnel mellan Helsingör och Helsingborg:

I vad mån och på vilket sätt påverkas planerna på en järnvägstunnel mellan Helsingör och Helsingborg av regeringens föresats att utan ytterligare dröjsmål låta uppföra en landsvägsbro mellan Köpenhamn och Malmö?

Nr 333 Herr *Westberg* i Ljusdal (fp) till herr försvarsministern om åtgärder mot sabotageverksamhet inom försvaret:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga för att komma till rätta med sabotageverksamheten inom det svenska försvaret?

Nr 334 Herr *Lövenborg* (vpk) till herr kommunikationsministern angående kostnadssynpunkternas betydelse vid bedömningen av hamnutbyggnadsprojekt:

Anser statsrådet kortsiktiga kostnadsberäkningar bör få äventyra en nödvändig hamnutbyggnad med påföljd att tunga landsvägstransporter kan få företräde framför transporter per järnväg och därmed ökat miljöhot uppstå?

Nr 335 Herr *Hallgren* (vpk) till herr jordbruksministern angående transporten av oljor på mindre fartyg och pråmar:

Anser statsrådet skärpta föreskrifter bör utfärdas, respektive motsvarande anvisningar i fråga om beviljandet av dispenser, när det gäller transport av oljor på mindre fartyg och pråmar?

Nr 121

Onsdagen den
22 november 1972

Nr 336 Herr *Gustafsson* i Stenkyrka (c) till herr industriministern angående Gotlands framtida kraftförsörjning:

Anser statsrådet snara åtgärder nödvändiga för säkrande av Gotlands framtida kraftförsörjning och om så är fallet, avser statsrådet föreslå statsbidrag till den avsedda utbyggnaden så att Gotlands kraftpriser jämföras med Vattenfalls taxor inom motsvarande områden på fastlandet?

Nr 337 Herr *Jonsson* i Mora (fp) till herr kommunikationsministern om tvåbäddskupéer i andra klass sovagn:

Kan statsrådet upplysa om hur långt SJ kommit med proven av den nya sovagnstypen med tvåbäddskupéer i II:a klass och när den eventuellt kan komma i trafik?

Nr 338 Herr *Mundebo* (fp) till herr socialministern om skydd för sjukvårdspersonal mot anestesimedel:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att minska riskerna för sjukvårdspersonal i samband med användning av anestesimedel?

Nr 339 Fru *Lundblad* (s) till herr kommunikationsministern angående betydelsen för trafiken Helsingborg–Helsingör av en broförbindelse Malmö–Köpenhamn:

Vilken betydelse beräknas en broförbindelse för landsvägstrafik i Malmö–Köpenhamnsleden få för trafiken över Helsingborg–Helsingör?

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 17.52.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert